

ORKUMÁL

NÓVEMBER

1967

E F N I

Orkuvinnsla 2. og 3. ársfjórðung 1967

Skýrsla um starfsemi jarðhitadeildar

raforkumálastjóra árið 1966

Lög um orkumál (raforku- og jarðhitamál)

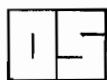
ORKUMÁL

NÓVEMBER

1967

E F N I

Orkuvinnsla 2. og 3. ársfjórðung 1967	7
Skýrsla um starfsemi jarðhitadeildar raforkumálastjóra árið 1966	13
Lög um orkumál (raforku- og jarðhitamál)	31

ORKUSTOFNUN¹⁾
NATIONAL ENERGY AUTHORITY

LAUGAVEGUR 116, REYKJAVÍK
ICELAND

ORKUMÁL

No. 16

November 1967

C O N T E N T S

1. Generation of Electricity 2. and 3. Quarters 1967
2. Annual Report of the Geothermal Department of the State Electricity Authority for the year 1966
3. Current Laws on Energy in Iceland

1) Previous to 1st July 1967 the title was :

RAFORKUMÁLASTJÓRI
THE STATE ELECTRICITY AUTHORITY

ORKUVINNSLA

Orkuvinnsla allra almenningrafstöðva landsins á fyrsta ársfjórðungi 1967 nam alls 184.062 MWh, eins og kom fram í síðasta hefti Orkumála. Aukning orkuvinnslnnar frá fyrra ári var 5,9 af hundraði, en að frádreginni stórnotkun var aukningin aðeins 3,1 af hundraði. Annar ársfjórðungur var með orkuvinnslu upp á 163.051 MWh og var það hlutfallslega betri útkoma, þar sem aukningin var alls 9,8 af hundraði, en 6,2 af hundraði vegna almennrar notkunar. Hins vegar hefur þetta dregið nokkuð saman á þriðja ársfjórðungi, en þá var heildarvinnslan 161.479 MWh og nam þessi samdráttur um 0,1 af hundraði frá fyrra ári, almenn notkun var þá með 2,4 af hundraði í aukningu. Með því að bera saman fyrstu níu mánuði þessa árs við sama tímabil á árinu á undan, kemur eftirfarandi í ljós :

Orkuvinnsla, jan. -sept.	1967 MWh	1966 MWh	Aukn. %
S. V. land, orkuvinnsla	399.765	379.539	5,3
" stórnotkun	111.492	101.596	9,7
" almenn notkun	288.273	277.943	3,7
N. V. land, orkuvinnsla	15.403	14.401	7,0
" "	75.424	71.406	5,6
A. land "	18.000	18.715	- 3,8
Alls almenn notkun	397.100	382.465	3,8
Alls orkuvinnsla	508.592	484.061	5,1

Að frádreginni stórnotkun nemur aukning almennrar notkunar á öllu landinu 3,8 af hundraði, þar af 3,7 á Suðvesturlandi. Hins vegar dregst orkuvinnslan á Austurlandi saman um 3,8 af hundraði og er orsaka þar að leita til minnkandi síldarvinnslu. Stórnotkun eykst talsvert eða um 9,7 af hundraði, sérstaklega hefur sala aukizt til Áburðarverksmiðjunnar enda enginn rafmagnsskortur.

ÁRSSKÝRSLA JARÐHITADEILDAR RAFORKUMÁLASTJÓRA FYRIR ÁRIÐ 1966

Ársskýrsla jarðhitadeildar raforkumálastjóra birtist hér í fyrsta skipti og jafnframt í síðasta skipti undir þessu nafni, þar sem embætti raforkumálastjóra ber nú nafnið Orkustofnun, samkvæmt Orkulögum nr. 58/1967, er gengu í gildi 1. júlí 1967. Ársskýrslan var gerð nú í sumar og þá gefin út, þótt hún komi ekki út í Orkumálum fyrr en nú.

LÖG UM ORKUMÁL

Nú í sumar, eða nánar tiltekið þ. 1. júlí 1967, gengu í gildi Orkulög nr. 58/1967, svo sem kunnugt er. Þessi nýi lagabálkur leysti af hólmi ýmis eldri lög, fyrst og fremst raforkulögin nr. 12/1946, en segja má, að orkulögin séu að miklu leyti skilgetið afkvæmi raforkulaganna gömlu. Þar sem markmið orkulaga var og að samræma og endurskapa margvísleg lög um orkumál, þá voru jarðhitamál felld inn í orkulögin með raforkumálum; féllu þá úr gildi öll lög um jarðhita og hitaveitur að fráskildum lögum um hitaveitu Reykjavíkur, nr. 38/1940.

Orkulögin eru því jafnt lög raforku- sem jarðhitamála og því byggð á mjög breiðum grundvelli. Orkulög eru þriðji og jafnframt síðasti stóri lagabálkurinn um orkumál, er tekið hafa gildi á s.l. 2 árum. Hin lögin eru lög um Landsvirkjun nr. 59/1965 og lög um Laxárvirkjun nr. 60/1965. Ennfremur má nefna til viðbótar lög um ráðstafanir til að bæta fjárhag rafmagnsveitna ríkisins nr. 96/1965, sem þó eru nokkurs annars eðlis.

Þótt Orkulög séu birt hér í heild aftar í heftinu, þykir rétt að stikla hér á stærstu steinunum.

Orkulög skiptast í 11 kafla, sem fjalla um Orkustofnun, vinnslu raforku, vinnslu jarðhita, héraðsrafmagnsveitur, hitaveitur, varnir gegn hættu og tjóni af raforkuvirkjum og eftirlit með þeim, verndun jarðhitasvæða, jarðhitavirki og eftirlit með þeim, jarðboranir ríkisins, Rafmagnsveitur ríkisins, Orkusjóð og almenn ákvæði.

Orkustofnun

Orkustofnun tekur við öllum eignum og tekur á sig efndir á skuldbindingum embættis raforkumálastjóra að undanskildum rafmagns- og héraðsrafmagnsveitum ríkisins.

Hlutverk Orkustofnunar er :

1. Að vera ríkisstjórninni til ráðuneytis um orkumál.
2. Að annast :
Yfirlitsrannsóknir á orkulindum landsins, eðli þeirra og skilyrðum til hagnýtingar þeirra;
yfirlitsrannsóknir í orkubúskap þjóðarinnar, er miði að því, að unnt sé að tryggja, að orkupörf þjóðarinnar sé fullnægt og orkulindir landsins hagnýttar á sem hagkvæmastan hátt á hverjum tíma ;
aðrar rannsóknir á sviði orkumála, eftir því sem tilefni gefast, og ef við á gegn greiðslu.
3. Að halda skrá um orkulindir landsins. Skulu tilgreindar í skránni allar þær upplýsingar, sem máli skipta, eins og þær eru bezt vitaðar á hverjum tíma.
4. Að vinna að áætlunargerð til langs tíma um orkubúskap þjóðarinnar og hagnýtingu orkulinda landsins. Um þetta skal Orkustofnun hafa samvinnu við aðrar ríkisstofnanir og aðila, sem vinna að áætlunargerð til langs tíma.
5. Að safna skýrslum um orkuvinnslu, orkuinnflutning og útflutning og um orkunotkun þjóðarinnar, vinna úr þeim og gefa út.
Að, semja ár hvert og gefa út yfirlit um rekstur orkumannvirkja og um orkumál landsins í heild.
6. Að fylgjast í umboði ráðherra með rekstri rafmagnsveitna, hitaveitna, orkuvera, jarðhitasvæða og annara meira háttar orkumannvirkja.

7. Að stuðla að samvinnu allra aðila, sem að orkumálum starfa, og vinna að samræmingu í rannsóknum, framkvæmdum og rekstri á sviði orkumála.
8. Að hafa af hálfu ríkisins yfirumsjón með eftirliti með raforkuvirkjum og jarðhitavirkjum til varnar hættu og tjóni af þeim.
9. Að hafa umsjón með öllum fallvötnum og jarðhitasvæðum í eigu ríkisins, halda skrá yfir þau með greinargerð fyrir skilyrðum til hagnýtingar þeirra, eins og best er vitað á hverjum tíma, og láta ríkisstjórninni í té vitneskju um þetta.

Ennfremur lætur Orkustofnun í té leiðbeiningar og upplýsingar um orkumál, þegar þess er óskað og eftir því sem við verður komið, gegn hæfilegu endurgjaldi.

Framkvæmdastjóri Orkustofnunar er orkumálastjóri, skipaður af raforkumálaráðherra.

Um vinnslu raforku

Til að reisa og reka raforkuver stærra en 2000 kW þarf leyfi Alþingis.

Til að reisa og reka raforkuver 200-2000 kW þarf leyfi ráðherra raforkumála.

Þá er heimilt að reisa og reka varastöð allt að 1000 kW án sérstaks leyfis.

Þeir, sem við gildistöku þessara laga hafa rétt til að eiga, reisa eða reka raforkuver, halda þeim rétti áfram.

Um vinnslu jarðhita

Landareign hverri fylgir réttur til umráða og hagnýtingar jarðhita úr landareigninni, þó með takmörkunum þeim, sem lög þessi tilgreina. Landeiganda er rétt að hagnýta sér jarðhita, eins og honum þykir best henta. Landeigandi má ekki undanskilja landareign sinni jarðhitaréttindi, nema með sérstöku leyfi ráðherra. Um kaup á slíkum réttindum fer sem um landkaup. Þegar almenningshagsmunir krefjast þess, er ríkisstjórninni heimilt að taka jarðhita eignarnámi í vinnsluskyni eða til að afstýra því, að borun á jarðhitasvæði spilli verðmæti hagnýtingar, sem hafin er á jarðhita í námunda við svæðið. Ríkið hefur rétt til að láta rannsaka jarðhita með borun eða á annan hátt, hvar sem er á landi hér.

Um héraðsrafmagnsveitur

Héraðsrafmagnsveita veitir raforku um tiltekið orkuveitusvæði og selur hana neytendum innan takmarka þess. Ráðherra getur veitt einkarétt til að reka héraðsrafmagnsveitu á tilteknu orkuveitusvæði, veita raforku um orkuveitusvæðið og selja hana neytendum innan takmarka þess. Veitingu einkaréttar getur ráðherra bundið þeim skilyrðum, sem nauðsynleg þykja til að tryggja jafnrétti notenda og hagkvæma og fullnægjandi dreifingu raforkunnar um orkuveitusvæðið. Þrátt fyrir slíkan einkarétt getur ráðherra veitt Landsvirkjun leyfi til orkusölu til stórra neytenda, skv. 2. mgr. 11. gr. laga nr. 59/1965, um Landsvirkjun.

Um hitaveitur

Ráðherra er heimilt að veita sveitarfélögum eða samtökum þeirra einkaleyfi, með þeim skilyrðum, sem lög þessi ákveða, til þess að starfrækja hitaveitur, sem annist dreifingu eða sölu heits vatns eða gufu til almenningaþarfa á tilteknu veitusvæði, frá jarðhitastöðvum eða hitunarstöðvum með öðrum orkugjafa. Einkaleyfi skal því aðeins veita, að ráðherra telji, að fengnu álit Orkustofnunar, að uppdrættir og áætlanir séu tæknilega réttar, hitaveitan verði þjóðhagslega hagkvæmt fyrirtæki, fullnægi hitaþörf svæðisins og að tryggður sé eðlilegur og truflanalaus rekstur, eftir ~~sem~~ ^{því} sem aðstæður leyfa.

Um varnir gegn hættu og tjóni af raforkuvirkjum og eftirlit með þeim

Raforkuvirki, hvort heldur til vinnslu, umbreytingar, flutnings eða nýtingar raforku, með svo hárrí spennu, þeim straumstyrk eða þeirri tíðni, að lífshætta eða hætta á heilsutjóni eða eignatjóni geti stafað af, skulu vera þannig úr garði gerð, þannig notuð, þannig við haldið og þannig eftir þeim litið, að hætta af þeim verði svo lítil sem við verður komið. Orkustofnun hefur í umboði ríkisstjórnarinnar yfirumsjón með eftirliti af hálfu ríkisins með því, að fullnægt sé ákvæðum þessara laga og reglugerða, sem settar eru samkvæmt þeim, um varnir gegn hættu og tjóni af raforkuvirkjum. Nefnist eftirlitsstarfsemin Rafmagnseftirlit ríkisins.

Um verndun jarðhitasvæða, jarðhitavirki og eftirlit með þeim

Óheimilt er að spilla jarðhitasvæðum. Mannvirki öll til hagnýtingar jarðhita skulu þannig úr garði gerð, að af þeim stafi hvorki hætta né veruleg óþægindi fyrir umferð eða spjöll á eign annars manns, nema skylt sé að hlíta samkvæmt sérstakri heimild. Skylt er umráðamanni að girða jarðhitasvæði, sem hætta stafar af. Ráðherra getur sett í reglugerð nánari ákvæði til öryggis gegn hættu og tjóni af jarðhitasvæðum og jarðhitamannvirkjum og til varnar gegn spjöllum á hverum og laugum og á jarðhitasvæðum almennt. Orkustofnun annast eftirlit af hálfu ríkisins með jarðhitasvæðum og jarðhitamannvirkjum.

Um jarðboranir ríkisins

Ríkisstjórninni er heimilt að láta framkvæma jarðboranir eftir heitu vatni og gufu í rannsóknarskyni og til vinnslu víðs vegar um landið til hagnýtingar jarðhitans í hitaveitum og til ræktunar og iðnaðar. Ráðherra ákveður, að fengnum tillögum Orkustofnunar, hvar borað er. Ráðherra felur Orkustofnun eða öðrum að annast rekstur jarðbora ríkisins.

Um Rafmagnsveitur ríkisins

Ríkisstjórnin starfrækir rafmagnsveitur, sem eru eign ríkisins og reknar sem fjárhagslega sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi undir umsjón þess ráðherra, er fer með raforkumál. Stofnunin skal heita Rafmagnsveitur ríkisins. Rafmagnsveitur ríkisins taka við eignum og rekstri Rafmagnsveitna ríkisins og Héraðsrafmagnsveitna ríkisins, sem stofnaðar voru með lögum nr. 12/1946, með þeim réttindum og skuldbindingum, sem því fylgir. Ráðherra skipar forstjóra Rafmagnsveitna ríkisins. Nefnist hann rafmagnsveitustjóri ríkisins. Rafmagnsveitur ríkisins skulu hafa það verkefni - annaðhvort einar sér eða í samvinnu við önnur fyrirtæki - að framleiða, dreifa og selja raforku, hvort heldur er í heildsölu eða í smásölu á tilteknu orkuveitusvæði, enda gegni önnur héraðsrafmagnsveita eigi því hlutverki.

Um Orkusjóð

Orkusjóður er eign ríkisins og ber það ábyrgð á skuldbindingum hans. Orkusjóður tekur við öllum eignum Raforkusjóðs og Jarðhitasjóðs, eins og þær eru við gildistöku þessara laga, og öllum skuldbindingum beggja sjóðanna. Stjórn Orkusjóðs er í höndum Orkuráðs, undir yfirstjórn raforkumálaráðherra. Orkusjóður skal vera í vörzlu Seðlabanka Íslands, sem hefur á hendi daglegan rekstur hans og bókhald, ársuppgjör og skýrslugerð. Hlutverk Orkusjóðs er að stuðla að hagkvæmri nýtingu orkulinda Íslands með fjárhagslegum stuðningi við framkvæmdir á sviði orkumála. Orkustofnun getur haft eftirlit með þeim framkvæmdum, sem Orkusjóður veitir fé til.

ORKUVINNSLA ANNAN ÁRSFJÓRÐUNG 1967
GENERATION OF ELECTRICITY SECOND QUARTER 1967

Orkusvæði/Interconnected districts	1967	1966	Aukning Increase
	MWh	MWh	%
Sogssvæði ¹⁾	128 499	116 671	10,1
Rjúkandi	1 273	1 383	- 8,0
Stykkishólmur	536	457	17,3
Suðvesturland alls ²⁾	130 308	118 511	10,0
Búðardalur	183	132	38,6
Flatey	8	.	.
Vestfirðir	4 098	3 720	10,2
Þverá	661	475	39,2
Norðvesturland alls	4 950	4 327	14,4
Laxárvatn - Gönguskarðsá	2 573	2 440	5,5
Skeiðsfoss - Garðsá	2 511	2 243	11,9
Laxárvæði	16 898	15 096	11,9
Grímsey	19	8	.
Kópasker - Raufarhöfn	467	446	4,7
Þórshöfn	166	163	1,8
Norðurland alls	22 634	20 396	11,0
Bakkafjörður	19	19	-
Vopnafjörður	354	391	- 9,5
Bakkagerði	46	44	4,5
Grímsárvæði	3 976	4 146	- 4,1
Djúpivogur	96	128	- 25,0
Höfn í Hornafirði	668	497	34,4
Austurland alls	5 159	5 225	- 1,3
Landið alls ³⁾	163 051	148 459	9,8
1) Sogssvæði án stórnotkunar	88 937	84 535	5,2
2) Suðvesturland án stórnotkunar	90 746	86 375	5,1
3) Landið alls án stórnotkunar	123 489	116 323	6,2
Stórnotkun alls	39 562	32 136	23,1

MÁNAÐARLEG ORKUVINNSLA ANNAN ÁRSFJÓRDUNG 1967, MWh
MONTHLY GENERATION OF ELECTRICITY SECOND QUARTER 1967, MWh

Stöðvar/Plants	Apríl	Maí	Júní	Alls/Total	2. ársfj. 2. quarter 1966	Aukning/ Increase %
<u>VATNSAFL/HYDRO</u>						
Steingrímsstöð	11 118	9 750	10 587	31 455	29 371	7, 1
Írafoss	22 254	18 628	20 903	61 785	54 629	13, 1
Ljósafoss	9 784	8 287	8 592	26 663	23 546	13, 2
Ellisáár	297	8	7	312	695	- 55, 1
Andakíll	2 519	2 697	2 615	7 831	5 228	49, 8
Rjúkandi	430	388	350	1 168	1 184	- 1, 4
Mjólka	892	938	736	2 566	2 163	18, 6
Reiðhjalli	180	95	73	348	517	- 32, 7
Fossav. & Nónh.v.	348	380	389	1 117	618	80, 7
Þverá	242	221	198	661	345	91, 6
Laxárvatn	348	342	334	1 024	871	17, 6
Gönguskarðsá	443	475	404	1 322	1 248	5, 9
Skeiðsfoss	776	772	617	2 165	1 317	64, 4
Laxá	6 232	6 020	4 640	16 892	15 096	11, 9
Grímsá	930	1 091	1 214	3 235	3 600	- 10, 1
Aðrar/Others	203	208	259	670	452	48, 2
Alls vatn/Total Hydro	56 996	50 300	51 918	159 214	140 880	13, 0
<u>GUFUAFL/STEAM</u>						
Ellisáár	76	66	64	206	3 018	.
<u>DÍSILAFL/DIESEL</u>						
Vestmannaeyjar	163	43	41	247	184	34, 2
Aðrar/Others	1 434	912	1 038	3 384	4 377	- 22, 7
Alls varmi/ Total Thermal	1 673	1 021	1 143	3 837	7 579	- 49, 4
Samtals/Grand Total	58 669	51 321	53 061	163 051	148 459	9, 8

MÁNAÐARLEG ORKUVINNSLA ÞRIÐJA ÁRSFJÓRÐUNG 1967, MWh
MONTHLY GENERATION OF ELECTRICITY THIRD QUARTER 1967, MWh

Stöðvar/Plants	Júlí	Ágúst	Sept.	Alls/Total	3. ársfj. 3. quarter 1966	Aukning/ Increase %
<u>VATNSAFL/HYDRO</u>						
Steingrímsstöð	10 798	10 232	10 729	31 759	32 899	3,5
Írafoss	20 585	19 556	20 280	60 421	59 397	1,7
Ljósafooss	8 796	8 559	9 139	26 494	26 484	0,0
Ellicaár	-	-	-	-	192	.
Andakíll	2 069	1 742	2 285	6 096	5 702	6,9
Rjúkandi	399	417	410	1 226	1 189	3,1
Mjólka	815	876	810	2 501	2 685	- 6,9
Reiðhjalli	43	29	74	146	138	5,8
Fossav. & Nónh. v.	428	419	409	1 256	984	27,6
Þvera	202	213	226	641	585	9,6
Laxárvatn	326	307	307	940	826	13,8
Gönguskarðsá	474	447	562	1 483	1 527	- 2,9
Skeiðsfoss	727	746	771	2 244	2 316	- 3,1
Laxá	5 065	5 873	6 032	16 970	16 218	4,6
Grímsá	1 211	1 234	1 445	3 890	5 149	24,5
Aðrar/Others	316	327	264	909	635	43,1
Alls vatn/Total Hydro	52 254	40 977	53 743	156 976	156 926	0,0
<u>GUFUAFL/STEAM</u>						
Ellicaár	-	-	-	-	-	-
<u>DÍSILAFL/DIESEL</u>						
Vestmannaeyjar	49	19	24	92	48	91,7
Aðrar/Others	1 321	1 538	1 552	4 411	4 741	- 7,0
Alls varmi/ Total Thermal	1 370	1 557	1 576	4 503	4 789	- 6,0
Samtals/Grand Total	53 624	52 534	55 319	161 479	161 715	- 0,1

ORKUVINNSLA OG STÓRNOTKUN Á S. V. LANDI ANNAN ÁRSFJÓRÐUNG 1967, MWh

GENERATION OF ELECTRICITY AND SUBDIVISION OF LOAD
IN S. W. ICELAND SECOND QUARTER 1967, MWh

Stöðvar/Plants	Apríl	Maí	Júní	Alls/Total	2. ársfj. 2. quarter 1966	Aukning/ Increase %
Steingrímsstöð	11 118	9 750	10 587	31 455	29 371	7,1
Írafoss	22 254	18 628	20 903	61 785	54 629	13,1
Ljósafooss	9 784	8 287	8 592	26 663	23 546	13,2
Alls Sogið/Total Sog	43 156	36 665	40 082	119 903	107 546	11,5
Ellibaár	297	8	7	312	695	- 55,1
Andakíll	2 519	2 697	2 615	7 831	5 228	49,8
Alls vatnsafl/Total Hydro	45 972	39 370	42 704	128 046	113 479	12,8
Ellibaár, varastöð/Steam	76	66	64	206	3 018	.
Vestmannaeyjar/Diesel	163	43	41	247	184	34,2
Vík í Mýrdal/Diesel	-	-	-	-	-	.
Alls samtengt/ Total Interconnected	46 211	39 479	42 809	128 499	116 671	10,1
- Stórnotkun/ Less Special Load	12 812	10 590	16 160	39 562	32 136	23,1
Áburðarverksmiðjan/ 1) Fertilizer Plant	7 368	5 665	11 094	24 127	18 922	27,5
Sementsverksmiðjan/ 2) Cement Plant	1 037	1 097	1 159	3 293	3 119	5,6
Keflavíkurflugvöllur/ 3) Keflavík Airport	4 407	3 828	3 907	12 142	10 095	20,3
Almenn notkun/ Interconnected General Load	33 399	28 889	26 649	88 937	84 535	5,2
Aðrar stöðvar/ Other Plants	692	599	518	1 809	1 840	- 1,7
Rjúkandi/Hydro	430	388	350	1 168	1 184	- 1,4
Aðrar/Others (2) Diesel	262	211	168	641	656	- 2,3
Alls almenn notkun/ Total General Load	34 091	29 488	27 167	90 746	86 375	5,1
Alls orkuvinnsla á Suðvesturlandi/Total Generation in S.W.Iceland	46 903	40 078	43 327	130 308	118 511	10,0

1) + 7% flutn.töpp / + 7% Transmission Losses

2) + 10% " / + 10% " "

ORKUVINNSLA OG STÓRNOTKUN Á S. V. LANDI ÞRIÐJA ÁRSFJÖRDUNG 1967, MWh

GENERATION OF ELECTRICITY AND SUBDIVISION OF LOAD
IN S. W. ICELAND THIRD QUARTER 1967, MWh

Stöðvar/Plants	Júlí	Ágúst	Sept.	Alls/Total	3. ársfj. 3. quarter 1966	Aukning/ Increase %
Steingrímsstöð	10 798	10 232	10 729	31 759	32 899	3,5
Írafoss	20 585	19 556	20 280	60 421	59 397	1,7
Ljósafooss	8 796	8 559	9 139	26 494	26 484	0,0
Alls Sogið/Total Sog	40 179	38 347	40 148	118 674	118 780	- 0,1
Elldaár	-	-	-	-	192	.
Andakíll	2 069	1 742	2 285	6 096	5 702	6,9
Alls vatnsafl/Total Hydro	42 248	40 089	42 433	124 770	124 674	- 0,1
Elldaár, varastöð/Steam	-	-	-	-	-	-
Vestmannaeyjar/Diesel	49	19	24	92	48	91,7
Vík í Mýrdal	-	-	-	-	-	.
Alls samtengt/ Total Interconnected	42 297	40 108	42 457	124 862	124 722	0,1
- Stórnotkun/ Less Special Load	16 769	13 349	13 137	43 255	46 293	- 6,6
Áburðarverksmiðjan/ ¹⁾ Fertilizer Plant	11 484	7 993	8 073	27 550	31 364	- 12,2
Sementsverksmiðjan/ ²⁾ Cement Plant	1 315	1 219	1 257	3 791	3 815	- 0,6
Keflavíkurflugvöllur/ ³⁾ Keflavík Airport	3 970	4 137	3 807	11 914	11 114	7,2
Almenn notkun/ Interconnected General Load	25 528	26 759	29 320	81 607	78 429	4,1
Aðrar stöðvar/ Other Plants	583	643	601	1 827	1 756	4,0
Rjúkandi/Hydro	399	417	410	1 226	1 189	3,1
Aðrar/Others (2) Diesel	184	226	191	601	567	6,0
Alls almenn notkun/ Total General Load	26 111	27 402	29 921	83 434	80 185	4,1
Alls orkuvinnsla á Suðvesturlandi/ Total Generation in S.W.Iceland	42 880	40 751	43 058	126 689	126 478	0,2

1) + 7% flutn.töpp/ + 7% Transmission Losses

2) + 10% " / + 10% " "

ORKUVINNSLA ÞRIÐJA ÁRSFJÓRÐUNG 1967
GENERATION OF ELECTRICITY THIRD QUARTER 1967

Orkusvæði/Interconnected districts	1967	1966	Aukning Increase
	MWh	MWh	%
Sogssvæði 1)	124 862	124 722	0,1
Rjúkandi	1 345	1 288	4,4
Stykkishólmur	482	468	3,0
Suðvesturland alls 2)	126 689	126 478	0,2
Búðardalur	193	162	19,1
Flatey	11	.	.
Vestfirðir	3 914	3 821	2,4
Þverá	641	585	9,6
Norðvesturland alls	4 759	4 568	4,2
Laxárvatn - Gönguskarðsá	2 901	2 684	8,1
Skeiðsfoss - Garðsá	2 609	2 663	- 2,0
Laxárvæði	17 136	16 227	5,6
Grímsey	13	22	- 40,9
Kópasker - Raufarhöfn	574	673	- 14,7
Þórshöfn	255	254	0,4
Norðurland alls	23 488	22 523	4,3
Bakkafjörður	16	19	- 15,8
Vopnafjörður	660	471	40,1
Bakkagerði	65	138	- 52,9
Grímsárvæði	5 135	6 860	- 25,2
Djúpivogur	104	165	- 37,0
Höfn í Hornafirði	563	493	14,2
Austurland alls	6 543	8 146	- 19,7
Landið alls 3)	161 479	161 715	- 0,1
1) Sogssvæði án stórnotkunar	81 607	78 429	4,1
2) Suðvesturland án stórnotkunar	83 434	80 185	4,1
3) Landið alls án stórnotkunar	118 224	115 422	2,4
Stórnotkun alls	43 255	46 293	- 6,6

Guðmundur Pálmason :

ÁRSSKÝRSLA JARÐHITAEILDAR RAFORKUMÁLASTJÓRA 1966

1. INNGANGUR
2. ALMENN RANNSÓKN OG JARÐHITALEIT
 - 2.1 Jarðfræði
 - Reykjanesskagi
 - Borgarfjörður
 - Hengilssvæðið
 - Torfajökulssvæðið
 - 2.2 Jarðeðlisfræði
 - Jarðviðnáms- og segulmælingar
 - Jarðsveiflu- og þyngdarmælingar
 - Varmastraumur
 - Varmageislun frá jarðhitasvæðum og eldfjöllum
 - 2.3 Jarðefnafræði
 - Hengill og Torfajökulssvæði
 - Borgarfjörður
 - Radonmælingar
 - Sporefni (þungmálmar) í heitu vatni
 - 2.4 Rannsókn á borholum
 - Hita- og viðnámsmælingar
 - Rennslismælingar á gufuholum
 - Dælingartilraunir
 - Jarðlagasnið
 - Ýmsar athuganir
3. RANNSÓKNIR VEGNA BORANA OG VINNSLU VATNS
 - 3.1 Yfirlit
 - 3.2 Yfirlit yfir boranir eftir heitu og köldu vatni
 - 3.3 Hitaveita Reykjavíkur
 - 3.4 Hitaveita Selfoss
 - 3.5 Hitaveita Ólafsfjarðar
 - 3.6 Hitaveita Sauðárkróks
 - 3.7 Húsavík
 - 3.8 Hveragerðissvæðið
 - 3.9 Seltjarnarneshreppur
4. ÝMIS VERKEFNI
 - 4.1 Tæringarprófanir við Námafjall
 - 4.2 Gufuveita við Námafjall
 - 4.3 Þararannsóknir
 - 4.4 Jarðfræðiathuganir við Straumsvík
 - 4.5 Ráðgjafastarfsemi erlendis
 - 4.6 Skipsleit á Skeiðarársandi
5. STARFSLIÐ
6. FJÁRMÁL
7. SKÝRSLUR JARÐHITAEILDAR ÁRIÐ 1966

1. INNGANGUR

Skýrslu þessari er ætlað að gefa yfirlit um starfsemi jarðhitadeildar raforku-málastjórnar ríkisins á árinu 1966. Starfsemi þessi er aðallega tvenns konar. Annars vegar rannsóknastarfsemi og hins vegar ráðgjafastarfsemi á sviði jarðhitamála. Rekstur jarðhitasvæða ríkisins hefur einnig verið falinn jarðhitadeild og má búast við, að sú starfsemi fari vaxandi með aukinni hagnýtingu jarðhitans.

Rannsóknastarfseminni er hér skipt í jarðfræðilegar, jarðeðlisfræðilegar og jarðefnafræðilegar rannsóknir, enn fremur rannsóknir á borholum og vinnsluathuganir á jarðhitasvæðum við langvarandi nýtingu. Ráðgjafastarfsemin er að verulegu leyti varðandi boranir fyrir heitu og köldu vatni. Flestar boranir, sem gerðar eru í þessu skyni, eru staðsettar af starfsmönnum jarðhitadeildar. Deildin hefur einnig tekið að sér sérstök verkefni fyrir aðra aðila, eftir því sem við hefur verið komið.

Hér á eftir verður gerð nokkru nánari grein fyrir einstökum verkefnum, sem unnið hefur verið að á árinu. Um sum þessara verkefna hafa verið skrifaðar sérstakar skýrslur, sem geymdar eru hjá jarðhitadeild. Listi yfir þessar skýrslur fylgir hér með, og er vísað til þeirra, þar sem ástæða þykir til.

2. ALMENN RANNSÓKN OG JARÐHITALEIT

2.1 Jarðfræði

Reykjanesskagi

Nokkuð hefur verið unnið að jarðfræðilegum rannsóknum á Reykjanesskaga, einkum á jarðhitasvæðunum og umhverfi þeirra.

Borgarfjörður

Haldið var áfram jarðfræðirannsókn Borgarfjarðarhéraðs, einkum í innanverðri Hálsasveit og Hvítársíðu. Beindust þessar rannsóknir aðallega að eldfjalli frá snemmkvarterum tíma, með háhitasvæði, sem nú má heita útdautt. Byrjað var á jarðfræðirannsókn á Hafnarfjalli og Hrossatungum með tilliti til jarðhitans hjá Leirá.

Hengilssvæðið

Ritgerð um jarðfræði Hengilssvæðisins var búin til prentunar á árinu*. Á Hengilssvæðinu var safnað allmörgum gas- og vatnssýnishornum til efnagreininga og mælinga á deuterium, tritium og radon. Þeirri rannsókn verður haldið áfram.

Torfajökulssvæðið

Farin var rannsóknarferð ásamt mönnum frá Raunvísindastofnun Háskólans á háhitasvæði Torfajökuls og safnað þar vatns- og gassýnishornum úr hverum. Þau voru síðan efnagreind hjá Rannsóknastofnun iðnaðarins. Lögð var áherzla á kortlagningu jarðhitans, og mun hún hafa náð yfir um helming jarðhitasvæðisins. Rannsókn þessari verður haldið áfram.

2.2 Jarðeðlisfræði

Jarðviðnáms- og segulmælingar

Jarðviðnámsmælingar og segulmælingar voru gerðar á 49 stöðum víða um land, að langmestu leyti eftir beiðnum, sjá skýrslu 15.

Að beiðni jarðhitadeildar framkvæmdi Eðlisfræðistofnun Háskólans segulmælingar úr lofti yfir suðurhluta Hengilssvæðisins. Úrvinnsla úr þessum mælingum er langt komin. Gert er ráð fyrir, að norðurhluti svæðisins hjá Nesjavöllum verði tekinn fyrir á sama hátt sumarið 1967.

Unnið var að smíði tækja til segulsveiflumælinga, en vonir standa til, að með aðstoð segulsveifla megi kanna betur hitaástand berglaga dýpra í jörðu en hingað til hefur tekizt með viðnámsmælingum.

Sveinbjörn Björnsson fór í kynnisför til Bandaríkjanna til þess að kynna sér helztu rafaðferðir til þessara nota (sbr. skýrslu 21).

Jarðsveiflu- og þyngdarmælingar

Gert var þyngdarkort af norðurhluta jarðhitasvæðisins við Hengil. Nær kortið yfir um 10 km breitt belti milli Hengils og Þingvallavatns, en á þessu svæði er jarðhitasvæðið við Nesjavelli.

Haldið var áfram könnun á gerð berggrunns landsins með jarðsveiflumælingum. Alls voru mældar 18 línur á Suður- og Vesturlandi. Unnið er að úrvinnslu þessara mælinga ásamt eldri mælingum, sem fyrir liggja.

* Kristján Sæmundsson : Vulkanismus und Tektonik des Hengill-Gebietes in Südwest-Island. - Acta Naturalia Islandica, vol. II, Nr. 7. 105 bls.

Á sumrinu 1966 voru einnig gerðar fyrstu mælingarnar af þessu tagi á landgrunninu. Þrjár línur á Faxaflóa voru mældar og naut deildin þar góðrar aðstoðar Landhelgisgæzlunnar og varðskipanna Óðins og Alberts. Sprengingar voru framkvæmdar með jöfnu millibili eftir línunum upp í allt að 10 km fjarlægð frá endapunkti, sem var í landi. Vísindasjóður veitti styrk til þessara mælinga á landgrunninu.

Gerðar voru þyngdarmælingar á Skeiðarársandi, en þar var eyða í þyngdarkorti landsins (sbr. skýrslu 9).

Varmastraumur

Haldið var áfram mælingum á varmaleiðni bergs. Notaðir voru kjarnar frá borholu í Vestmannaeyjum.

Varmageislun frá jarðhitasvæðum og eldfjöllum

Í samvinnu við bandaríska vísindamenn frá Jarðfræðistofnun Bandaríkjanna (U.S. Geological Survey) og Rannsóknastofnun flughersins (Air Force Cambridge Research Laboratories) voru teknar myndir með sérstökum tækjum af varmageislun frá allmörgum jarðhitasvæðum og frá Surtsey. Þessar myndir voru teknar úr flugvél í 600-6000 m hæð. Góðar myndir náðust af jarðhitasvæðunum við Krísuvík, Reykjanestá, Kverkfjöll, Öskju, Námafjall og Þeistareyki ; svo og af Surtsey.

Áformað er að halda þessum rannsóknum áfram á árunum 1967 og 1968.

2.3 Jarðefnafræði

Hengill og Torfajökulssvæði

(Sjá grein 2.1 hér að framan)

Borgarfjörður

Unnið var úr niðurstöðum efnagreininga og rennslismælinga í Reykholtssdal og gefin út skýrsla um jarðhita þar (sjá skýrslu 11).

Radonmælingar

Haldið var áfram mælingum á radon í hveragasi og einkum lögð áherzla á háhitasvæði, en þar virðist hveragas mun geislavirkara en á lághitasvæðum. Mæld voru m.a. sýnishorn frá Hengli, Torfajökli, Hveravöllum, Námaskarði og Krísuvík.

Enn fremur voru nokkur sýnishorn tekin af kvikugasi í Surtsey.

Sporefni (þungmálmar) í heitu vatni

Efnagreiningaraðferðir hafa verið þróaðar til þess að ákvarða lítið magn af sporefnum (þungmálmum) í heitu vatni. Vatnssýnishornum var safnað frá nokkrum jarðhitasvæðum (Reykholtssdal, Selfossi, Torfajökli) til þess að ákvarða sporefni. Við val jarðhitasvæða og söfnun sýnishorna var sérstaklega haft í huga að fá sem besta heildarmynd um magn þungmálma í heitu vatni, og hversu nota mætti efnasamsetningu heitra uppspretta í jarðhitaleit og hvort gerlegt væri að vinna einhver sporefni úr vatninu.

2.4 Rannsókn á borholum

Hita- og viðnámsmælingar

Aðstaða til hitamælinga og annarra rannsókna í borholum var bætt stórlega með öflun eftirfarandi tækja :

Bifreið með þremur vökvaknúnum vindum. Á vindum þessum eru stálpráður (2440 m), tvíþátta rafstrengur (2000 m) og fjórþátta rafstrengur (2093 m). Er stálpráðurinn ætlaður til að bera rannsóknatæki, sem sökkt er í borholur. Tvíþátta strengurinn er einkum notaður til hitamælinga með hitaviðnámi, en fjórþátta strengurinn m.a. til viðnámsmælinga á bergi og mælinga á rafleiðni vatns í holum. Þættir hins síðarnefnda eru tengdir í rennitengi og er því unnt að gera samfelldar mælingar í holum með þessum streng.

Keyptur var Atkins-hitamælir, sem notar hitaviðnám sem skynjara, en hefur þann kost umfram Wheatstones-brýr, að hann sýnir hitastig beint. Enn fremur er unnt að tengja mælinn við skrifara og fá þar með samfelldan hitaferil. Mælinum fylgir hjálpartæki, sem gerir kleift að mæla hitasveiflur á þröngu hitabili með miklu næmi ($0,01^{\circ}\text{C}$).

Keyptir voru tveir nýir Amerada-hitamælir til mælinga á hitabilum $38^{\circ}\text{--}150^{\circ}\text{C}$ og $149^{\circ}\text{--}344^{\circ}\text{C}$, og platínu-hitamælir, sem ætlaður er sem hitastaðall fyrir hitamælingar.

Keyptar voru tvær litlar Wheatstones-brýr, sem notaðar eru til almennra hitamælinga í grynri borholum.

Hitamælingar í borholum voru gerðar á 67 stöðum víða um land (sjá skýrslu 24).

Rennslismælingar á gufuholum

Haldið var áfram rennslismælingum á gufuholum í samvinnu við Vermir s.f.

Unnið var að endurbótum á saltþynningaraðferð til mælinga á vatnsrennsli og prófun á argonþynningaraðferð til mælinga á gufurennisli. Þessar aðferðir voru bornar saman við mæliaðferðir R. James, Nýja-Sjálandi, á heildarrennsli. Virtust mælingar gefa allgóða raun. Þörf er þó frekari mælinga við fjölbreyttari aðstæður, en þessar tilraunir voru aðeins gerðar á holu G-8 í Hveragerði. Unnið er að skýrslu um þessar mælingar.

Dælingartilraunir

Dæluprófanir voru gerðar á nokkrum stöðum, t.d. við Hlíðardalsskóla, á Selfossi og í þremur holum á Húsavík. Þessar prófanir eru til þess að kanna innstreymi vatns í holurnar, og eru að loknum slíkum prófunum gefnar ráðleggingar um frekari aðgerðir.

Jarðlagasnið

Borsvarf var tekið úr öllum holum, sem boraðar voru með snúningskrónu, á tveggja metra bili. Það var síðan límt á þar til gerð spjöld, til þess að fá fljóta yfirsýn yfir jarðlög holanna. Eftir þeim var síðan teiknað jarðlagasnið. Enn fremur hafa verið gerð jarðlagasnið af flestum kjarnaholum, sem boraðar hafa verið á árinu. (Sbr. skýrslur: 5, 10, 12, 13, 14, 16, 18 og 20)

Ýmsar athuganir

Framkvæmdir voru reikningar á suðuhita og vatnsþrýstingi djúpt í jörðu og er gerð grein fyrir þeim í skýrslum. (Sjá skýrslur 6 og 7)

Smíðuð voru tæki til sýnishornatöku í borholum, og hafa þau mjög auðveldað rannsókn á innstreymi í holur.

Vatnsprufur voru teknar úr öllum nýjum borholum og fengnar efna- og isotópagreiningar á þeim. Tekin voru vatnssýnishorn á mismunandi dýpi til þess að kanna vatnsinnstreymi í holurnar. Slíkar prófanir voru gerðar á Seltjarnarnesi, Hlíðardal í Ölfusi og á Húsavík.

3. RANNSÓKNIR VEGNA BORANA OG VINNSLU VATNS

3.1 Yfirlit

Í þessum kafla er gefið yfirlit yfir þau verkefni, sem unnin hafa verið í beinu sambandi við ákveðnar boranir eða eftir beiðni frá hitaveitum. Flestar

borholur, sem boraðar eru eftir heitu og köldu vatni, eru staðsettar af starfsmönnum deildarinnar.

3.2 Yfirlit yfir boranir eftir heitu og köldu vatni

Í eftirfarandi töflum er gefið yfirlit yfir þær boranir eftir heitu og köldu vatni, sem gerðar hafa verið af jarðborunum ríkisins á árinu.

TAFLA 1

JARÐHITABORANIR 1966

BORSTAÐUR	ÁRANGUR
Spóastaðir, Biskupstungum	1 hola, 63 m, ca 8 l/sek, 72°C
Flúðir, Hrunamannahr.	1 hola, 205 m, ca 20 l/s, 100°C
Gröf, Hrunamannahr.	3 holur, 40 m, 33 m og 30 m, m/dælu 4 l/s, 91-95°C
Þorleifskot, Hraungerðishr.	1 hola, 489 m, ca 30 l/s, 90°C
Hrísey, Eyjafirði	2 holur, 99 m og 132 m, ca 10 l/s, 67°C
Geldingaholt, Gnúpverjahl.	3 holur, alls 149 m, rannsóknarholur
Vallholt, Fljótsdal	2 holur, 46 m og 133 m, rannsóknarholur
NLFI, Hveragerði	1 hola, 568 m, 160°C, ca 1,5 l/s
Stóru Tjarnir, Ljósavatnshr.	2 holur, 150 m og 61 m, 2,5 l/s
Hamar, Svarfaðardal	1 hola, 101 m, rannsóknarhola, ca 2,5 l/s, um 50°C
Hólshr. Bolungarvík	1 hola, 163 m, rannsóknarhola
Fagrihvammur, Hveragerði	1 hola, 441 m, ekki lokið
Sauðárkrókur	2 holur, 489 m, 15 l/s, 70°C Nokkuð frá eldri holum
Öndverðarnes	1 hola, 244 m, 75°C, þarf dælu
Hólar í Hjaltadal	1 hola, 103 m, rannsóknarhola
Akranes	3 holur, 100 m hver, rannsóknarholur
Stapafell	1 hola, 165 m, rannsóknarhola
Hlíðardalsskóli	1 hola, dýpkuð í 1230 m, botnhiti um 165°C
Seltjarnarnes (Bygggarður)	1 hola, dýpkuð í 856 m, 3,6 l/s, 77°C Hámarkshiti 82,5°C á 640 m dýpi
" (Bakki)	1 hola, 100 m, rannsóknarhola
Nesjavellir III	1 hola, dýpkuð í 836 m, yfir 260°C
Námafjall	1 hola, 682 m, yfir 260 C, öflug gufuh.
Húsavík	1 hola, dýpkuð í 637 m, dælt 7 l/s

TAFLA II
BORANIR EFTIR KÖLDU VATNI

BORSTAÐUR	ATHUGASEMDIR
Sandgerði	Til iðnaðar
Grindavík	Til iðnaðar
Keflavík	Tvær holur; sjór í annarri Notað til iðnaðar
Álftanes	Neyzluvatn til heimilisnota; þrjár holur
Kaldaðarnes	Neyzluvatn fyrir Eyrarbakka
Búrfellsvirkjun	Tvær holur, neyzluvatn fyrir virkjunina við Búrfell
Bolungavík	Til neyzlu og iðnaðar. Tvær holur, 10 l/sek og 2,5 l/sek
Sauðárkrókur	Óljóst með árangur
Fyrir Akureyrarbæ á 6 mismunandi stöðum í Eyjaf.	Leitað að neyzluvatni fyrir Akureyri Nægilega góður árangur fékkst ekki
Hafralækur í Aðaldal	Neyzluvatn fyrir skóla; tvær holur
Fáskrúðsfjörður	Neyzluvatn handa þorpinu; tvær holur, 10-12 l/sek í hvorri
Seyðisfjörður	Fjórar holur. Vatn fékkst, sem nægði í bili. (Kælivatn fyrir dieselrafstöð)
Kot	Neyzluvatn
Gunnarsholt	Neyzluvatn

3.3 Hitaveita Reykjavíkur

Hola III á Nesjavöllum var dýpkuð í 836 m og mældist hiti þar yfir 260°C. Holas gaus kröftuglega í byrjun, en síðan dró af henni og virðist aðrennsli hafa þorrið að mestu. Efnagreining á vatni úr holunni bendir til þess, að holan nái ekki niður í djúpvatn fremur en holur I og II.

Gerð voru borholusnið af gufuborsholum nr. 1-10 í Reykjavík og jafnframt unnið að samlestri jarðlaga úr borholum á svæðinu.

Mældur var hiti í 6 gufuborsholum og holum í Laugarnesi og við Sundlaugar til þess að kanna breytingar á hitaástandi jarðhitasvæðisins. Enn fremur var mældur hiti í nokkrum grynnri holum í landi Reykjavíkur og nágrennis (sjá skýrslu 24).

Vatnshæðarmælingar voru gerðar í samvinnu við Hitaveitu Reykjavíkur í borholum í Reykjavík og nágrenni. Mælingarnar voru gerðar mánaðarlega í

flestum aðgengilegum borholum á svæðinu og var tilgangur þeirra að kanna áhrif heitavatsvinnslu með borholudælum á staðbundinn vatnsþrýsting svæðisins (sjá skýrslu 23).

3.4 Hitaveita Selfoss

Seinni hluta árs 1965 og fyrri hluta árs 1966 voru gerðar athuganir á jarðhita í nágrenni Selfoss (sjá skýrslu 2). Á grundvelli þeirra var staðsett borhola og gerðar tillögur um aðgerðir til þess að koma í veg fyrir áframhaldandi kólnun heita vatnsins á svæðinu. Nýja holan mun gefa um 30 l/sek, en nákvæm prófun hefur ekki getað farið fram, vegna þess, að nægilega stóra dælu vantar. Vatnið er 92°-94^oC, þegar litlu magni er dælt úr holunni.

Ráðlagt var að steypa í gamlar holur eða fóttra þær upp, sem taldar voru valdar að kælingu svæðisins. Við þessar aðgerðir hækkaði hiti vatns, sem dælt var í bæjarkerfið frá 70^oC upp í 79°-80^oC. Heildarmagn, sem dælt er í bæjarkerfið, mun vera um 50-52 l/s. Eykur þetta varmagildi til hitunar um ca 35% og nægir til hitunar á 50-60 þúsund m³ af húsnæði.

3.5 Hitaveita Ólafsfjarðar

Gerðar voru allumfangsmiklar athuganir fyrir Hitaveitu Ólafsfjarðar til þess að kanna, hvort fá mætti aukið heitt vatn á jarðhitasvæðinu í Skeggjabrekku-dal eða annars staðar í grennd við kaupstaðinn (sbr. skýrslu 19).

Hitaveita Ólafsfjarðar notar nú 24 l/s af 57^oC heitu vatni og er þess ekki að vænta, að þar fáiist heitara vatn. Sjálfrennsli á hitasvæðinu er alls um 37 l/s og meðalhiti 51^oC. Líkur eru á að fá megi viðbót af vatni með djúpdælingu, sem þó nær vart 57^oC hita.

Mælt var með því, að jarðhitasvæði hjá Ósbrekku yrði kannað nánar og þar gerð borhola, ef jákvæður árangur yrði af mælingum.

3.6 Hitaveita Sauðárkróks

Á Sauðárkróki voru staðsettar tvær holur, nokkuð frá eldri holum. Var þar síðan borað með mjög góðum árangri (sbr. töflu I).

3.7 Húsavík

Dælt var úr þremur holum, og komu samtals um 12 l/sek, 72-94°C, upp úr þeim. Er þetta lágmarkstala, því að hugsanlegt er, að hægt sé að fá meira vatn með meiri niðurdrætti. Tekin voru vatnssýnishorn úr öllum holunum. Vatnið var síðan efnagreint og gerðar ísótópa-mælingar á því. Með þessum rannsóknnum fengust mikilsverðar upplýsingar um vatnsæðar. Var ráðlagt um dýpkun á einni holunni samkvæmt þessum rannsóknum, og kom þar mikið vatn, en það virðist vera heldur kaldara, um 40-50°C. Unnið er að skýrslu um þessar athuganir á Húsavík.

3.8 Hveragerðissvæðið

Borholur ríkisins upp af Hveragerði eru í umsjón jarðhitadeildar og hefur einn starfsmanna hennar haft eftirlit með þeim. Hola nr. 4 er varmagjafi fyrir 3 gróðurhúsabændur, að Friðarstöðum, Álfafelli og Gufudal. Hola nr. 8 er alloft opnuð til sýningar eftir beiðni opinberra aðila.

Ein af borholum ríkisins á þessu svæði er varmagjafi fyrir orlofsheimili Alþýðusambands Íslands í Ölfusi.

3.9 Seltjarnarneshreppur

Boraðar voru tvær 100 metra holur til hitastigulsmælinga. Reyndust þeir þrefaldir á við það, sem eðlilegt er utan jarðhitasvæða. Önnur holan var við Bygggarð og var hún dýpkuð í 856 m. Sjálfrennandi vatn fékkst, 3.6 l/s og 78°C heitt.

4. ÝMIS VERKEFNI

4.1 Tæringarprófanir við Námafjall

Tæringarprófanir voru gerðar á ýmsum málmblöndum í jarðgufu frá borholu nr. II í Bjarnarflagi við Námafjall. Verkfræðistofan Vermir s.f. sá um framkvæmd þessa verkefnis.

Tilgangur tæringarprófananna var í fyrsta lagi að prófa tæringu á efni í plötu-járni og rörum, sem ætluð voru í leiðslur og tæki Kísilgúrverksmiðjunnar. Jafnframt voru gerðar tæringarprófanir á efnisprufum úr sams konar málm-blöndum og þeim, sem þegar höfðu verið gerðar prófanir á í jarðgufu frá borholu nr. 3 upp af Hveragerði.

Tækin, sem notuð voru við tæringarprófanirnar við Námaskarð, voru þau sömu og notuð höfðu verið í Hveragerði áður, en með smá breytingum á tengingu gufuhólfa til að betra yrði að stjórna þrýstingi og hitastigi í prufuhólfunum. Enn fremur var bætt við tveim prufuhólkum fyrir rör. Tæring á málmum í jarðgufu við Námaskarð reyndist svipuð og tæring á málmum í jarðgufu við Hveragerði.

Ný vandamál, sem ekki var við að etja í Hveragerði, komu í ljós í sambandi við tæringarprófanirnar við Námaskarð, en það var stöðugur sand- eða leir- og malarburður úr holunni, sem vildi stífla ventla, svo að erfitt var að halda stöðugum þrýstingi og hitastigi á prufuhólfum.

4.2 Gufuveita við Námafjall

Lokið var á árinu tæknilegum undirbúningi og áætlunargerð vegna gufuveitunnar og er gert ráð fyrir, að smíði hennar verði lokið í september 1967. Tæknilegan undirbúning mannvirkjagerðar hefur annast Vermir s.f.

Hola III, sem boruð var sumarið 1966, reyndist mun heitari en fyrri borholur í Bjarnarflagi. Þær afkastamælingar, sem náðst hafa á henni, sýna mun meira gufumagn en úr borholu I og II, þannig að borhola III nægir til öflunar gufu fyrir Kísilgúrverksmiðjuna, a.m.k. fyrsta áfanga.

4.3 Þararannsóknir

Jarðhitadeildin hefur á árinu 1966 lagt nokkuð af mörkum til þararannsókna að Reykhólum í Barðastrandarsýslu. Hefur þetta verk að öllu verið unnið af Sigurði V. Hallssyni efnaverkfræðingi.

Starfsemin á árinu snerist nær eingöngu um tilraunaþurrkstöð þá, sem reist var að Reykhólum á Reykjanesi við Breiðafjörð, en í henni voru þurrkuð 1200 kg af þara við jarðhita í júní 1966. Þari þessi var sendur til Noregs og úr honum unnin, til reynslu, alginsýra, en tilgangur þaraþurrkunar hér á landi yrði fyrst og fremst til framleiðslu á alginsýruhráefni til útflutnings. Þarinn líkaði vel, og opnaðist markaður fyrir 100 tonn af þaramjöli á þessu ári og örtvaxandi sölumöguleikar á næstu árum boðizt frá Noregi.

Við tilraunirnar fékkst, auk vissu um gæði þarans, mikilvæg reynsla við þurrkun á þara við jarðhita í tækjum, sem eru af þeirri gerð, sem notuð yrðu í þurrkstöð í fullri stærð, þ.e. tífalt stærri (jafnvel allt að 25 falt stærri) verksmiðju, sem framleiddi 1.000 tonn af þurru þara á ári.

Tilraunastöðin er aftur á móti tífalt stærri en þurrktækin í Keldnaholti, sem notuð voru við undirstöðuþurrktilraunir 1959-61.

Gengið var frá tilraunastöðinni haustið 1966 með það fyrir augum, að hún yrði notuð til þara- og e.t.v. þangþurrkunar á þessu sumri. Skýrsla um rannsóknirnar 1966 er í fjölrítun.

Á árinu 1966 var byrjað á sjúkorti af þaramiðunum hjá Vita- og hafnarmála-skrifstofunni.

Haldið var áfram heimilda- og sýnishornasöfnun auk bréfaviðskipta við erlenda framleiðendur og vísindamenn á sviði sæþörunga.

4.4 Jarðfræðiathuganir við Straumsvík

Jarðfræðilegar athuganir voru gerðar við Straumsvík í sambandi við boranir fyrir Swiss Aluminium (sbr. skýrslu 22).

4.5 Ráðgjafastarfsemi erlendis

Að beiðni Sameinuðu þjóðanna fór Guðmundur Pálmason í eins mánaðar ferð til El Salvador í Mið-Ameríku, þar sem verið er að byrja á könnun jarðhitasvæða með hagnýtingu til raforkuvinnslu fyrir augum. Tilgangurinn var að leiðbeina með fyrstu könnun jarðhitans til undirbúnings borunar. Þetta verk er unnið á vegum ríkisstjórnar El Salvador og Sérsjóðs (Special Fund) Sameinuðu þjóðanna og er áætlað, að það kosti með rannsóknarborunum um 1,5 millj. dollara.

Svipaðar ferðir í ráðgjafaskyni voru farnar á árinu 1965 til Filippseyja og Mali (V-Afríku), báðar að beiðni Sameinuðu þjóðanna.

4.6 Skipsleit á Skeiðarársandi

Undanfarin ár hefur jarðhitadeild veitt tæknilega aðstoð við leit að Indíafari, sem strandaði á Skeiðarársandi haustið 1667. Leitað hefur verið með málmeitartækjum, sem fengin voru að láni frá ABEM, Svíþjóð. Tækni við leit þessa er náskyld rafaðferðum við jarðhitaleit. Leitað hefur verið á nokkrum hluta Skaftafellsfjöru, en án árangurs.

Aflað hefur verið tilboða í leigu á fljótvirkara leitartæki, sem hengt yrði í þyrilu og er líklegt að slíkt tæki verði notað, ef leit verður haldið áfram.

5. STARFSLIÐ

Starfslið deildarinnar á árinu var eftirfarandi :

Guðmundur Pálmason, forstöðumaður deildarinnar
 Jón Jónsson, fil.lic., jarðfræðingur
 Sveinbjörn Björnsson, dipl.phys., eðlisfræðingur
 Þorsteinn Thorsteinsson, verkfræðingur
 Kristján Sæmundsson, dr., jarðfræðingur
 Jens Tómasson, cand.real., bergfræðingur
 Gunnar Höskuldsson, fulltrúi
 Stefán Sigurmundsson, mælingamaður
 Ólafur Sigurjónsson, verkstjóri
 Sigríður Guðbjörnsdóttir, ritari
 Kristín Ólafsdóttir, ritari (1/2 daginn)

Auk þessa reglulega starfsliðs voru starfandi 10-15 aðstoðarmenn um skemmri tíma yfir sumarið.

6. FJÁRMÁL

Ársreikningar jarðhitadeildar eru í ársreikningum skrifstofu raforkumálastjóra og vísast til þeirra þar.

Vísindasjóður veitti á árinu 1966 til jarðhitadeildar kr. 150.000,- til rannsóknna á byggingu berggrunnnsins á landgrunninu við Vesturland (sbr. grein 2.2).

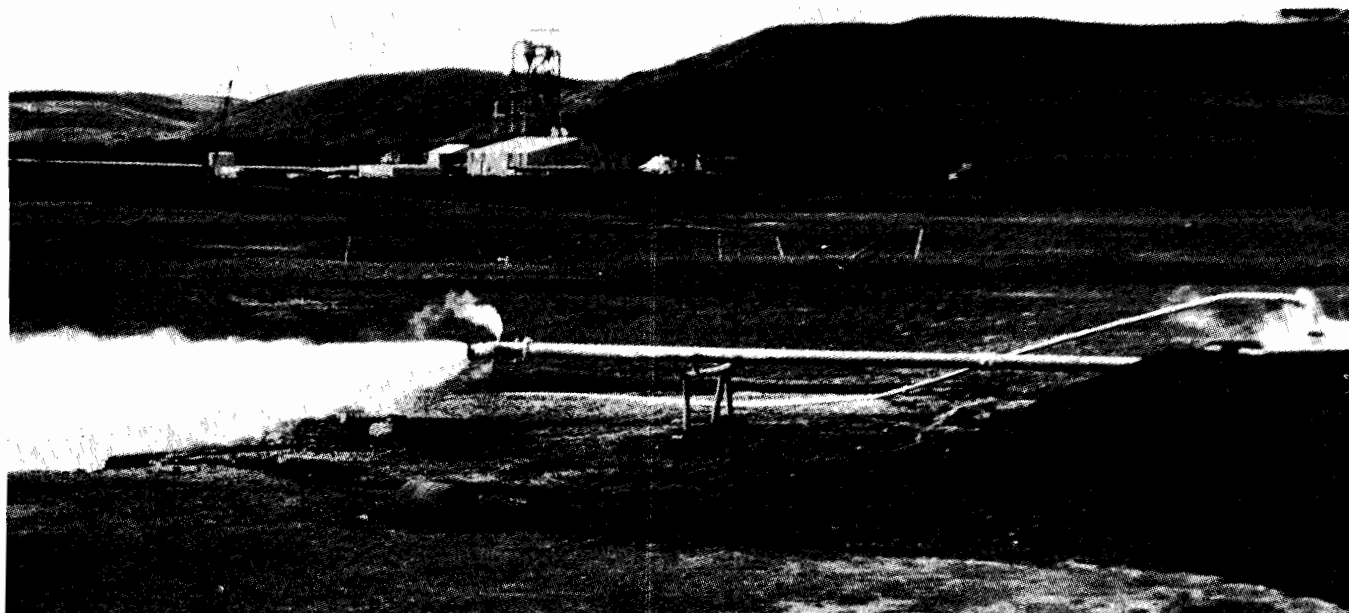
Sveinbirni Björnssyni var veittur 40 þús.króna styrkur af fé því, sem íslensk stjórnarvöld hafa til ráðstöfunar til vísindastyrkja á vegum Atlantshafsbandalagsins ("NATO Science Fellowship") árið 1966. Var styrkurinn veittur til námsfarar til Bandaríkjanna haustið 1966 til þess að kynnast aðferðum til mælinga á rafleiðni berglaga djúpt í jörðu og hagnýtingu slíkra aðferða við leit að jarðhita (sjá skýrslu 21).

7. SKÝRSLUR JARÐHITADEILDAR ÁRIÐ 1966

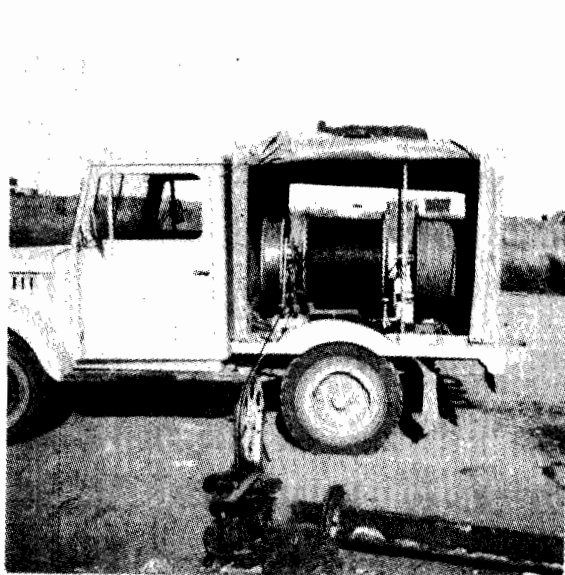
Þessar skýrslur eru ritaðar af starfsmönnum jarðhitadeildar að nokkru eða öllu leyti. Þær eru yfirleitt vélritaðar eða fjölritaðar, og eru til hjá jarðhitadeild.

1. Guðmundur Pálmason og Jón Jónsson :
Yfirlit yfir jarðhitasvæði á Íslandi með tilliti til hagnýtingar til húshitunar.
2. Jens Tómasson :
Jarðhiti í nágrenni Selfoss.
3. Sveinbjörn Björnsson :
Greinargerð um hita- og rennslismælingar á Flúðum og í Gröf, Hrunamannahreppi.
4. Jón Jónsson :
Skýrsla varðandi neyzluvatn fyrir Akureyri.
5. Jens Tómasson :
Laugaland - lýsing á bergmylsnu úr holu I, boraðri af Norðurlandsbor 28.9.1964 - 25.2.1965.
6. Helgi Björnsson :
Suðuhiti í borholum.
7. Sveinbjörn Björnsson :
Útreikningar á þrýstingi í bergi samkvæmt þekktum hitaferli.
8. Jón Jónsson :
Skýrsla varðandi neyzluvatn fyrir Kirkjubæjarklaustur.
9. Sveinbjörn Björnsson :
Þyngdarmælingar á Skeiðarársandi í apríl 1966.
10. Listi yfir sýnishorn af bergi, safnað af Jens Tómassyni og geymd í kjarnageymslunni í Keldnaholti.
11. Kristján Sæmundsson og Sveinbjörn Björnsson, jarðhitadeild raforkumála-
skrifstofunnar og Guðmundur E. Sigvaldason, Gunnlaugur Elísson og
Halldór Kjartansson, Atvinnudeild Háskólans :
Rannsókn á jarðhita í Reykholtssdal.
12. Hrefna Kristmannsdóttir og Jens Tómasson :
Jarðlagasnið. Hveravík í Steingrímsfirði.
13. Hrefna Kristmannsdóttir og Jens Tómasson :
Jarðlagasnið, Akranes holur I, II og III
14. Elsa G. Vilmundardóttir og Jens Tómasson :
Jarðlagasnið.
15. Freysteinn Sigurðsson :
Jarðviðnámsmælingar sumarið 1966.
16. Hrefna Kristmannsdóttir og Jens Tómasson :
Jarðlagasnið.

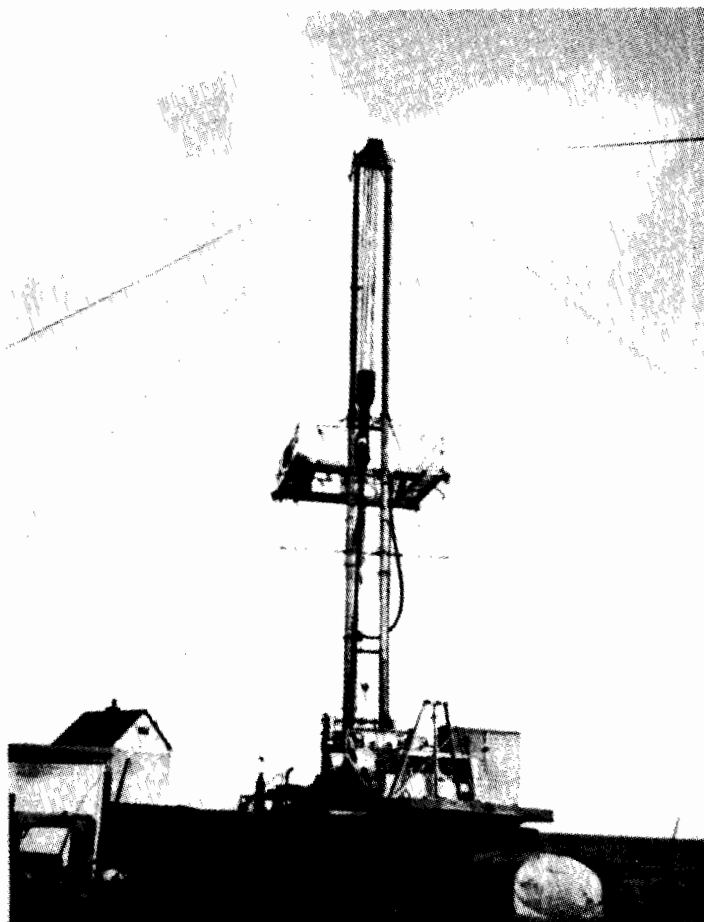
17. Jón Jónsson :
Athuganir varðandi kælivatn fyrir dieselstöðina á Seyðisfirði.
18. Hrefna Kristmannsdóttir og Jens Tómasson :
Jarðlagasnið. Hólslaug í Eyjafirði, hola I, Klúka í Bjarnarfirði,
holur 1, 2, 3 og 4.
19. Kristján Sæmundsson :
Greinargerð um athuganir fyrir Hitaveitu Ólafsfjarðar.
20. Jens Tómasson :
Þunnarneiðar frá holu 3, Nesjavöllum.
21. Skýrsla um námsför Sveinbjörns Björnssonar til Bandaríkjanna haustið
1966.
22. Haukur Tómasson og Jens Tómasson :
Geological Report on the Aluminium Plant Site of Straumsvík.
23. Þorsteinn Thorsteinsson :
Vatnshæðarmælingar í borholum í Reykjavík og nágrenni 1965-1966.
24. Þorsteinn Thorsteinsson :
Snið af gufuborholum í Reykjavík. Holur nr. 1-25.
25. Stefán Sigurmundsson :
Hitamælingar í borholum 1966.
26. Jens Tómasson :
Borholur á Nesjavöllum.
Með jarðfræðilegum inngangi eftir Kristján Sæmundsson.
27. Freysteinn Sigurðsson :
Skýrsla um jarðviðnámsmælingar í Breiðholtshverfi.

Lokið var á árinu 1966 tæknilegum undirbúningi að gufuveitu til Kísilgúrverksmiðjunnar við Mývatn. Hér sést ein af borholum ríkisins í Bjarnarflagi við Námafjall. Í baksýn er Kísilgúrverksmiðjan í byggingu.

Mælingabíll jarðhitadeildar hefur stórbætt aðstöðu til rannsókna á borholum.

Cardwell - borinn við borun á Seltjarnarnesi.

LÖG UM ORKUMÁL (raforku- og jarðhitamál)

Um nokkurn tíma hefur það staðið til að birta hér í Orkumálum öll gildandi lög um raforku- og jarðhitamál, og nú eftir gildistöku Orkulaga, þ. 1. júlí 1967, þykir tilhlýðilegt að koma þessu í framkvæmd.

Fyrsti lagabálkurinn um orkumál mun hafa verið hin frægu fossalög frá 1907 (Lög um takmörkun á eignar- og umráðarétti á fossum á Íslandi, um eignarnám á fossum o.fl., nr. 55/1907). Lög þessi féllu að nokkru leyti úr gildi með vatnalögum, nr. 15/1923, og að öllu leyti með lögum um vatnsorkusérleyfi, nr. 46/1925. En hin síðarnefndu lög féllu síðar úr gildi með raforkulögum, nr. 12/1946, sem viku svo fyrir núverandi orkulögum, nr. 58/1967.

Einn sá stærsti lagabálkur, er saminn hefur verið, eru hin merku vatnalög, nr. 15/1923. Þessi lög hafa verið tekin hér í heilu lagi, eins og þau gilda í dag, þótt langt sé frá því, að allir kaflar séu um orkumál. Tiltölulega fáar breytingar hafa verið gerðar á lögum þessum, þó hafa einstaka síðara tíma lög haft það í för með sér, að nokkrir kaflar vatnalaga hafa fallið úr gildi; en það eru lög um aðstoð til vatnsveitna, nr. 93/1947, og lög um lax- og silungsveiði, nr. 53/1957, og af skiljanlegum ástæðum eru lög þessi ekki tekin með. Þá eru og nokkur lög um ýmsar hliðar vatnamála, eins og fyrirhleðslur og áveitur, náskyldar ýmsum þáttum vatnalaga, sem ekki hefur þótt ástæða til að taka með; eins og lög um samgöngubætur og fyrirhleðslur á vatnasvæði Þverár og Markarfljóts, nr. 27/1932; lög um fyrirhleðslu Héraðsvatna norður af Vindheimabrekkum, nr. 113/1945; lög um áveitu á Flóann, nr. 68/1917, ásamt breytingum og viðaukum, nr. 10/1926, 56/1933 og 117/1943; og lög um greiðslu kostnaðar af Skeiðaáveitunni o.fl., nr. 43/1930, ásamt breytingum, nr. 77/1936.

Grundvallarlög raforku- og jarðhitamála hér á landi eru nú Orkulögin, nr. 58/1967, er leystu raforkulögin frá 1946 af hólmi, en milli þessara lagabálka var þó talsverður skyldleiki.

Orkulögin skiptast í eftirtalda þætti: Orkustofnun, vinnsla raforku, vinnsla jarðhita, héraðsrafmagnsveitur, hitaveitur, eftirlit með raforkuvirkjum, verndun jarðhitasvæða og eftirlit með jarðhitavirkjum, jarðboranir ríkisins, Rafmagnsveitur ríkisins, Orkusjóður og almenn ákvæði.

Strax á eftir Orkulögum og þeim viðaukalögum við raforkulögin gömlu, er enn gilda, fylgja margvísleg lög um orkuver og orkuveitur Rafmagnsveitna ríkisins ásamt lögum um ráðstafanir til að bæta fjárhag þeirra, en Orkulögin eru þó aðallög Rafmagnsveitna ríkisins, sem fyrr kemur fram.

Á árinu 1965 gengu í gildi lög um Landsvirkjun, nr. 59/1965, og lög um Laxárvirkjun, nr. 60/1965. Með þeim féllu úr gildi lög um virkjun Sogsins, nr. 28/1946, og lög um Laxárvirkjun, nr. 54/1949, enn eru þó ýmsar breytingar og viðaukar við þau lög í fullu gildi ásamt lögum frá 1921 um heimild til handa landsstjórninni til framkvæmda á rannsóknnum til undirbúnings virkjunar Sogsfossanna, nr. 73/1921.

Önnur lög frá 1921 fjalla um eignarnám á vatnsréttindum í Andakílsá o.fl., nr. 20/1921. Lög um virkjun Fljótaár (Skeiðsfossvirkjun) er að mestu frá 1935, nr. 98/1935.

Lög um hitaveitu Reykjavíkur, nr. 38/1940, eru nú einu lögin um hitaveitumál, að undanteknum Orkulögum.

Að lokum fylgja svo lög um mótak, nr. 23/1912 og 16/1940. Hins vegar voru Námulög, nr. 50/1909, ásamt viðaukum, nr. 8/1927 og 20/1939, ekki tekin með, þar sem þau fjalla að mestu um málmgröft.

Lög um innflutta hráorku hafa heldur ekki verið tekin með, en þau eru þessi : lög um einkasöluheimild landsstjórnarinnar á steinolíu, nr. 77/1917 ; lög um olúgeyma o.fl., nr. 110/1943 og 8/1945 ; lög um sölu á steinolíu, hráolíu, benzíni og smurningsolíu, nr. 21/1949, og lög um verðjöfnun á olíu og benzíni, nr. 34/1953, 23/1954 og 74/1965. Svo eru og til lög um að selja kornvörur og kol eftir vigt frá árinu 1877, nr. 29.

Ennfremur eru ýmis lög, sem ekki fjalla beint um orkumál, en þar sem er að finna viss ákvæði, er fjalla um raforku eða jarðhita. Í lögum um stækkun lögsagnarumdæmis Reykjavíkur, nr. 46/1923, segir meðal annars : "Íbúum Seltjarnarneshrepps skal heimilt vatn og rafmagn frá vatnsveitu og rafmagnsveitu Reykjavíkurkaupstaðar til heimilis- og búsparfa."

Í lögum um breyting á lögum nr. 11/1936 (Eignarnámsheimild á nokkrum löndum o.fl.), nr. 101/1940, segir og : "Ríkissjóður skal þó hafa rétt til að kaupa síðar þau hitaréttindi, sem hann kann að þurfa í sambandi við námurekstur eða annað og Hafnarfjarðarkaupstaður þarf ekki að halda á til sinna þarfa." Og í lögum um söluskatt, nr. 10/1960, er að finna eftirfarandi ákvæði : "Til skattskyldrar sölu og þjónustu telst meðal annars sala á raforku og heitu vatni frá rafmagnsveitum og hitaveitum."

Eftirfarandi lög um stóriðju hafa og ákvæði um orku : lög um áburðarverksmiðju, nr. 40/1949 ; lög um kísilgúrverksmiðju við Mývatn, nr. 22/1964, og lög um lagagildi samnings milli ríkisstjórnar Íslands og Swiss Aluminium Ltd., um álbræðslu við Straumsvík, nr. 76/1966.

Rútur Halldórsson.

LÖG UM ORKUMÁL,

gild sem ógild, er gengið hafa í gildi
á tímabilinu 1907 - 1967 ¹⁾

Lög um takmörkun á eignar- og umráðarétti á fossum á Íslandi, um eignarnám á fossum o. fl.

nr. 55, 22. nóvember 1907.

Felld úr gildi að nokkru leyti með vatnalögum nr. 15/1923 og að öllu leyti með lögum nr. 46/1925.

Lög um samþykktir um mótak
nr. 23, 22. október 1912.

Lög um rafmagnsveitur í kaupstöðum og kaптúnum
nr. 28, 20. október 1913.

Felld úr gildi með lögum nr. 51/1915.

Lög um rafmagnsveitur
nr. 51, 3. nóvember 1915.

Felld úr gildi með vatnalögum nr. 15/1923.

Lög um mótak
nr. 25, 22. nóvember 1918.

Féllu úr gildi við lok styrjaldarástands.

Lög um eignarnám á vatnsréttindum í Andakílsá o. fl.
nr. 20, 27. júní 1921.

Lög um heimild handa landsstjórninni til framkvæmda á rannsóknum til undirbúnings virkjunar Sogsfossanna
nr. 73, 27. júní 1921.

Vatnalög
nr. 15, 20. júní 1923.

Breytt með lögum nr. 61/1932, 90/1938 og 93/1947.

Lög um vatnsorkusérleyfi
nr. 46, 27. júní 1925.

Felld úr gildi með raforkulögum nr. 12/1946.

Lög um raforkuvirki
nr. 7, 15. júní 1926.

Breytt og felld inn í lög nr. 83/1932 og felld úr gildi með raforkulögum nr. 12/1946.

Lög um heimild handa atvinnumálaráðherra til að veita sérleyfi til virkjunar Dynjandisár og annarra fallvatna í Arnarfirði o. fl.
nr. 48, 15. júní 1926.

Felld úr gildi, heimild ekki notuð innan tilskilins tíma (fyrir árslok 1928).

Lög um heimild handa atvinnumálaráðherra til að veita sérleyfi til járnbrautarlagningar milli Reykjavíkur og Þjórsár og til að virkja Urriðafoss
nr. 26, 31. maí 1927.

Felld úr gildi, heimild ekki notuð innan tilskilins tíma. (Verk skyldi hefjast eigi síðar en 1. maí 1929).

1) Lög um innflutta orku ekki meðtalin.

Lög um undirbúning á raforkuveitum til almenningsþarfa
nr. 28, 23. júní 1932.

Lög um viðauka við og breyting á lögum
nr. 7, 15. júní 1926 um raforkuvirki
nr. 63, 23. júní 1932.

Lög um raforkuvirki
nr. 83, 23. júní 1932.

Lög um virkjun Sogsins
nr. 82, 19. júní 1933.

Lög um virkjun Fljótaár
nr. 98, 3. maí 1935.

Lög um virkjun Laxár í S.-Þingeyjarsýslu
nr. 43, 13. júní 1937.

Lög um heimild fyrir ríkisstjórnina til þess
að ábyrgjast fyrir Akureyrarkaupstað lán til
rafvirkjunar
nr. 67, 31. desember 1937.

Lög um heimild fyrir ríkisstjórnina til þess
að veita einkaleyfi til að flytja út mó og
vörur unnar úr mó og selja á erlendum
markaði
nr. 70, 11. júní 1938.

Lög um viðauka við og breytingar á lögum
nr. 83, 23. júní 1932 um raforkuvirki
nr. 38, 12. júní 1939.

Bráðabirgðalög um hitaveitu Reykjavíkur
nr. 46, 12. ágúst 1939.

Lög um mótak
nr. 16, 12. febrúar 1940.

Lög um hitaveitu Reykjavíkur
nr. 38, 12. febrúar 1940.

Lög um eignar- og notkunarrétt jarðhita
nr. 98, 14. maí 1940.

Lög um rafveitur ríkisins
nr. 16, 15. maí 1942.

Lög um sérleyfi til þess að veita raforku
fra Sogsvirkjuninni til Selfoss, Eyrarbakka
og Stokkseyrar
nr. 45, 30. júní 1942.

Lög um raforkusjóð
nr. 91, 25. september 1942.

Felld úr gildi með raforkulögum nr. 12/1946.

Breytt og felld inn í lög nr. 38/1939 og felld
úr gildi með raforkulögum nr. 12/1946.

Breytt og aukin með lögum nr. 38/1939 og
felld úr gildi með raforkulögum nr. 12/1946.

Felld úr gildi með lögum nr. 28/1946.

Aukin með lögum nr. 35/1943.

Felld úr gildi með lögum nr. 54/1949.

Heimild fullnotuð.

Lagaheimild að öllum líkindum fallin úr
gildi vegna sérákvæða.

Felld úr gildi með raforkulögum nr. 12/1946.

Felld úr gildi með lögum nr. 38/1940.

Breytt með lögum nr. 114/1943 og felld úr
gildi með orkulögum nr. 58/1967.

Felld úr gildi með raforkulögum nr. 12/1946.

Felld úr gildi með raforkulögum nr. 12/1946.

Lög um breyting á lögum nr. 98, 3. maí 1935, um virkjun Fljótaár nr. 35, 2. apríl 1943.

Lög um breyting á lögum nr. 98, 14. maí 1940, um eignar- og notkunarrétt jarðhita nr. 114, 30. desember 1943.

Lög um byggingu nokkurra raforkuveitna nr. 52, 3. marz 1945.

Lög um girðingar kringum hverri og laugar nr. 7, 11. marz 1946.

Raforkulög nr. 12, 2. apríl 1946.

Lög um virkjun Sogsins nr. 28, 23. apríl 1946.

Lög um breyting á raforkulögum nr. 12, 2. apríl 1946 nr. 36, 1. maí 1947.

Lög um ný orkuver og nýjar orkuveitur rafmagnsveitna ríkisins nr. 92, 5. júní 1947.

Lög um hitaaflestöð og hitaveitu á Ísafirði nr. 47, 5. apríl 1948.

Bráðabirgðalög um breyting á lögum nr. 28, 23. apríl 1946, um virkjun Sogsins nr. 72, 23. september 1948.

Lög um breyting á lögum nr. 28, 23. apríl 1946, um virkjun Sogsins nr. 87, 17. desember 1948.

Lög um ný orkuver og nýjar orkuveitur rafmagnsveitna ríkisins nr. 34, 16. maí 1949.

Lög um Laxárvirkjunina nr. 54, 25. maí 1949.

Lög um breyting á raforkulögum nr. 12, 2. apríl 1946 nr. 58, 25. maí 1949.

Lög um heimild fyrir ríkisstjórnina til lánveitinga til Sogs- og Laxárvirkjana og til lántöku vegna sömu fyrirtækja nr. 63, 25. júní 1950.

Lög um breyting á lögum nr. 54, 25. maí 1949, um Laxárvirkjunina nr. 64, 25. maí 1950.

Felld úr gildi með orkulögum nr. 58/1967.

Felld úr gildi með orkulögum nr. 58/1967.

Breytt með lögum nr. 36/1947, 58/1949, 65/1961 og felld úr gildi með orkulögum nr. 58/1967.

Breytt með lögum nr. 87/1948 og nr. 26/1951 og felld úr gildi með lögum nr. 59/1965.

Felld úr gildi með orkulögum nr. 58/1967.

Felld úr gildi með lögum nr. 3/1953.

Felld úr gildi með lögum nr. 87/1948.

Felld úr gildi með lögum nr. 59/1965.

Breytt með lögum nr. 64/1950 og felld úr gildi með lögum nr. 60/1965.

Felld úr gildi með orkulögum nr. 58/1967.

Breytt að nokkru leyti með lögum nr. 74/1952.

Felld úr gildi með lögum nr. 60/1965.

Lög um ný orkuver og nýja orkuveitu raf-
magnsveitna ríkisins
nr. 12, 9. febrúar 1951.

Lög um viðauka við lög nr. 28, 23. apríl
1946, um virkjun Sogsins
nr. 26, 28. febrúar 1951.

Bráðabirgðalög um heimild fyrir ríkisstjórn-
ina til lántöku í Alþjóðabankanum í Washing-
ton vegna Sogs- og Laxárvirkjana
nr. 127, 24. maí 1951.

Lög um ný orkuver og nýjar orkuveitur raf-
magnsveitna ríkisins
nr. 22, 1. febrúar 1952.

Lög um heimild fyrir ríkisstjórnina til lán-
töku í Alþjóðabankanum í Washington vegna
Sogs- og Laxárvirkjana
nr. 74, 25. nóvember 1952.

Lög um hitaveitur utan Reykjavíkur
nr. 3, 31. janúar 1953.

Lög um viðauka við raforkulög nr. 12,
2. apríl 1946
nr. 53, 21. apríl 1954.

Lög um orkuver Vestfjarða
nr. 54, 20. apríl 1954.

Lög um breyting á lögum nr. 22, 1. febrúar
1952, um ný orkuver og nýjar orkuveitur
rafmagnsveitna ríkisins
nr. 55, 20. apríl 1954.

Lög um viðauka við lög nr. 28, 23. apríl
1946, um virkjun Sogsins
nr. 67, 24. apríl 1954.

Lög um breyting á lögum nr. 53, 21. apríl
1954, um viðauka við raforkulög nr. 12,
2. apríl 1946
nr. 5, 18. janúar 1956.

Lög um breyting á lögum nr. 22, 1. febrúar
1952, um ný orkuver og nýjar orkuveitur
rafmagnsveitna ríkisins, og lögum nr. 55,
20. apríl 1954, um breyting á þeim lögum
nr. 16, 20. febrúar 1956.

Lög um ný orkuver og nýjar orkuveitur raf-
magnsveitna ríkisins
nr. 65, 8. maí 1956.

Lög um viðauka við lög nr. 28, 23. apríl
1946, um virkjun Sogsins
nr. 35, 23. maí 1959.

Felld úr gildi með lögum nr. 59/1965.

Felld úr gildi með lögum nr. 74/1952.

Breytt að nokkru með lögum nr. 16/1956
og víkja endanlega fyrir lögum nr. 65/1956.

Felld úr gildi með orkulögum nr. 58/1967.

Breytt að nokkru með lögum nr. 16/1956 og
víkja endanlega fyrir lögum nr. 65/1956.

Felld úr gildi með lögum nr. 59/1965.

Felld úr gildi með lögum nr. 65/1961.

Felld niður með lögum nr. 65/1956.

Lög um jarðhitasjóð og jarðboranir ríkisins
nr. 55, 29. marz 1961.

Felld úr gildi með orkulögum nr. 58/1967.

Lög um breyting á lögum nr. 53, 21. apríl
1954, um viðauka við raforkulög nr. 12,
2. apríl 1946.
nr. 65, 29. marz 1961.

Felld inn í lög nr. 53/1954.

Lög um heimild fyrir ríkisstjórnina til lán-
töku hjá Alþjóðabankanum í Washington
(til stækkunar hitaveitu Reykjavíkur)
nr. 103, 23. desember 1961.

Bráðabirgðalög um viðauka við lög nr. 28,
23. apríl 1946, um virkjun Sogsins
nr. 81, 22. maí 1962.

Felld úr gildi með lögum nr. 51/1963.

Lög um viðauka við lög nr. 28, 23. apríl
1946, um virkjun Sogsins
nr. 51, 20. apríl 1963.

Lög um heimild til lántöku fyrir raforku-
sjóð
nr. 54, 20. apríl 1963.

Lög um Landsvirkjun
nr. 59, 20. maí 1965.

Lög um Laxárvirkjun
nr. 60, 20. maí 1965.

Lög um ráðstafanir til að bæta fjárhag raf-
magnsveitna ríkisins
nr. 96, 22. desember 1965.

Orkulög
nr. 58, 29. apríl 1967.

LÖG UM ORKUMÁL (raforku- og jarðhitamál)

í gildi í nóvember 1967

<u>Efnisyfirlit</u>	<u>Bla.</u>
Vatnalög nr. 15/1923	39

Orkulög nr. 58/1967	81
Lög um viðauka við raforkulög, nr. 12, 2. apríl 1946 nr. 53/1954 (ásamt breytingu nr. 65/1961)	95
Lög um heimild til lántöku fyrir raforkusjóð nr. 54/1963	96
Lög um sérleyfi til þess að veita raforku frá Sogsvirkjunni til Selfoss, Eyrarbakka og Stokkseyrar nr. 45/1942	97
Lög um ný orkuver og nýjar orkuveitur rafmagnsveitna ríkisins nr. 92/1947	98
Lög um ný orkuver og nýjar orkuveitur rafmagnsveitna ríkisins nr. 34/1949	98
Lög um ný orkuver og nýjar orkuveitur rafmagnsveitna ríkisins nr. 12/1951	99
Lög um orkuver Vestfjarða nr. 54/1954	99
Lög um ný orkuver og nýjar orkuveitur rafmagnsveitna ríkisins nr. 65/1956	100
Lög um ráðstafanir til að bæta fjárhag rafmagnsveitna ríkisins nr. 96/1965	101
Lög um byggingu nokkura raforkuveitna nr. 52/1945	102
Lög um Landsvirkjun nr. 59/1965	103
Lög um heimild fyrir ríkisstjórnina til lánveitinga til Sogs- og Laxárvirkjana og til lántöku vegna sömu fyrirtækja nr. 63/1950	107
Lög um heimild fyrir ríkisstjórnina til lántöku í Alþjóðabankanum í Washington vegna Sogs- og Laxárvirkjana nr. 74/1952	107
Lög um viðauka við lög nr. 28, 23. apríl 1946, um virkjun Sogsins nr. 35/1959	107
Lög um viðauka við lög nr. 28, 23. apríl 1946, um virkjun Sogsins nr. 51/1963	107
Lög um heimild handa ríkisstjórninni til framkvæmda á rannsóknum til undirbúnings virkjunar Sogsfossanna nr. 73/1921	108
Lög um Laxárvirkjun nr. 60/1965	109
Lög um eignarnám á vatnsréttindum í Andakílsá o. fl. nr. 20/1921	112
Lög um virkjun Fljótaár nr. 98/1935 (ásamt breytingu nr. 35/1943)	113
Lög um hitaveitu Reykjavíkur nr. 38/1940	114
Lög um heimild fyrir ríkisstjórnina til lántöku hjá Alþjóðabankanum í Washington (til stækkunar hitaveitu Reykjavíkur) nr. 103/1961	115
Lög um samþykkt um mótak nr. 23/1912	116
Lög um mótak nr. 16/1940	117

VATNALÖG.

15
20. júní
1923

I. KAFLI.

Orðaskýringar.

1. gr.

Í lögum þessum merkja:

Almenningur: Sá hluti vatns, sem liggur fyrir utan vatnsbelti landareignanna.

Fallvatn: Sá hluti vatnsfalls (fossar, hávaðar, strengir), sem hagkvæmt verður talið að virkja í einu lagi til orkunýtingar.

Frumdrættir: Mælingar, uppdættir, lýsingar og önnur gögn til ákvörðunar á aðaldráttum fyrirhugaðra mannvirkja.

Fullnaðardættir: Mælingar, uppdættir og önnur gögn til fullkominnar ákvörðunar á fyrirhuguðum mannvirkjum.

Hjerað: Kaupstaður, sýsla eða hreppur.

Iðja: Iðnaður, annar en handið.

Iðjuver: Land eða lóð, hús og önnur mannvirki ásamt tækjum til afnota við iðju.

Iðjuhöldur: Eigandi iðjuvers.

Lágflæði: Venjulegt lægsta vatnsyfirborð.

Landareign: Land lögbýlis og lóð og lönd innan takmarka kaupstaða og löggiltra verslunarstaða.

Orkuveita: Útbúnaður til að veita orku úr einum stað í annan.

Orkuver: Land eða lóð, hús og önnur mannvirki ásamt tækjum til afnota við orkuvinslu eða breytingar einnar tegundar orku í aðra.

Sjerleyfi: Leyfi samkvæmt sjerleyfislögum.

Vatnsvirki: Mannvirki um vatn, í eða yfir vatni eða við það.

Vatnsmiðlun: Geymsla á vatni til þess að breyta eðlilegu vatnsmagni straumvatns.

Vatnsvirkjari: Sá maður, sem kemur fyrir neysluvatnsæðum.

15
20. júní

II. KAFLI.

Almenn ákvæði um vatnsrjettindi.

2. gr.

Landareign hverri fylgir rjettur til umráða og hagnýtingar því vatni, straumvatni eða stöðuvatni, sem á henni er, á þann hátt, sem lög þessi heimila.

3. gr.

1. Nú skilur á eða lækur landareignir, og á þá hvor land í miðjan farveg, og sje ekki vöxtur í vatni, nema önnur lögmæt skipun sje þar á gerð.

2. Eigi breytast merki, þótt farvegur breytist.

4. gr.

1. Nú liggur landareign að stöðuvatni, og fylgir vatnsbotn þá þeim bakka, er hann verður talinn áframhald af, 115 metra út í vatn (netlög).

2. Ef stöðuvatn er merkivatn og er eigi 230 metrar á breidd, þá skal miðlína þess ráða merkjum, nema önnur lögmæt skipun hafi verið á gerð.

3. Nú vex gras upp úr vatni við lágflæði, þá fylgir vatnsbotn landi sem þurt land væri.

4. Ef eyjar, hólmar eða sker eru í stöðuvatni, þá fylgja þeim netlög sem áður segir. Nú á maður eyjar, hólma eða sker fyrir landi annars manns, og er sunðið mjórri en 230 metrar, og ræður þá miðlína sundsins merkjum.

5. Jafnan skal miða við lágflæði í vatni.

6. Ef breyting verður á vatnsbotni, þá skulu netlög vera sem áður voru þau.

5. gr.

Nú liggja tvær landareignir eða fleiri að vatni sama megin, og skulu þá netlög hverrar um sig ákveðin svo, ef eigi hefir áður verið skipun á gerð, að hver botndepill fylgi þeim bakka, sem hann er næstur.

6. gr.

1. Rjett er að matsmenn ákveði og setji merki milli landareigna, að því leyti sem merki fara eftir ákvæðum 3.—5. gr.

2. Þinglýsa skal matsgerð samkvæmt 1. lið og bóka í landamerkjabók sem aðrar landamerkjaheimildir.

7. gr.

1. Vötn öll skulu renna sem að fornu hafa runnið.

2. Óheimilt er manni, nema sjerstök heimild eða lagaleyfi sje til þess:

a. að breyta vatnsbotni, straumstefnu eða vatnsmagni, hvort sem það verður að fullu og öllu eða um ákveðinn tíma, svo og að hækka eða lækka vatnsbort.

- b. að gerstífla straumvatn eða gera mannvirki í vatni eða yfir því,
 c. að veita vatni úr landi sínu í annara land,
 ef tjón eða hættu er af því búin eign annars manns eða rjettindum, óhæfilegar
 tálmanir almennt umferð eða tjón eða hættu að nokkru ráði fyrir hagsmuni
 ríkis eða almennings.

15
 20. júní

8. gr.

1. Nú breytist farvegur án þess að af mannavöldum sje, og er þá landeiganda hverjum, sem mein verður að breytingunni, rjett að fella vatn í fornan farveg eða koma honum í samt lag. Ef til þess þarf afnota af landi annars manns, eru þau heimil, en þá getur sá maður krafist bóta fyrir tjón og óþægindi, sem verkið bakar honum. Ef ágreiningur verður, þá skulu matsmenn skera úr.

2. Nú líða svo tvö ár frá lokum þessa almanaksárs, er breytingin varð, að aðilja er eigi sagt til þess, að vinna eigi verk það, er í 1. lið greinir, og skal þá, þegar verkið er unnið, bæta þann kostnað, sem að loknum áðurnefndum fresti hefir verið ráðist í til þess að rækta farveginn og annars slíks, eða til ráðstafana, sem gerðar kunna að hafa verið til þess að nota vatnið í nýja farveginum. Nú er því lýst yfir innan 2 ára, að vinna eigi verkið, sbr. 1. lið, en verkið þó ekki unnið innan 5 ára frá því breyting varð, og má þá líta svo á sem engin yfirlýsing hafi fram komið.

3. Nú hefir sama ástand haldist í 20 ár eða lengur, og skal þá um það fara svo sem það hefði að fornu fari verið svo.

9. gr.

Fara skal um jarðvatn, regnvatn og leysinga, er á landareign safnast, lindir, dý, tjarnir og slík minniháttar vötn, sem eigi hafa stöðugt afrenslí ofanjarðar, svo sem hjer segir, enda sje eigi önnur lögmæt skipun á gerð.

1. Landeiganda er rjett að hagnýta sjer slíkt vatn eða ráðstafa því með öðrum hætti, enda fari það eigi í bága við ákvæði 15. gr., stífla frárenslí úr því, hlaða upp bakka þess eða gera gerð um það, ræsa það fram ofan jarðar eða neðan og bera ofan í það, án þess að hætta stafi af eða veruleg óþægindi fyrir umferð, eða spjöll á eign annars manns, sem eigi er skylt að hlíta samkvæmt sjerstakri heimild.

2. Landareign, sem lægra liggur, fylgir skylda til að hlíta því, að vatnið renni um hana í þeim farvegi og með þeim hætti, er náttúran hefir markað því.

3. Nú verður breyting á farvegi eða vatnsmagni af völdum náttúrunnar eða þriðja manns, og verður þeim mein að, sem land eiga að, og skal þeim þá rjett að færa vatnið í samt lag, en gera skal það innan árs frá lokum þess árs, er breytingin varð, enda sje tjón það, er af verkinu hlýst, bætt eftir mati, nema samkomulag verði.

- 15 4. Ef vatn liggur á tveim landareignum eða fleiri, þá má enginn
20. júní landeigandi fara svo með það, að hinum verði mein að.

10. gr.

Um hverri, laugar og ölkeldur skal fara eftir 9. gr., með þeim takmörkunum, sem hjer segir:

- a. Óheimilt er landeiganda að spilla hverum, laugum og ölkeldum á landi sínu, hvort sem það er með ofaníburi, framræslu eða með öðrum hætti, nema það sje nauðsynlegt talið samkvæmt matsgerð til varnar því landi eða landsnyttjum.
- b. Skytt er landeiganda að láta af hendi nauðsynlegt vatn, land og efni úr landi til sundlaugar og sundskála til afnota í almenningsparfir. Bætur fyrir laugavatn, land og landsafnot, átroðning og annað tjón eða óþægindi skal greiða eftir mati, nema samkomulag verði.

11. gr.

Öllum er heimilt að taka vatn til heimilisþarfa og bús, þar sem landeiganda er meinlaust, svo og að nota vatn til sunds og umferðar, einnig á ísi, enda fari það eigi í bága við lög, samþykktir eða annað lögmætt skipulag.

12. gr.

1. Gera má maður brunna og vatnsból á landareign sinni, en gæta skal hann þess, að eigi sje minkuð eða heft aðsókn vatns að brunnum annara manna eða vatnsbólum, nema eigi sje annars kostur eða vatnsból yrði ella að mun dýrara eða vatnsaðrættir erfiðari.

2. Eigi má heldur gera önnur mannvirki, ef ætla má, að þau hafi slíkar verkanir sem mælt var.

3. Ágreiningur um það, hvort fyrirtæki fari í bága við fyrirmæli 1. og 2. liðs þessarar gr., skal til lykta leiddur með matsgerð.

13. gr.

Skytt er mönnum að ganga svo frá brunnum og öðrum vatnsgeymum, að mönnum, skepnum og landi annara manna stafi eigi hættu af.

14. gr.

1. Landeiganda einum er heimil ístaka af vatni á landi sínu.

2. Eigi má torvelda eða hefta umferð um ísinn að nauðsynjalausum með ístöku. Svo skal og gera nauðsynlegar ráðstafanir til að afstýra hættu, svo sem með því að setja girðingar eða merki. Nánari fyrirmæli um þessi efni getur ráðherra sett eða falið hjerðsstjórnunum að setja.

15. gr.

15
20. júní

Rjett landareignar til vatns, sem á henni er, til:

- a. heimilisparfa, svo sem til drykkjar, suðu, þvotta, böðunar, til að vökva garða og til varnar við eldsvoða,
 - b. búsparfa, svo sem til að vatna skepnum, ullar- og fiskþvottar, og
 - c. jarðræktar, svo sem til vökvunar túna og áveitu,
- má eigi skilja við eignina, nema sjerstök lagaheimild komi til.

16. gr.

1. Nú eru vatnsrjettindi af hendi látin án þess að eignarrjettur að landi sje jafnframt látinn, og fer þá eftir reglum um landkaup.

2. Nú lætur maður af hendi hluta landareignar, er liggur að vatni eða á, og er þá vatnsbotn og vatnsrjettindi falin í kaupinu, nema öðruvísi semji, þó svo, að sá hluti landareignarinnar, sem eftir verður, haldi óskertum vatnsrjettindum samkvæmt 15. gr. og hafi næg og kauplaus landsafnot til hagnýtingar þeim.

3. Ef sameignarlandi er skift eignarskiftum eða afnota, þá skulu hverri eign fylgja svo auðnotuð vatnsrjettindi, sem unt er, og nægt land eða næg og kauplaus landsafnot til hagnýtingar vatnsrjettindum hennar, samkvæmt 15. gr.

III. KAFLI.

Um vatnsnotkun til heimilis- og búsparfa, iðnaðar og iðju án orkunýtingar.

17. gr.

Eiganda landareignar, er vatnsrjettindi fylgja, er rjett að veita til sín vatni, sem um hana rennur eða á henni er, um föst veitutæki, til heimilis- og búsparfa á eigninni eða til iðnaðar og iðju, sem á henni er rekin, enda sje ekki meira vatni veitt en þörf er á, eða vatni því, sem afgangs verður, veitt í vatnslegið svo nærri upptökum veitunnar, að öðrum, sem tilkall eiga til vatnsins, verði sem minst tjón eða bagi að.

18. gr.

1. Nú er vatn of lítið til að fullnægja þörfum þeim, er í 17. gr. segir, og á þá hver sú landareign, er tilkall hefir til þess vatns, sama tilkall til vatnsins eftir þörfum sínum. Heimilisþörf gengur fyrir búspörf og búspörf fyrir iðnaðar- eða iðjuþörf.

2. Ef menn skilur á um það, hversu hver þurfi mikils vatns, skal skera úr því með mati.

3. Ráðherra getur, að undangengnu mati samkvæmt 2. lið, skipað svo fyrir, ef nauðsyn þykir á vera vegna fyrirmæla 1. liðs, að vatnsveituvirkjum verði breytt, að þau skuli lögð niður eða afnot þeirra takmörkuð.

15

20. júní

19. gr.

1. Ef vatn, sem veitt er um sömu veitutæki, er notað til að fullnægja fleiri en einni af þörfum þeim, sem í 1. lið 18. gr. segir, þá skal fara um það vatn sem það væri alt haft til að fullnægja rjetthæstu þörfinni.

2. Ef skortur er á vatni til að fullnægja þörfum þeirra landareigna, er tilkall fylgir til sama vatns, má þó fara eftir ákvæðum 2. og 3. liðs 18. gr.

20. gr.

Heimilt er bæjarstjórn að koma upp vatnsveitu til þess að fullnægja þörf almennings í kaupstaðnum á vatni samkvæmt 18. gr.

21. gr.

Þá er bæjarstjórn hefir komið á vatnsveitu um kaupstað, hefir hún einkasölu á vatni til hverra þarfa sem er á því svæði kaupstaðarins, sem vatnsveitunni er ætlað að ná yfir og hún getur fullnægt, svo og á höfn hans.

22. gr. 1)

23. gr.

1. Bæjarstjórn leggur vatnsæðar svo, að hver húseigandi nái til þeirra í götu, á vegi eða opnu svæði, er lóð hans telst til, og verður enginn krafinn um vatnsskatt fyrr en svo er. Frá vatnsæðum þeim, er bæjarstjórn leggur í götur, vegi eða opin svæði, leggur húseigandi vatnsæðar til sín á sinn kostnað.

2. Nú stendur svo á, að sjerstaklega kostnaðarsamt er að leggja vatnsæð frá aðalæð yfir lóð manns, og getur hann þá krafist sig undanþeginn vatns-

1) Nú lög nr. 95, 5. júní 1947.

skatti, ef hann kýs að vera án vatnsins. Ef ágreiningur verður, skal skorið úr **15**
honum með mati. **20. júní**

24. gr.

1. Í reglugjörð má kveða á um notkun vatnsins og meðferð, svo og um meðferð á vatnsæðum, tilhögun hússæða, löggilding vatnsvirkjara, sektir fyrir brot á reglugjörð og meðferð mála út af þeim, svo og önnur atriði, er vatnsveituna varða.

2. Reglugjörðir allar, þær er bæjarstjórn gerir um vatnsveitu og vatnsskatt, skal senda ráðherra til staðfestingar. Þegar reglugjörð hefir fengið staðfesting ráðherra, þá er hún lögmæt vatnsveitureglugjörð.

25. gr.

1. Bæjarstjórn er rjett að taka vatn það, er hún þarf til veitunnar, úr brunnum, uppsprettum eða vötnum í landareignum annara manna, enda sjeu þær ekki sviftar vatni því, er þeim er metið nauðsynlegt til þarfa þeirra, er í þessum kafla getur, nema þeim sje sjeð fyrir því með öðrum hætti, þeim eigi óhagfeldari.

2. Rjett er eiganda eða notanda þeirrar landareignar, sem vatn er tekið úr, samkvæmt 1. lið, að leggja til sín og á sinn kostnað vatnsæðar úr vatnsveitu kaupstaðarins, enda greiði hann kaupstaðnum aukakostnað af því, nema öðruvísi semji. Svo er honum og skylt að hlíta þeim reglum, sem settar eru eða verða settar í löglega gerðum fyrirmælum um vatnsveituna.

3. Haga skal vatnsveitu svo, að spjöll verði sem minst á atvinnu manna eða veiðitækjum, ef veiði er í vatninu. Ef spjöll verða, þá skal þau að fullu bæta.

4. Ef ágreiningur verður um einhver þeirra atriða, er í grein þessari getur, skal skorið úr með mati.

26. gr.

Skylt er manni að láta af hendi land sitt og landsafnot hvar sem er og hvenær sem er í þarfir vatnsveitu kaupstaðar, þar með talið grjóttak, malartekja og rista, svo og mannvirki, og að þola þær eignarkvaðir, óhagræði og takmörkun á afnotarjetti, sem vatnsveitan kann að hafa í för með sjer, enda komi fullar bætur fyrir eftir mati, nema samkomulag verði.

27. gr.

Ef nauðsynlegt þykir til þess að fyrirbyggja óhreinkun vatns, sem tekið er til vatnsveitu handa kaupstað, þá er mönnum jafnskylt að láta af hendi land og láta í tje landsafnot og mannvirki, svo og að þola eignarkvaðir, óhagræði og takmarkanir, sem í 26. gr. segir, gegn fullum bótum eftir mati, nema um semji.

15

20. júní

28. gr.

1. Rjett er hreppsnefnd að koma upp vatnsveitu til að fullnægja þörfum almennings í hreppnum á vatni, semkvæmt 17. gr. Áður en fyrirtækið er afráðið, skal hreppsnefnd láta verkfróðan mann rannsaka staðhættu og ef tiltekilegt þykir að framkvæma verkið, gera nákvæma frumdrætti að veitunni og áætlun um stofnkostnað og árlegan rekstrarkostnað. Kostnað af rannsókn þessari skal telja til stofnkostnaðar vatnsveitunnar, ef hún kemst á, en greiðist ella úr sveitarsjóði.

2. Ekki má ákveða að koma upp vatnsveitu á kostnað hrepps, nema rannsókn sú, er í 1. lið getur, leiði í ljós, að hagfelt sje, að öllu athuguðu, fyrir að minsta kosti helming af fasteignum í hreppnum að gera veituna og starfrækja hana, eða það verði samþykkt á lögmætum hreppsfundi. Á þær fasteignir í hreppnum, sem ekki nota veituna samkvæmt framanskráðu, má ekki vatnsskatt leggja.

3. Þá er hreppsnefnd hefir löglega samþykkt að koma upp vatnsveitu samkvæmt 1. og 2. lið, skal senda samþyktina ásamt öllum þeim gögnum, sem í sömu liðum segir, til oddvita sýslunefndar, og skal hann síðan senda gögnin, ásamt umsögn sýslunefndar, ráðherra til staðfestingar. Þegar fengin er staðfesting hans á samþyktina, getur hreppsnefnd látið framkvæma verkið.

4. Hreppsnefnd semur reglugjörðir allar um vatnsveituna, þar á meðal gjaldskrá um vatnsskatt.

5. Um vatnsveitur þessar fer að öðru leyti eftir ákvæðum 20.—27. gr.

6. Þar sem ekki er hægt í hrepp að veita neysluvatni með kleifum kostnaði, skal hreppsnefnd heimilt að gera brunna til almennings notkunar, og fer um kostnað af því, notkun, viðhald og önnur rjettindi eins og að framan er mælt um vatnsveitur, að því leyti sem við á.

29. gr.

1. Nú vill löggilt kaupsú, sem ekki er hreppur út af fyrir sig, eða hverfi, koma sjer upp vatnsveitu til að fullnægja þörfum sínum á vatni samkvæmt 17. gr., og geta þá eigendur fasteigna þeirra, er nota ætla vatnsveituna, gert með sjer fjelag, er nefnist vatnsveitufjelag, en lög fjelagsins kallast vatnsveitusamþykkt. Um fjelagið fer eftir ákvæðum XI. kafla, að því leyti sem fyrir mæli þessa kafla taka ekki til þess.

2. Stjórn vatnsveitufjelds semur samþykktir þess, þar á meðal gjaldskrá.

3. Að öðru leyti skal fara eftir ákvæðum 20.—27. gr.

30. gr.

1. Nú eiga 2 eða fleiri fasteign, og vilja sumir stofna til vatnsveitu til heimilis- og búþarfa á eigninni, og getur þá sá eða þeir, sem meiri hluta fasteigna eiga, ákveðið að gera veituna, enda er hinum þá skylt að taka tiltölulega

þátt í kostnaði öllum af henni, ef metið verður, að fasteigninni muni verða 15 meira hagræði af veitunni en sem kostnaðinum nemur. 20. júní

2. Ef ekki verður samkomulag um framkvæmd og umsjón verksins, eða um niðurjöfnun kostnaðar, þá skal skera úr með mati. Skal matsnefnd kveða á um það, hver eða hverjir skuli hafa umsjón eða framkvæmd á hendi, telja kostnað til ákveðins árgjalds og tiltaka gjalddaga. Rjett er að stofnkostnaður ásamt vöxtum sje greiddur í jöfnum afborgunum á 15 árum, ef aðili óskar þess. Hver aðilja sem vill, getur beiðst staðfestingar ráðherra á matsgerð, og má taka tillög lögtaki, ef matsgerðin verður staðfest.

31. gr.

1. Ef maður getur ekki aflað sjer vatns í landareign sinni til heimilis- og búsparfa, eða þar er að mun kostnaðarsamara eða bagameira að afla þess en af landareign annars manns, þá er honum rjett að afla þess þaðan, enda sje þar vatn afgangss frá heimilis- og búspörfum. Er honum rjett að fara yfir land annars manns í því skyni, en gera skal hann svo lítinn usla sem unt er og bæta tjón á landi eða vatnsbólí og kosta gerð þess og viðhald að sínum hluta, eftir mati, nema samkomulag verði.

2. Gera má maður brunn eða annað vatnsból í landi annars manns, ef svo er ástatt sem í 1. lið segir. Um batur fer þá og sem þar segir, eftir því sem við á.

32. gr.

1. Nú þarf maður að taka vatn af landi annars manns í vatnsveitu til þarfa eignar sinnar, samkvæmt 17. gr., og er honum það rjett, enda sje vatn nægt, er eigi sje notað til samkynja þarfa þeirrar eignar.

2. Ef lögnáms þarf samkvæmt 25., 26. eða 27. gr., getur ráðherra veitt leyfi til þess. Fer þá um mat og endurgjald sem í þeim gr. segir.

3. Beita má ákvæðum 2. liðs 25. gr., ef vatn er tekið samkvæmt 1. lið þessarar greinar.

33. gr.

Nú þarf maður vatnsveitu til námuvinslu, verksmiðjuíðnaðar eða ann-
rar iðju, og er honum þá rjett að taka til þess vatn eftir þörfum, enda sje
enginn með því sviftur vatni til þarfa þeirra, er í 17. gr. segir. Svo er honum
og heimilt, ef ráðherra leyfir, að heimta af hendi látið nauðsynlegt land og
landsafnot til veitunnar, gegn endurgjaldi eftir mati, nema aðiljar verði ásáttir.

Ákvæðum 2. liðs 25. gr. og 27. gr. má beita svo sem við á.

34. gr.

Hverjum þeim, sem ekki hefir tekið í öndverðu þátt í vatnsveitufyrir-
tæki, er rjett að gera það síðar, enda verði það metið, að vatn sje til þess

15 nægilegt og að það valdi eiganda veitunnar eigi verulegu óhagræði að öðru
20. júl leyti. En hlíta skal hann þeim ákvæðum, sem sett eru eða sett verða um notkun
vatnsins og meðferð veitunnar. Svo skal hann og greiða endurgjald fyrir vatns-
notin eftir mati, nema samkomulag verði.

35. gr.

Vatnsveitur, sem gerðar hafa verið með heimild í eldri lögum, skulu
sæta þeim reglum, er þar segir. Þó skulu fyrirmæli 34. gr. einnig taka til
slíkra vatnsveitna.

IV. KAFLI.

Um áveitur.

36. gr.

Landeiganda er heimilt að hagnýta sjer vatn, sem er á landareign hans
eða um hana rennur, til áveitu í ræktunarskyni á hana sjálfa eftir þörfum,
enda sje enginn sviptur með því neysluvatni (15. gr. a—b) nje neinum bakaðir
óhæfilegir örðugleikar um útvegum neysluvatns nje því spilt fyrir neinum, svo
að veruleg óþægindi sjeu að.

37. gr.

Þar sem merkivötn skilja landareignir, er hvorri rjett að nota vatnið
eftir þörfum sínum. Þarfir samkvæmt 17. gr. ganga fyrir áveitubörf. Ef vatn
er svo lítið, að ekki nægi báðum eða öllum, skal ákveða skifti og notkun þess
með mati.

38. gr.

Rjettur til hagnýtingar á vatni til áveitu verður ekki frá landareign
skilinn, sbr. þó 37. gr., nema vatnið sje tekið til neyslu (15. gr. a—b) eða til
áveitu á aðrar landareignir samkvæmt 39. gr. Ef ágreiningur verður um það,
hve mikið vatn þurfi til að fullnægja áveitubörf landareignar, skal skera úr
því með mati.

39. gr.

1. Nú er ekki nógu mikið, nógu gott eða nógu auðtekið vatn fyrir hendi
innan landareignar til áveitu á hana sjálfa, og er þá eiganda hennar eða not-
anda rjett að krefjast áveituvatns eftir þörfum úr öðrum landareignum, með
þessum takmörkunum:

- a. að enginn sje fyrir það sviptur vatni til þarfa samkvæmt 17. gr. nje nein-
um bakaðir óhæfilegir erfiðleikar um útvegum slíks vatns, nje því spilt
fyrir neinum, svo að veruleg óþægindi sjeu að.

- b. að ekki þurfi að nota sama vatn til áveitu á þá landareign sjálfa, sem **15**
 vatnið er tekið í, nema arður af notkun þess til áveitu þar yrði mun **20. júní**
 minni en arður af notkun þess til þeirrar áveitu utan landareignarinnar
 sem vatnsins er krafist til.

2. Nú rís ágreiningur um, hvort taka vatns til áveitu utan landareignar
 þeirrar, sem vatnið er tekið í, fari í bága við framangreindar takmarkanir, og
 getur þá hvor aðili látið meta, hvort taka vatnsins sje heimil samkvæmt ákvæð-
 um greinar þessarar. Ef taka vatnsins er metin heimil, en talið er að af henni
 stafi auknir erfiðleikar um útvegum vatns til þarfa samkvæmt 17. grein eða
 spjöll á því vatni eða skaði að vatnstökunni að öðru leyti, þá skulu ákveðnar
 fullar bætur fyrir alt þetta.

40. gr.

Sá, sem þarf að hafa afnot af landi annars manns til þess að koma
 upp, halda við eða starfrækja áveitu, getur látið matsgerð fara fram, ef sam-
 komulag næst eigi. Ef tjón það, sem verkið í heild sinni bakar öðrum en
 áveitueiganda, er metið mun minna en hagnaður sá, sem áveitueigandi hefir
 af því og ekki er talið hallkvæmara að framkvæma verkið með öðrum hætti
 en til er stofnað, skulu landsafnotin heimiluð, en meta skal fullar bætur fyrir.

41. gr.

1. Áveitum skal haga svo, að ekki sje neinum til бага veitt meira vatni
 úr fornum farvegi en nota þarf. Svo skal veita á land og af landi, að öðrum
 sje sem minst mein að, og fella vatn aftur í fornan farveg, ef unt er, og svo
 nærri upptöku sem gerlegt þykir.

2. Nú telur einhver sjer mein að áveitu annars manns og samkomulag
 næst ekki, og getur þá sá, er telur sig fyrir skaða verða, krafist matsgerðar.
 Nú telur matsnefnd að vísu skaða að áveitunni, en þó mun minni þeim hag,
 sem hinn hefir af henni, og skal áveitan þá engu að síður heimil, en fullar
 bætur skal meta.

42. gr.

Nú þykir hentugt að stofna og starfrækja áveitu í ræktunarskyni á fleiri
 landareignir í einu lagi, og geta þá eigendur landareigna þeirra, sem áveitunni
 er ætlað að ná yfir, gert með sjer áveitufjelag. Um fjelagsstofnunina fer eftir
 ákvæðum XI. kafla. Lög fjelagsins nefnast áveitusamþykkt, en áveitan nefnist
 samáveita.

43. gr.

Þegar löggilt áveitusamþykkt hefir verið sett, eru allir landeigendur og
 leiguliðar á því svæði, sem áveituverkinu er ætlað að ná til, skyldir að leyfa
 landsafnot til mannvirkja, er áveituna varða, svo sem land undir skurði og

- 15** efni úr landinu, hvort sem er grjót eða önnur jarðefni, í fyrirhleðslur, garða, stíflugerðir eða umbúnað skurða o. s. frv., og yfir höfuð að þola allar þær kvaðir, óhagræði eða takmarkanir á afnotarjetti, sem áveituverkið hefir í för með sjer, enda komi fullar bætur fyrir. Ef eigi næst samkomulag um bætur, skal ákveða þær með mati.

44. gr.

Kostnaði öllum af samáveitu skal stjórn hennar jafna niður á landareignir þær, sem áveitan nær yfir, aðallega eftir stærð þess lands, er vatn næst yfir. Þó skal taka tillit til þess, hvernig land liggur við áveitunni og hver not geta orðið af henni fyrir það, í samanburði við aðrar landareignir. Matsnefnd skal skera úr, ef ágreiningur verður um niðurfjöfnun.

45. gr.

Ef einhver vill gerast hluttakandi í samáveitu eftir að henni hefir verið komið á, með þeim hætti, að hann fái vatn til áveitu á land sitt, þá á hann rjett til þess, ef það er að dómi matsmanna samáveitunni bagalaust. En skylt er honum þá að taka þátt í kostnaði öllum af áveitunni, bæði stofnkostnaði og árskostnaði, að rjettri tiltölu við aðra aðilja.

46. gr.

1. Nú er samþykkt ger um samáveitu, og skal þá hver landeigandi greiða stofnkostnað og árlegan kostnað af samáveitunni eða þeim hluta, sem eftir niðurfjöfnun samkvæmt 44. gr. kemur á landareign hans.

2. Nú telur stjórn áveitufélags eða landþurrkunar- og áveitufélags nauðsynlegt að taka lán til stofnkostnaðar samáveitu, og er þá hlutudeigandi sýslunefnd heimilt að ábyrgjast lán þetta, sé það ekki tekið hjá sýslusjóði sjálfum, en hann skal tryggður með veði í jörðum þeim á áveitusvæðinu, er áveitunnar njóta, ásamt mannvirkjum þeim, sem á jörðunum eru í notum ábúðarinnar og eru eign jarðeigenda, þó svo, að laust sé til frjálsra afnota jarðeigenda eða veðsetningar sem svarar $\frac{1}{2}$ hlutum vlrðingarverðs hvernjar jarðeignar, samkvæmt mati áður en áveitufvrlrtekið var hafið, sem sýslunefnd tekur gillt, en næst þar á eftir komi veðréttur sýslusjóðs. ¹⁾

3. Leiguliði á jörð, sem samáveitan nær til, er skyldur að viðlögðum ábúðarmissi, að standa landsdrottni árlega skil á upphæð, er samsvari umsjónar- og viðhaldskostnaði, að viðbættum ársvöxtum af stofnkostnaði áveitunnar, að þeim hluta, er kemur á býli hans samkvæmt niðurfjöfnun.

47. gr.

Nú hefir staðfest samþykkt verið gerð um samáveitu, en eigandi einhverrar þeirrar landareignar, sem áveitan á að ná til samkvæmt samþykktinni, neitar að taka þátt í kostnaði við áveituna, og getur þá stjórn samáveitunnar krafist þess, að landareignin sje tekin lögnámi handa áveitufjelaginu.

48. gr.

1. Nú eiga menn landareign í fjelagi, og vilja sumir veita á hana vatni, en sumir eigi, og getur þá sá eða þeir, sem meiri hluta landareignar eiga, ákveðið að framkvæma fyrirtækið, enda er hinum þá skylt að taka tiltölulegan þátt í öllum kostnaði af því, ef metinn verður mun meiri hagnaður en kostnaður.

2. Ef ekki verður samkomulag um framkvæmd eða umsjón verksins eða um skiftingu kostnaðar, þá skal skorið úr með mati. Skal matsnefnd kveða á um

1) Lög nr. 90, 11. júní 1938, gr. 1.

það, hver eða hverjir skuli hafa á hendi framkvæmd og umsjón verksins, telja 15
 kostnað til ákveðins árgjalds og tiltaka gjalddaga. Stofnkostnaði ásamt vöxtum
 skal skift í jafnar árgreiðslur, ef aðili óskar þess, þannig að honum sje lokið 20. júní
 á 15 árum. Beiðast má maður staðfestingar ráðherra á matsgerð, og má taka
 tillög lögtaki, ef matsgerð verður staðfest.

V. KAFLI.

Um notkun vatnsorku.

49. gr.

1. Eiganda landareignar, sem vatnsrjettindi fylgja, svo og öðrum, sem heimildir hafa á þeim tekið, er rjett að nota það vatn, sem um hana rennur, til að vinna úr því orku, enda sje enginn fyrir það sviftur því vatni, sem hann þarf að nota samkvæmt III. og IV. kafla, nje neinum bakaðir óhæfilegir örðugleikar um slíka notkun, nje vatni, er nota þarf með þeim hætti, spilt fyrir neinum, svo að til verulegra óþæginda horfi.

2. Eigi má umráðamaður vantsrjettinda virkja hluta af fallvatni, sem hefir meira en 500 eðlishestöfl, nema leyfi ráðherra komi til, og má binda leyfið þeim skilyrðum, sem hann telur nauðsynleg til þess að hagkvæm virkjun á fallvatninu geti síðar farið fram, eða synja um leyfið, ef ekki þykir gerlegt að setja fullnægjandi skilyrði um þetta.

3. Nú vill umráðamaður vatnsrjettinda virkja fallvatn, sem nemur meiru en 500 eðlishestöflum, og skal hann þá beiðast leyfis ráðherra áður byrjað sje á framkvæmd verksins, og jafnframt senda frumdrætti af hinum fyrirhuguðu mannvirkjum. Leyfi má binda þeim skilyrðum um vatnstökuna, gerð og tilhögun mannvirkja, tegund og spennu raforkustraums, sem nauðsynleg þykja til þess að tryggja almenningshagsmuni, þar á meðal sjerstaklega það, að unt verði seinna meir að koma hentugu skipulagi á orkuveitu til almenningssparfa í hjerði því eða landshluta, sem orkuverið eða veitan er í. Enn fremur má setja skilyrði um það, að almenningi í nágrenni við veituna sje veittur kostur á orku úr henni með þeim hætti, að ráðherra skuli setja gjaldskrá um verð á orku, ef orka verður seld almenningi frá verinu, eða úrskurða ágreining um orkuverð, svo að báða aðilja skuldbindi, enda þótt engin gjaldskrá hafi verið sett.

50. gr.

1. Rjett er eiganda landareignar að gera stíflu í vatnsfarvegi og veita vatni úr eðlilegum farvegi, hvort sem er um opinn skurð, pípu eða jarðgöng, ef nauðsynlegt er vegna vatnsorkunota samkvæmt 49. gr., enda sjeu ekki gerðar skemdir á landi annara manna um nauðsyn fram. Eigi má veita meira vatni úr eðlilegum farvegi í þessu skyni en þörf er á, en öllu skal því veitt í fornan farveg áður en landareigninni sleppir, nema samlög sjeu milli fleiri landareigna um orkuvinslu.

15 2. Vatnsorku þeirri, sem unnin er samkvæmt 49. gr., má umráðamaður
 20. júní hennar breyta í raforku og veita um landareign sína eftir raforkutaugum ofan
 jarðar eða neðan.

3. Ef nauðsyn þykir á vera, getur ráðherra veitt lögnám með þeim hætti,
 sem í 55. gr. segir.

51. gr.

1. Þar sem merkivötn skilja landareignir, hafa eigendur beggja jafnan
 rjett til að nota vatn úr þeim samkvæmt 49. og 50. gr.

2. Nú nægir merkivatn ekki báðum landareignum, og hefir þá eigandi
 hvorrar fyrir sig rjett til svo mikils af vatnsorkunni, sem svarar hálfu rensl
 merkivatnsins og fallhæð þeirri, sem er fyrir landi hans, enda hafi ekki önnur
 lögmæt skipun verið á gerð.

52. gr.

1. Nú vill eigandi annars vatnsbakka gera stíflu í vatni til orkunýtingar
 og þarf að nota til þess land hinum megin, og skal hann þá bjóða eiganda þess
 lands að gera stíflu með sjer og nota vatnið að rjetttri tiltölu. Nú verða þeir á
 þessa skipun sáttir, en skilur á um framkvæmd verksins, skiftingu kostnaðar eða
 vatnsnot, og skal þá skera úr með mati.

2. Nú vill eigandi annars vatnsbakkans ekki taka þátt í stíflugerð, og
 getur hinn þá fengið leyfi ráðherra, samkvæmt 50. gr. 3. lið, til afnota af landi
 hans til að framkvæma verkið og nota vatnið. Skal þá venjulega áskilja það í
 leyfi, að stíflu verði svo hagað, að sá, sem ekki tók þátt í verkinu, megi síðar
 hagnýta sjer þann hluta vatns, sem hann á tilkall til, án þess að breyta þurfi
 stíflu að mun, en kostnað, sem leiðir sjerstaklega af slíkri tilhögun, skal sá
 greiða. Meðan hann notar ekki vatnsorku þá, sem hann á tilkall til, má sá, er
 stíflu gerði, hagnýta sjer hana kauplaust. Nú hagnýtir sá, er ekki tók þátt í
 stíflugerð, sjer síðar vatnið, eða lætur annan gera það, að einhverju leyti eða
 öllu, og skal hann þá taka þátt í stofnkostnaði og viðhaldskostnaði eftir mati,
 nema um semji.

53. gr.

1. Nú eiga menn í fjelagi tilkall til orku úr sama fallvatni, enda taki
 52. gr. eigi til þess, og verða þeir ekki ásáttir, hvernig það skuli notað til orku-
 vinslu, og getur þá ráðherra heimilað, að þeir, sem tilkall eiga til meira en
 helmings vatnsorkunnar, talinnar eftir vatnsmagni og fallhæð, leysi til sín til-
 kall minni hlutans. Þetta er þó því skilyrði bundið, að hagnýting fallvatnsins
 í heild sinni sje að mun hallkvæmari en hagnýting hluta innleysenda út af fyrir
 sig, og að ekki sje skertur rjettur þriðja manns, er hann kann að hafa fengið
 yfir vatnsrjettindunum áður en lausnar var krafist.

2. Sá hluti vatnsorkurjettar, er maður leysir til sín samkvæmt 1. lið,
 skal metinn sem hluti alls rjettarins. Þó skal taka til greina, hvort sá hluti

virkjunarkostnaðar, sem sjerstaklega varðar innleysta vatnsorkurjettinn, er til- **15**
tölulega mikill eða lítill. **20. júní**

3. Ágreiningi um atriði þau, er í grein þessari getur, skal ráða til lykta með mati.

54. gr.

1. Ráðherra er rjett að taka lögnámi sjerhvert fallvatn, virkjað eða óvirkjað, til að vinna úr því orku til almenningsþarfa, svo og orkuver eða orkuveitur, ef nauðsynlegt þykir til að fá hallkvæma skipun á orkuveitum um eitt-hvert svæði, og að veita orku eftir taugum ofan jarðar eða neðan til neyslustaðanna, enda sje gætt fyrirmæla 49. gr. 1. liðs um vatn, er einhver kann að þurfa að nota samkvæmt III. og IV. kafla.

2. Nú hefir ráðherra framkvæmt lögnám samkvæmt 1. lið, og skal þá fult endurgjald koma til handa þeim, er tjón bíða af vatnstöku eða orkuver eða orkuveitu áttu. Svo skal og öllum þeim, er fengið hafa orku frá veri því eða veitu, sem lögnámi var tekin, ger kostur á eigi minni orku en þeir hafa áður fengið frá verinu eða veitunni og ekki með lakari kjörum en samningar standa til. Ef menn greinir á um efni þau, er í þessum lið segir, skal skera úr með mati.

3. Rjett sinn samkvæmt þessari grein getur ráðherra, eftir því sem á stendur, notað, hvort sem er með því að framkvæma virkjunina sjálfur eða leyfa öðrum það samkvæmt sjerleyfislögum, ef því er að skifta.

4. Þegar fallvatn er tekið samkvæmt þessari grein, skal þess gætt, að hjeruðum í grend við fallvatnið sje ekki gert öruðugt um að afla sjer nauðsynlegrar orku.

55. gr.

Þegar ráðherra hefir ákveðið að gera eða leyft að gera orkuver eða orkuveitu samkvæmt 54. gr., eru landeigendur og leiguliðar á því svæði, sem mannvirkin eiga að ná yfir, skyldir að þola þau á löndum sínum og lóðum, svo og að láta af hendi land og mannvirki og að þola hverskonar afnot af landi, takmarkanir á umráðarjetti og óþægindi, sem nauðsynleg eru vegna framkvæmdar verksins, viðhalds þess og starfrækslu, gegn fullu endurgjaldi, sem skal ákveða með mati, ef samkomulag næst ekki.

56. gr.

1. Þá er ráðherra hefir ákveðið að koma upp eða leyft að koma upp vatnsorkuveri eða raforkuveitu, er honum, eða eftir atvikum leyfishafa samkvæmt 54. gr. 3. lið, áskilinn einkarjettur til að veita raforku um svæði það, sem orkutaugarnar eiga að ná yfir, og til þess að selja raforku á því svæði. Um orkuver og orkuveitur, sem fyrir eru í því takmarki, fer þá eftir ákvæðum 57. gr.

15 2. Ráðherra skal auglýsa þrisvar sinnum í Lögbirtingablaðinu ákvörð-
20. júní un um stofnsetning orkuvers eða orkuveitu og um takmörk veitunnar.

57. gr.

1. Nú eiga einstakir menn, fjelög eða hjeruð orkuver eða orkuveitur í því takmarki, sem auglýsing samkvæmt 56. gr. 2. lið er gefin út fyrir, og skulu þá eigendur þeirra skýra ráðherra frá því innan 3 mánaða frá síðustu birtingu auglýsingarinnar, ef þeir óska að halda starfrækslunni áfram, og ákveður hann þá staðartakmörk þess fyrirtækis um leið og hann veitir því leyfi til að starfa áfram. Þetta leyfi veitir engan frekari rjett-en þeir höfðu áður, og er því ekki til fyrirstöðu, að ráðherra stofnsetji og starfræki orkuver eða orkuveitur innan takmarka fyrirtækisins.

2. Orkuver, er gerð hafa verið samkvæmt lögum nr. 28, 20. okt. 1913, og lögum nr. 51, 3. nóv. 1915, eru undanþegin niðurlagsákvæði 1. liðs þessarar greinar.

58. gr.

Nú vill hjeraðsstjórn koma upp vatnsorkuveri eða raforkuveitu til þess að fullnægja þörf almennings í hjeraðinu á raforku, og skal hún þá heiðast samþykkis ráðherra til þess og jafnframt senda honum; áður en byrjað er á verkinu, frumdrætti að hinum fyrirhuguðu mannvirkjum, ásamt lýsingu á þeim. Samþykki ráðherra, má binda skilyrðum um vatnstökuna, gerð og tilhögun mannvirkjanna, tegund og spennu raforkustrauks, sem nauðsynleg þykja til að tryggja jafnrjetti notenda og almenningshagsmuni, þar á meðal sjerstaklega það, að unt sje seinna meir að koma hentugu skipulagi á orkuveitu til almenningsþarfa í landshluta þeim, sem hjeraðið er í.

59. gr.

Þegar hjeraðsstjórn hefir ákveðið að koma upp vatnsorkuveri eða raforkuveitu og fengið til þess samþykki ráðherra, er henni rjett að taka lögnámi fallvatn, virkjað eða óvirkjað, til afnota í því skyni, enda sje gætt fyrir-mæla 49. gr. 1. liðs, um vatn það, er einhver kann að þurfa að nota samkvæmt III. og IV. kafla. Fyrirmælum 55. gr. má og beita hjer. Um bætur og annað fer eftir 54. gr. 2. lið.

60. gr.

Þegar hjeraðsstjórn hefir komið upp orkuveitu samkvæmt 58. gr., getur ráðherra veitt henni einkarjett, samkvæmt 56. gr., um tiltekið árabil; þó aldrei lengur en orkuveitan fullnægir allri eftirspurn eftir orku í takmarki sínu. Um orkuver, sem þar kunna að vera fyrir, fer eftir ákvæðum 57. gr.

61. gr.

1. Hjeraðsstjórn leggur orkutaugar svo, að sjerhver, sem óskar að fá til sín orku í takmarki orkuveitunnar, nái til þeirra á jafnhentugum stað sem

aðrir notendur yfirleitt. Ráðherra getur veitt undanþágu frá þessu ákvæði, ef **15**
 nauðsyn þykir til vegna staðhátta. Frá orkutangum þessum leggur húseigandi **20. júní**
 heimtaug til sín á sinn kostnað, nema hjeraðsstjórn hafi ákveðið, að orkuveita
 skuli kosta þær að einhverju leyti eða öllu.

2. Nú vill einhver, sem býr utan takmarks orkuveitu, hvort sem er innan
 hjeraðs eða utan, fá orkutaug til sín, og er honum það rjett, ef orkuveitan er
 aflögufær, enda beri hann sjálfur allan aukakostnað, er veitan heim til hans
 hefir í för með sjer. Ef ágreiningur verður, sker ráðherra úr.

3. Heimilt er hjeraðsstjórn að gera þeim mönnum betri kjör um heim-
 taugar, er gerast notendur orku innan tiltekins tíma frá því er starfræksla orku-
 veitu hefst, en þeim, er síðar koma til.

62. gr.

1. Gjald fyrir raforku skal ákveða í gjaldskrá, er hjeraðsstjórn semur
 og ráðherra staðfestir. Gjöld samkvæmt gjaldskrá má taka lögtaki. Gjaldskrá
 skal endurskoða ekki sjaldnar en 5. hvert ár.

2. Ef árskostnaður af orkuveitu verður meiri en það, sem inn kemur fyrir
 notkun hennar yfir árið samkvæmt gjaldskrá, má greiða það, sem til vantar, úr
 hjeraðssjóði. Þegar þannig stendur á, er heimilt að krefja aukagjalds af not-
 endum utanhjeraðs, er nemi jafnmiklum hluta af gjaldi þeirra yfir árið sam-
 kvæmt gjaldskránni, sem tillag hjeraðssjóðs nemur miklum hluta af árstekjum
 orkuveitunnar samkvæmt gjaldskrá, þeim er fengnar hafa verið innanhjeraðs.

3. Ef árstekjur af orkuveitu verða meiri en árskostnaður af henni, að
 meðtalinni hæfilegri fyrningu, er heimilt að láta afganginn renna í sjóð hjer-
 aðsins. Nú nemur tekjuafgangur sá, sem þannig er ráðstafað, meira en 10%
 af tekjuupphæð þeirri allri, sem komið hefir inn samkvæmt gjaldskrá fyrir
 notkun orkuveitunnar yfir árið, og eiga notendur utanhjeraðs þá rjett til endur-
 greiðslu á því, sem umfram verður, að sínum hluta.

63. gr.

Hjeraðsstjórn getur sett reglur, með samþykki ráðherra, um notkun raf-
 orkunnar meðferð á raforkutækjum og önnur atriði, er orkuveitu varða.

64. gr.

1. Nú vill löggilt kauptún, sem eigi er hreppur út af fyrir sig, eða hverfi
 koma sjer upp orkuveri eða orkuveitu til að fullnægja þörfum sínum á raforku,
 og geta þá eigendur landareigna þeirra, sem nota ætla orkuveituna, gert með
 sjer fjelag, er nefnist orkuveitufjelag, en lög fjelagsins nefnast orkuveitusam-
 þykkt. Um fjelagið fer eftir ákvæðum XI. kafla, að því leyti sem ekki er sjer-
 staklega ummælt í þessum kafla.

2. Samþykki ráðherra slíku fjelagi til handa má, auk þess, sem segir í
 58. gr., binda þeim skilyrðum, sem ákveðin kunna að verða í sjerleyfislögum.

- 15** 3. Að öðru leyti gilda reglurnar í 58.—63. gr., þannig að í stað hjeraðs-
20. júní stjórnar kemur stjórn orkuveitufjelags og í stað hjeraðs kemur orkuveitufjelag.

65. gr.

1. Nú vill einstakur maður afla sjer raforku og þarf að taka í því skyni til notkunar fallvatn, sem annar hefir umráð yfir, og getur þá ráðherra leyft það, ef hann á ekki kost nægilegrar raforku úr neinni veitu, sem fyrir er, og hefir ekki umráð yfir öðru fallvatni, eða honum yrði mun kostnaðarsamara að virkja það, enda verði hagur hans af vatnstökunni talinn mun meiri en tjón hins af missi þess. Þó skal gæta fyrir mæla 49. gr. 1. liðs um vatn til notkunar samkvæmt III. og IV. kafla.

2. Ráðherra getur veitt leyfi til lögnáms samkv. 55. gr.

3. Ef taka á til notkunar fallvatn, sem nemur meira en 500 eðlishestöflum, eða hluta úr því, getur ráðherra enn fremur sett þau skilyrði, er í 49. gr. 2. og 3. lið segir.

4. Um bætur fer samkvæmt 54. gr. 2. lið.

66. gr.

Nú er fallvatn tekið lögnámi samkvæmt 54., 59., 64. eða 65. gr., og er þá eiganda þeirrar landareignar, sem það er í, rjett að krefjast þess, enda hafi rjetturinn til orkunýtingar ekki verið áður skilinn frá eigninni, að honum verði látn í tje raforka til þarfa sinna, í stað endurgjalds í peningum, frá orkuverinu. Samsvarandi gildir, ef svo er ástatt sem í 53. gr. segir, þó svo, að heimta má endurgjald í orku, þótt orkunýtingarrjettur hafi verið skilinn við landareign.

67. gr.

Nú vill landsdrottinn ekki kosta raforkuveitu, og getur leiguliði þá gert veituna á sinn kostnað, en landsdrotni skal þá skylt að kaupa veitutækin eftir mati, þegar leiguliði fer frá jörðinni, enda sje orka þá vís framvegis, eigi skemur en næstu 5 ár og seld frá orkuveri eftir staðfestri gjaldskrá, og sje kostnaður við heimtaugar ekki meiri en yfirleitt fyrir aðra notendur orku frá því veri.

VI. KAFLI.

Um vatnsmiðlun.

68. gr.

1. Ráðherra er heimilt að gera mannvirki og aðrar ráðstafanir til miðlunar á vatnsmagni í vatnsfalli til orkunýtingar eða í öðrum tilgangi.

2. Þegar ákveðið hefir verið að framkvæma miðlun samkvæmt 1. lið, hefir ráðherra heimild til lögnáms samkvæmt 55. gr.

3. Nú hefir ráðherra komið á stofn miðlun samkvæmt framanskráðu og

getur hann þá ákveðið, að eigendur orkuvera og annara atvinnufyrirtækja, sem **15**
 hafa not af miðluninni, skuli greiða árgjald í ríkissjóð, er ákveðið sje þannig, **20. júní**
 að allir þeir, sem hafa not af miðluninni, greiði að tiltölu rjetttri við hagnað
 sinn, og þó ekki meira en hagnaðinum nemur, og ekki heldur meira allir til
 samans, en það, sem þarf til að ávaxta stofnkostnað fyrirtækisins með 6% árlega,
 kosta viðhald þess og starfskulu og fyrra stofnkostnaðinn á 40—60 árum. Ef
 úgreiningur verður um niðurjöfnun stofnkostnaðs, skal skera úr með mati.

4. Ráðherra getur sett þær ákvarðanir um afnot vatnsfalla þeirra, er
 miðlunin tekur til, sem honum þykja nauðsynlegar til að afstýra eða ráða bót
 á tjóni eða óhagreiði fyrir almenning eða einstaká menn.

69. gr.

1. Ráðherra getur veitt öðrum heimild til að framkvæma vatnsmiðlun
 með þeim skilmálum, er þurfa þykir til þess að gætt sje hagsmuna ríkisins, al-
 mennings eða einstakra manna.

2. Umráðamenn vatnsrjettinda skulu að öðru jöfnu ganga fyrir öðrum
 um leyfi til vatnsmiðlunar, ef þeir vilja virkja vatn, sem þeir hafa umráð yfir
 eða gera með sjör fjelag í því skyni.

70. gr.

1. Nú vill hjerað, orkuveitufjelag eða einstakir menn eða fjelög fram-
 kvæma vatnsmiðlun til afnota handa orkuveri, sem þeim er heimilað eða leyft
 að koma upp samkvæmt V. kafla, og skul þá líta svo á, sem miðlunarfyrirtækið
 sje einn liður í orkuverinu, þannig að öll ákvæðin í V. kafla 58.—65. gr. ná til
 miðlunarfyrirtækisins að því leyti sem þau geta átt við. Þó skal ávalt þurfa
 sjerstakt leyfi til miðlunar:

- a. Þegar fyrirtækið getur haft í för með sjer skaðleg áhrif á umferð um vatns-
 fall eða veiði eða notkun vatnsins til áveitu eða annars, svo að verulega
 muni um.
- b. Þegar það veldur því, að land eða landsnyttjar komast svo undir vatn eða
 spillast svo, að telja megi verulegt tjón að.
- c. Þegar það getur að öðru leyti valdið öðrum tjóni eða skaðlegri breytingu
 á landsháttum, svo að verulegt megi teljast.
- d. Þegar forræðis eða afnota þarf af landi annara eða rjettindum, enda verði
 ekki allir rjettshafar sáttir á framkvæmd verksins.

2. Framangreind ákvæði taka og til breytinga á eldri miðlunarvirkjum.

3. Það, sem mælt er í lögum þessum um vatnsmiðlun, tekur og til mann-
 virkja og fyrirtækja til aukningar á vatnsmagni með veitu úr öðru vatni.

4. Bætur fyrir tjón af miðlunarvirkjum skal greiða eftir mati, ef ekki
 verður samkomulag. Ennfremur má binda miðlunarleyfi þeim skilyrðum, að
 leyfishafi greiði fyrir fram bætur að öllu leyti eða einhverju eða setji tryggingu
 fyrir þeim.

15

20. júl

71. gr.

Nú þykir efasamt, hvort svo er ástatt sem í 70. gr. 1. lið a—d segir, og getur þá sá, er miðlun vill framkvæma, svo og hver sá, er telur hana varða hag sinn, krafist matsgerðar um það mál. Skulu matsmenn bjóða ráðherra með 4 vikna fyrirvara að vera við matið, og auglýsa stað og stund, með þeim hætti, er þeir telja fullnægjandi, þeim, er ætla má, að eigi hagsmuna að gæta, ef miðlunin kemur til framkvæmda.

72. gr.

Leyfi til vatnsmiðlunar, sem veldur almenningi eða einstökum mönnum бага eða tjóni, má venjulega ekki veita, nema telja megj tjónið eða bagann lítils virði, borið saman við þann hagnað, sem fyrirtækið hefir í för með sjer, enda sje einnig tekinn til greina í þessu efni áætlaður kostnaður af framkvæmd þess.

73. gr.

Af hendi landsstjórnarinnar skal hafa sjerstakt eftirlit með öryggi mannvirkja þeirra, sem gerð eru til söfnunar vatni í miðlunarskyni, og er eigendum mannvirkjanna jafnan skylt að framkvæma tafarlaust þær ráðstafanir, sem fyrirskipaðar verða til öryggis, svo og að haga framkvæmdum öllum eftir þeim fyrirskipunum, sem gerðar verða vegna hagsmuna ríkis, almennings eða einstakra manna.

74. gr.

1. Mannvirki þau, sem leyft er að koma upp samkvæmt 69. eða 70. gr., má eigi niður leggja, nema ráðherra leyfi.

2. Þegar mannvirki er lagt niður, þá er eiganda skylt að gera þær ráðstafanir, sem ráðherra heimtar, til að afstýra hættu eða tjóni þar í grend eða á eignum, sem neðar liggja við vatnsfallið.

3. Greiða skal bætur fyrir tjón eða óhagræði, sem niðurlagningin veldur, eftir mati, ef ekki semur. Bótaskyldan hvílir á eiganda miðlunarvirkja.

VII. KAFLI.

Um varnir lands og landsnyttja gegn ágangi vatna.

75. gr.

1. Rjett er ríkinu, hjeruðunum, vatnafjelögum og einstökum mönnum að hleypa niður vatnsfarvegi, víkka hann eða rjetta, gera nýjan farveg, flóðgarða og fyrirhleðslur eða önnur mannvirki í vatni eða við það í því skyni að verja land eða landsnyttjar við spjöllum af landbroti eða árensli vatns.

2. Nú þarf sá, er vill framkvæma mannvirki slík sem í 1. lið segir, til þess afnot af landi annara manna, og getur þá ráðherra veitt heimild til lögnáms samkvæmt 55. gr.

3. Nú þykir tjón eða hætta búin eign annars manns eða rjettindum af mannvirkjum slíkum sem í 1. lið segir, eða að af þeim mundu stafa óhæfilegar tálmanir almennri umferð eða tjón eða hætta hagsmunum almennings, og má þá því að eins framkvæma verkið, að leyfi ráðherra komi til. Leyfi má binda þeim skilyrðum, sem nauðsynleg þykja vegna hagsmuna ríkisins, almennings eða einstakra manna. 15
20. júní

4. Bæta skal tjón og spjöll á eignum annara, sem leiðir af framkvæmdum samkvæmt þessari grein. Bætur skal ákveða með mati, ef eigi semur.

76. gr.

1. Nú framkvæmir ríkið fyrirtæki þau, er í 75. gr. segir, og getur ráðherra þá ákveðið, að þeir, sem hafa hag á landi sínu eða landsnytjum af þeim, skuli taka þátt í kostnaði öllum eða í þeim hluta kostnaðar, sem ráðherra ákveður, svo og í viðhaldi eftirleiðis að tiltölu við það, hvers virði hagurinn verður hverjum þeirra talinn eftir mati.

2. Samskonar ákvörðun má og taka, ef slík fyrirtæki þykja nauðsynleg, þegar einhver þeirra, sem hlut á að máli, hrindir þeim í framkvæmd, og allir þeir landeigendur eða rjettinda, sem hag hafa af fyrirtækinu á landi sínu eða landsnytjum, geta ekki komið sjer saman um að vinna verkið í fjelagi.

3. Tillagsskyldu slíka sem áður greinir má og með sama hætti leggja á til að standa straum af tiltölulegum hluta kostnaðar af mannvirkjum eða öðrum framkvæmdum, er í senn miða til varnar við spjöllum af vatnavöxtum eða flóði, til þurkunar lands, fyrirgreiðslu umferðar eða notkunar vatnsorku.

77. gr.

Tillög samkvæmt 76. gr. má taka lögtaki. Nú hefir aðili, sem hag hefir af framkvæmdinni, eigi berum orðum samþykkt fyrirtækið, og skal honum þá heimilt að greiða þann hluta, er á eign hans kemur, með árlegum greiðslum, er samsvari 15. hluta upphæðarinnar, að viðbættum vöxtum af því, er eftir stendur hverju sinni. Ef lán hefir verið tekið til fyrirtækisins, þá skulu vextir vera hinir sömu sem greiddir eru af lánsfjenu, en ella 5% árlega.

VIII. KAFLI.

Um þurkun lands.

78. gr.

1. Veita má maður bagalegu vatni af landi sínu í rásir og farvegi, þó að mein verði að á landi því, er við tekur, enda megi hann ekki við það losna með öðrum hentugum hætti. Með sama skilorði má maður og veita vatni í skurði í landi annara eða grafa þar skurði í því skyni, en jafnan skal þá skurðum svo langt fram haldið, að eigi verði verulegt tjón á landi annara

15 manna. Bæta skal tjón er hlýst af veituinni, en taka skal þó til greina gagn þeirra
20. júní af skurðum, er bóta krefja.

2. Ekki má veita vatni úr skurðum eða vatnsrásum, sem alstaðar eða sumstaðar eru opnir, í lokræsi á landareign annara manna, nema matsnefnd telji bagalaust.

79. gr.

1. Ef skurðir um landareign annars manns eru honum einnig til gagns, þá er honum skylt að taka þátt í kostnaði að skurðgreftri og viðhaldi skurðanna, sbr. 80. gr.

2. Nú vill maður veita bagalegu vatni frá sjer yfir landareign annars manns samkvæmt 78. gr., og má þá setja honum það skilyrði, að hann greiði hinum fyrnefnda upp í skurðkostnaðinn sem svarar því gagni, er hann hefir af skurðinum, og jafnan skal hann kosta viðhald skurðsins að sínum hluta.

80. gr.

Ef einhver vill veita bagalegu vatni frá sjer samkvæmt 78. gr. yfir landareign annars manns, og þeim semur ekki, þá skal matsnefnd skera úr því, hvort þá fráveitu verði að telja hagkvæma og hvort hagurinn megi teljast meiri en óhagræði hins. Ef hagurinn verður talinn mun meiri, þá skal ákveða stefnu skurðsins, lengd hans, dýpt og breidd, hve nær hann skuli gerður, hvort hann skuli vera opin eða lokaður og hvað gera skuli við uppinnoksturinn. Þá skal og meta bætur og skera úr því, hvort landeigandi skuli taka þátt í kostnaði og viðhaldi, og að hve miklu leyti.

81. gr.

Ráðherra getur heimilað lögnám á mannvirkjum, landi og rjettindum, ef skilyrði 72. gr. eru fyrir hendi, í því skyni að þurka vatn, tjarnir eða mýrlendi eða til þess að víkka eða rjetta farveg eða til að veita burt vatni með öðrum hætti, til að auka land eða bæta það.

82. gr.

1. Ákvæði 48. gr. taka og til landþurkunar.

2. Rjett er mönnum að gera með sjer fjelag til þess að þurka land. Slík fjelög nefnast landþurkunarfjelög og lög þeirra landþurkunarsamþyktir. Um fjelög þessi fer eftir 42.—44., 46. og 47. gr., svo sem við á, og XI. kafla laga þessara.

IX. KAFLI.

Um óhreinkun vatna.

83. gr.

1. Bannað er að láta í vötn frá iðjuverum, eða sleppa um vötn í skurði eða aðrar veitur, nokkra þá hluti, fasta, fljótandi eða loftkenda, sem spilla

mundu botni vatns eða bakka eða vatninu sjálfu, svo að hættulegt sje mönn 15 um eða búpeningi eða spilli veiði í vatninu. Bannað er og að láta slík efni á ís 20. júní eða svo nærri vatni, að hætt sje við að þau berist í það.

2. Ráðherra getur þó veitt undanþágu frá þessu banni með þeim skilyrðum, er hjer segir:

- a. Ef neysluvatni er spilt, skal leyfið bundið því skilyrði, að iðjuhöldur leggi til annað jafngott vatnsból eða greiði kostnað af því að koma upp öðru vatnsbóli jafngóðu.
- b. Ef veiði er spilt, skal skylda iðjuhöld til að láta viðeldi í vatnið, sem nægi til þess að veiði haldist eigi minni en var, ella bæta veiðisþjöllin fullum bótum.
- c. Iðjuhöldur skal að öðru leyti bæta það tjón, sem hljótast kann af frá-færslu óhreiniundanna frá iðjuveri hans.

3. Bætur skal greiða eftir mati, nema um semji.

4. Leyfi samkvæmt 2. lið má taka aftur bótalaust hve nær sem er eða breyta skilyrðum, ef nauðsyn þykir til vera vegna hagsmuna almennings eða einstakra manna.

5. Nýtt leyfi þarf til hvernar þeirrar breytingar, sem frekari spjöll geta af hlotist, þótt áður hafi verið veitt leyfi samkvæmt 2. lið.

84. gr.

Bannað er annars að láta sleppa í vötn um skurði eða með öðrum hætti eða að henda í þau, á ís eða svo nærri þeim, að hætt er við að í þau berist, þeim efnum, sem í 83. gr. segir, ef hætt er við að þau spilli vatni, botni þess eða bakka, flóðhæð eða framrás.

85. gr.

Ráðherra eða sá, er hann veitir heimild til þess, getur sett reglur til verndar gegn skaðlegri óhreinkun vatns, þó eigi verði af völdum iðjuvera, þegar vatn er óhreinkað í annari sveit en þeirri, sem hætta stendur af því, enda geti sveitarstjórnir þær, sem hlut eiga að máli, ekki orðið ásáttar, hvað gera skuli. Áður en slíku máli er til lykta ráðið, skal leita álits þeirra heilbrigðis-nefnda eða hreppsnefnda, sem málið varðar.

X. KAFLI.

Um holræsi.

86. gr.

Heimilt er bæjarstjórn að leggja holræsi til þess að taka við skólpi og afrensli í kaupstaðnum.

15

20. júní

87. gr.

1. Bæjarstjórn er rjett að leggja gjald á hús og lóðir í kaupstaðnum til þess að standa straum af holræsakostnaði. Gjald má miða við virðingarverð fasteigna eða við stærð lóða eða við hvorttveggja.

2. Sjerstaka ívilnun má veita, ef lóð er svo háttað, að erfiðara er að koma skólpi eða afrensli frá henni í holræsi en frá öðrum lóðum yfirleitt, og sjerstakt aukagjald má á leggja, ef skólp frá einhverri lóð er svo á sig komið, að telja má meiri útgjöld stafa eða munu stafa af því en öðru skólpi.

3. Eigandi lóðar ábyrgist holræsagjald, en heimilt er honum að hækka leigu eftir lóð eða mannvirki á henni sem gjaldi eða gjaldauka svarar, þótt leiga hafi áður verið ákveðin.

4. Holræsagjald skal ákveða í reglugerð. Gjald má taka lögtaki, þegar ráðherra hefir staðfest hana. Í reglugerð má ákveða, að gjaldið skuli trygt með lögveðrjetti í lóð og mannvirkjum lóðareiganda á henni næstu 2 ár eftir gjalddaga með forgöngurjetti fyrir hvers konar samningsveði og aðfararveði.

88. gr.

1. Bæjarstjórn leggur holræsi svo, að lóðareigandi hver nái til þeirra í götu, vegi eða opnu svæði, er lóð hans telst til, enda verður maður eigi krafinn um holræsagjald fyrr en svo er.

2. Skylt er lóðareigendum og húseigendum að gera samkvæmt reglugjörð á sinnu kostnað holræsi, er flytji frá húsum og lóðum skólp alt út í aðalræsi. Ef maður vanrækir að leggja ræsi á hæfilegum fresti, er bæjarstjórn tiltekur, skal hún láta vinna verkið á hans kostnað.

3. Nú stendur svo á, að sjerstaklega kostnaðarsamt er að leggja holræsi frá aðalræsi yfir lóð manns, og getur hann þá krafið sig undanþeginn holræsagjaldi, ef hann getur komið skólpi frá sjer með öðrum hætti, er heilbrigðisnefnd telur fulltryggan, enda verði ekki metið, að það baki nágrönnum óþægindi eða tjón. Að öðrum kosti skal leggja holræsi um lóð hans, enda skal bæjarsjóður þá taka þátt í kostnaði þar af eftir mati, nema samkomulag verði.

89. gr.

Í reglugerð má kveða á um gerð og lagningu bæði aðalræsa og lóðarræsa, að regnvatni skuli í þau veita, um umsjón þeirra, um skyldu manna til að leggja holræsi innan húss, um gerð þeirra og notkun, um sektir fyrir brot á reglugerð og meðferð mála út af þeim, svo og annað, er að meðferð holræsa lýtur.

90. gr.

Reglugerðir allar um holræsi og holræsagjald, sem bæjarstjórn semur, skal senda ráðherra til staðfestingar. Þegar reglugerð hefir hlotið staðfestingu ráðherra, er hún lögmæt holræsareglugerð.

91. gr.

15

1. Heimilt er hreppsnefnd að leggja holræsi um hrepp eða hluta úr hreppi á kostnað hreppssjóðs. Áður en fyrirtækið er afráðið, skal hreppsnefnd láta verkfróðan mann rannsaka staðhættu, og ef tiltækilegt þykir að framkvæma verkið, gera nákvæma frumdrætti að því og áætlun um stofnkostnað. Kostnað af rannsókn þessari skal telja til stofnkostnaðar, ef fyrirtækið kemst í framkvæmd, en greiðist ella úr hreppssjóði.

2. Þá er hreppsnefnd hefir samþykkt að leggja holræsi samkvæmt 1. lið, skal senda samþyktina ásamt þeim gögnum, sem í sama lið greinir, til oddvita sýslunefndar, og skal hann síðan senda gögnin, ásamt umsögn sýslunefndar, ráðherra til staðfestingar. Þegar fengin er staðfesting hans á samþyktina, getur hreppsnefnd látið framkvæma verkið.

3. Hreppsnefnd semur samþykktir allar um holræsi, þar á meðal um holræsagjald.

4. Um holræsi þessi fer að öðru leyti eftir ákvæðum 87.—90. gr.

92. gr.

1. Nú vill löggilt kauptún, sem ekki er sjerstakur hreppur, eða hverfi leggja holræsi um kauptúnið eða hverfið, og geta þá eigendur fasteigna þeirra, er nota ætla ræsin, gert með sjer fjelag, er nefnist holræsafjelag, en lög fjelagsins nefnast holræsasamþykkt. Um fjelagið fer eftir ákvæðum XI. kafla, að því leyti, sem ákvæði þessa kafla taka ekki til þess.

2. Stjórn fjelagsins semur samþykktir þess, þar á meðal ákvæði um holræsagjald.

3. Að öðru leyti skal fara eftir ákvæðum 87.—90. gr., að því leyti, sem við á.

93. gr.

1. Nú eiga menn landareign í fjelagi, og vilja sumir leggja holræsi til að veita skólpi og afrensl frá henni, og getur þá sá eða þeir, sem meiri hluta landareignar eiga, ákveðið að framkvæma fyrirtækið, enda er hinum þá skylt að taka tiltölulega þátt í kostnaði öllum af því, ef metið verður nauðsynlegt sakir heilbrigði eða þrifnaðar að leggja ræsin.

2. Ef ekki verður samkomulag um framkvæmd eða umsjón verksins eða um skiftingu kostnaðar, þá skal skera úr með mati. Skal matsnefnd kveða á um það, hver eða hverjir skuli hafa á hendi framkvæmd eða umsjón verksins, telja kostnað til ákveðins árgjalds og tiltaka gjalddaga. Stofnkostnaði, ásamt vöxtum skal skift í jafnar árgreiðslur, ef aðili óskar þess, þannig, að lokið sje á 15 árum. Beiðast má maður staðfestingar ráðherra á matsgerð, og má þá taka tillög lögtaki, ef matsgerð verður staðfest. Ákvæðum 2. liðs 87. gr. skal beita, eftir því sem við á, er skifta skal viðhaldskostnaði,

15

20. júní

94. gr.

1. Rjett er þeim, er eigi hefir tekið í öndverðu þátt í lagningu holræsa, að veita í þau um holræsi skólpi og afrensli frá sjer, en greiða skal hann fyrir það tiltölulegan hluta stofnkostnaðar, að frádreginni fyrningu á ræsi, sem orðin er, þegar hann byrjar íveitu sína, svo og greiða tiltölulegan hluta rekstrar-kostnaðar og viðhalds.

2. Nú þarf að breyta ræsi vegna íveitu í það, samkvæmt 1. lið, og skal þá sá, er íveitunnar æskir, greiða allan kostnað af breytingunni. Eigandi ræsis má velja um að vinna verkið sjálfur eða láta hinn um það.

3. Rjett er þeim, er þykir það máli skifta, að krefjast þess, að holræsi sje svo úr garði gert í öndverðu, að það megi taka við skólpi frá eign hans, enda greiði hann allan kostnaðarauka, er af því stafar.

4. Sá, er neytir rjettar síns samkvæmt 2. og 3. lið þessarar greinar, skal setja nægilega tryggingu fyrir því, er honum ber að greiða, ef þess er krafist.

5. Ef einhver aðilja þeirra, er í 86., 91., 92. eða 93. gr. segir, hafa veitt læk eða annari vatnsrás, er um byggð rennur og ber fram skólp, í holræsi eða undirgöng, er rjett að láta endurgjaldslaust í lækinn eftir sem áður skólp frá landareignum, sem ofar liggja við hann, þótt þær hafi ekki tekið þátt í ræsisgerðinni. Ef breytingar verða á skólpi frá slíkum landareignum, er geri viðhald ræsivirkisins kostnaðarsamara eða rekstur dýrari, getur eigandi virkisins þó krafist endurgjalds.

6. Ef ágreiningur verður um einhver þeirra atriða, er í grein þessari segir, skal skera úr honum með mati.

95. gr.

1. Skyldu manns til að inna af hendi þær greiðslur, er í 93. og 94. gr. segir, hefur frá þeim degi, er ræsivirki var svo úr garði gert, að hann mátti nota það, ef hann vildi, nema matsnefnd þyki annað sannara.

2. Ákvæði matsnefndar um tillög til eftirlits og viðhalds ræsivirkja samkvæmt 93. og 94. gr. skulu gilda um næstu 5 ára skeið, nema öðruvísi semji. Að þeim tíma liðnum má hver aðilja, sem vill, krefjast breytinga, ef nokkuð það, sem áður var byggt á, hefir breyst að mun. Ef ekki takast samningar, skal matsnefnd skera úr, og er sá úrskurður hennar gildur um annað 5 ára skeið.

96. gr.

1. Ef halda þarf á landi annars manns vegna ræsivirkja, þá er honum skylt að láta af hendi til þess, enda sjeu skilyrði 72. gr. fyrir hendi, land, mannvirki og landsafnot og að þola nauðsynlegar eignarkvaðir, eftir því sem matsnefnd telur með þurfa, enda komi fullar bætur fyrir, eftir mati, ef ágreiningur verður.

2. Holræsi, sem lögð eru um land annars manns samkvæmt 1. lið, skulu vera vatnsheld, ef hann krefst þess, nema metið verði, að honum sje skaðlaust og bagalaust, þótt þau sjeu ekki svo úr garði gerð,

97. gr.

15

1. Nú hefir holræsi verið lagt um land annars manns samkvæmt 96. 20. júní gr. og verður honum til mikilla óþæginda eða tjóns, og getur hann þá krafist þess, að það verði flutt á annan stað í landareign hans. Landeigandi kostar flutninginn, nema hann hafi eigi fengið bæt看 fyrir tjón það eða óþægindi, sem hjer segir, þegar bæt看 voru goldnar samkvæmt 1. lið 96. gr. skal ræsis-eiganda þá rjett að velja um að greiða bæt看 fyrir slíkt tjón eða kosta sjálfur flutninginn. Ef ágreiningur verður um það atriði, er í þessum lið segir, sker matsnefnd úr.

2. Ef svo stendur á, sem í 1. lið segir, en ræsið verður ekki flutt á annan stað í landi manns, þá getur hann heimtað það flutt á land þriðja manns, ef metið verður, að þar muni verða mun minna tjón að því. Um kostnað af flutningnum fer eftir 1. lið.

98. gr.

1. Lög þessi taka ekki til holræsa, sem gerð hafa verið með heimild í gildandi rjetti áður en lög þessi öðlast gildi. Þó skulu 89., 90. og 94. gr. 1. og 2. liður, sbr. 4. lið, og 97. gr. einnig taka til eldri holræsa.

2. Ákvæði laga þessara um holræsi eru því ekki til fyrirstöðu, að sett verði í byggingarsamþykktum og heilbrigðissamþykktum fyriræli um holræsi og fráræslu samkvæmt lögum um heimild til að gera slíkar samþyktir.

XI. KAFLI.

Um vatnafjelög.

99. gr.

1. Rjett er mönnum að gera með sjer fjelag um:

- a. Vatnsveitu (III. kafli, 29. gr.).
- b. Áveitu (IV. kafli, 42. gr.).
- c. Orkuver eða orkuveitu (V. kafli, 64. gr.).
- d. Vatnsmiðlun (VI. kafli, 70. gr.).
- e. Varnir við ágangi vatns (VII. kafli, 75. gr.).
- f. Landþurkun (VIII. kafli, 82. gr.).
- g. Holræsi (X. kafli, 92. gr.).

2. Fara skal um slík fjelög svo sem í þessum kafla segir, enda sje ekki öðruvísi um mælt í lögum þessum.

100. gr.

Sá eða þeir, er stofna vilja fjelag í einhverjum þeim tilgangi, er í 99. gr. 1. lið segir, skulu kveðja til fundar eigendur þeirra landareigna, sem ætla má að fá tekið þátt í fyrirtækinu. Skal ræða þar málið og bóka fundargerð.

- 15 Þeir, er mæla með stofnun fjelagsins, geta síðan leitað álits kunnáttumanna
20. júní og aflað sjer frumdrátta að fyrirhuguðum mannvirkjum og annara gagna, á sinn kostnað, en telja má þann kostnað til stofnkostnaðar, ef fjelagið verður stofnað.

101. gr.

1. Nú hafa frumkvöðlar fjelagsstofnunar samkvæmt 99. gr. 1. lið aflað sjer þeirra gagna, sem í 100. gr. segir, og skulu þeir þá semja frumvarp til samþyktar handa fjelagi því, sem í ráði er að stofna, og skrá yfir þær landareignir, sem þeir ætlast til, að verði í fjelaginu. Skal frumvarpið, landeignaskráin, frumdrættir, uppdættir, kostnaðaráætlanir og önnur gögn, er fjelagið varða, lagt fram á hentugum stað til sýnis þeim, er ætlast er til að taki þátt í fjelagsskapnum. Skal framlagning skjalanna auglýst með þeim hætti, sem þar er vani að birta auglýsingar, sem almenning varða, eða brjeflega tilkynt hverjum þeim, er málið varðar. Skulu skjölin liggja til sýnis að minsta kosti 2 vikna tíma.

2. Nú er frestur samkvæmt 1. lið liðinn, og er þá frumkvöðlum fjelagskaparins rjett að boða þá menn alla, er ætlast er til að verði í fjelaginu, á fund. Skal fundarboð birta með þeim hætti, sem í 1. lið segir. Á fundi þessum skal enn ræða málið og afráða um fjelagsstofnun, nema enn þyki þörf rækilegri undirbúnings. Ef $\frac{2}{3}$ eigenda *landareigna* þeirra, sem ætlast er til að taki þátt í fjelagsskapnum, og *sje eitt* atkvæði fyrir hverja *landareign*, samþykkja stofnun fjelagsins, þá er hinum skylt að gerast fjelagar.

3. Ákvæði 2. liðs um fjelagsskyldu taka ekki til fjelaga samkvæmt 99. gr. 1. lið c. og d. Ef vatnsmiðlun er að eins liður í einhverju fyrirtæki, sem 99. gr. 1. liður tekur til, öðru en orkuveri eða orkuveitu, er fjelagsskapur um miðlun þó sömu lögum háður sem fjelagsskapur um það fyrirtæki.

4. Nú er jörð í byggingu, og er leiguliða þá rjett að gerast fjelagi, ef landsdrottinn vill ekki og er óskylt að taka þátt í fjelagsskapnum, en skylt er landsdrotni, þegar leiguliði fer frá jörð, að kaupa eftir mati þau mannvirki og tæki, sem leiguliði hefir gert eða sett á jörðina eða í samband við hana eða mannvirki á henni. Þó aðeins að svo miklu leyti, er metið verði jörðinni til varanlegra bóta.

102. gr.

1. Þegar ákvæðið hefir verið að stofna fjelag, skal samþykkt þess sett svo fljótt sem unt er.

2. Í samþykkt skulu vera ákvæði um:

- a. Nafn fjelags, heimilisfang þess og varnarþing.
- b. Verkefni fjelags.
- c. Um skipun fjelagsstjórnar, hversu fjölmenn hún skuli vera, hvernig skuli kjósa hana, hvert vald hennar skuli vera og starfssvið, ef stjórn er skipuð fleiri mönnum en einum, hve langan tíma kjör skuli gilda,

- d. Hvaða landareignir taki þátt í fjelaginu, svo að eigi verði um það vilst, 18
og um atkvæðisrjett á fjelagsfundum. 20. júl
- e. Reikninga og bókhald fjelagsins og endurskoðun.
- f. Hvernig boða skuli til fjelagsfunda, hvenær þeir skuli lögmætir, hvaða mál þeir skuli úrskurða og hvert vald þeir hafi að öðru leyti.
- g. Hvernig fara skuli um greiðslur kostnaðar þess, sem fjelagsskapurinn hefir í för með sjer.
- h. Hvaða kvaðir eða eignarhöft leggist á landareignir þær, sem þátt taka í fjelagsskapnum.
- i. Sektir fyrir brot fjelaga á ákvæðum samþykta.
- j. Hvaða reglum skuli eftir farið, ef breyta á samþykktum fjelagsins.
- k. Hvernig fara skuli um fjelagsslit, hvert atkvæðamagn þurfi til þeirra og hvernig ráðstafa skuli eignum fjelagsins.

103. gr.

Í samþykkt má setja ákvæði um skipun gerðardóms til að skera úr ágrein-
ingi um fjelagsmálefni milli einstakra fjelaga eða milli fjelagsstjórnar og
einstaks eða einstakra fjelaga, ef báðir aðiljar óska gerðardóms.

104. gr.

1. Samþykkt, ásamt gögnum þeim, er í 101. gr. segir, skal fjelagsstjórn-
in síðan senda ráðherra til staðfestingar. Ef samþykkt eða annað, sem fjelagið
varðar, þykir ekki svo úr garði gert, að samþykkt megi staðfesta, sendir ráð-
herra hana aftur til fjelagsstjórnar með athugasemdum um það, er ábótavant
þykir. Ella staðfestir hann samþykkt, svo og þegar lagað hefir verið það, er
athugavert þótti. Aldrei má samþykkt brjóta bág við rjettarákvæði, almennar
grundvallarreglur laga nje rjettindi einstakra manna.

2. Ef gjaldskrá er send til staðfestingar, skal fara um það eftir 1. lið.

3. Halda skal allsherjarskrá yfir öll vatnafjelög, samkvæmt reglum, er
ráðherra setur. Staðfestar samþykktir og gjaldskrár skulu birtar í B-deild
Stjórnartíðindanna.

4. Birta skal í Lögbirtingablaðinu auglýsingu, á fjelagsins kostnað, um
stofnun þess, og skal verkefnis þess geta, heimilisfangs og varnarþings svo og
hver eða hverjir sjeu í stjórn þess og ef breyting verður á stjórninni.

105. gr.

Nú vilja menn breyta staðfestri samþykkt eða gjaldskrá, og er breyting-
in lögmæt, ef svo er með farið sem í 104. gr. segir.

106. gr.

1. Árstillög fjelagsmanna skulu ákveðin svo, að þau nægi til greiðslu
vaxta og afborgana stofnkostnaðar og rekstrarkostnaðar og viðhalds. Enn-

15 fremur skal, ef fjelagsstjórn samþykkir eða ráðherra þykir það nauðsynlegt, leggja hæfilegt fyrningargjald í varasjóð, og skal það einnig innifalið í árs-tillögunum.

2. Gjöld, sem ákveðin eru eða jafnað er niður samkvæmt staðfestri samþykkt eða gjaldskrá, má taka lögtaki.

3. Gjöld samkvæmt 1. lið skulu eiga sama forgöngurjett í gjaldþrotabúi skuldunauts, sem skattar eða gjöld til ríkisins.

4. Eignir fjelags standa fyrir skuldum þess. Enginn fjelaga ber framar ábyrgð á þeim en að þeim hluta, er honum er gert að greiða samkvæmt gjaldskrá eða öðru lögmætu fjelagsákvæði.

107. gr.

1. Brot gegn fjelagssamþykktum má láta varða alt að 500 kr. sektum, og skulu þær renna í fjelagssjóð.

2. Sektir má taka fjárnámi.

3. Með mál út af brotum á samþykktum skal fara að hætti almennra lögreglumála. Mál skal því að eins höfða, að fjelagsstjórnin, sá, er sjerstaklega er röngu beittur, eða ráðherra krefjist þess.

108. gr.

1. Á fjelagsfundum ræður afl atkvæða, nema öðruvísi sje um mælt í lögum þessum. Í stjórn eru þeir rjettkjörnir, sem flest fá atkvæði. Ef tveir eða fleiri fá jafnmörg, skal hlutkesti ráða.

2. Ef sjerstök ástæða þykir til vera, má ákveða í samþykkt, að aukinn meiri hluta skuli þurfa til ákvörðunar um einstök fjelagsmálefni, önnur en þau, sem sjerstaklega er um mælt í lögum þessum.

109. gr.

Ráðherra eða sá, er hann felur það, lítur eftir því, að fjelagsstjórn fari eftir samþykktum fjelagsins og öðrum ákvæðum um fjelagsskapinn. Er eftirlitsmanni heimilt að kynna sjer starfsemi fjelagsins í því skyni, þar á meðal reikninga þess og fjárhag, en leynd skal hann óviðkomandi menn því, er hann kemst að um þau efni.

110. gr.

1. Rjett er að taka nýja menn í fjelag, ef lögmætur fjelagsfundur samþykkir, og sje slíks máls getið í fundarboði, enda sje það ekki skylt samkvæmt sjerákvæðum laga þessara um einstök vatnafjelög.

2. Ef veruleg breyting verður á skyldum fjelaga vegna töku nýrra fjelagsmanna, eða verkefni fjelaga breytist verulega fyrir þá sök, skal fara með málið sem breytingar á samþykktum fjelagsins. Ráðherra sker úr ágreiningi um þessi efni.

3. Nú bætist nýr maður í fjelag, og skal hann þá greiða að sínum hluta 15
þar frá þau gjöld, sem á fjelögum hvíla, og með sama hætti sem aðrir fjelag- 20. júní
ar, nema öðruvísi semji. Kosta skal hann sjálfur þær framkvæmdir, sem nauð-
synlegar eru sjerstaklega hans vegna, til þess að geta notað mannvirki fjelagsins.

111. gr.

1. Segja má maður sig úr fjelagi, ef
 - a. $\frac{2}{3}$ hlutar fjelagsmanna samþykkja á lögmætum fjelagsfundi,
 - b. svo reynist, að landareign hans verður að mun meiri kostnaður af fjelags-
skapnum en öðrum landareignum, samanborið við hagnaðinn eða hagræðið.
Úr ágreiningi skal skera með mati, en skjóta má því til fullnaðarúrskurð-
ar ráðherra.
2. Ef maður segist úr fjelagi, þá ábyrgist hann þau gjöld, er á hann
hafa fallið samkvæmt ákvæðum fjelagsins til þess tíma, er hann fer úr fjelag-
inu. Ef ágreiningur verður, má skjóta honum til ráðherra, og getur hann
ákveðið, að meira skuli gjalda en nú var sagt.

112. gr.

1. Fjelagi skal slíta:
 - a. Ef fjelagar samþykkja það samkvæmt fyrirmælum samþyktar sinnar.
 - b. Ef fjelagar eru aðeins tveir og annar krefst þess.
 - c. Ef það kemur síðar í ljós, að ekki er unt að ná takmarki því, er fjelagið
setti sjer, eða það er svo miklum örðugleikum bundið, að ókleift eða ill-
kleift þykir að halda fjelagsskapnum áfram.
2. Ágreiningur um það, hvort skilyrði fjelagsslita samkvæmt 1. lið c.
sjeu fyrir hendi, skal til lykta ráðið með matsgerð. Skjóta má því mati undir
ráðherra til fullnaðarúrskurðar.

113. gr.

1. Ef helmingur fjelaga eða meira krefst þess, er skylt að kjósa skifta-
nefnd til að standa fyrir skilum fjelagsbúsins og skiftum, og fer um vald henn-
ar sem skiftaforstjóra án dómsvalds.
2. Ef eignir fjelagsins hrökkva ekki fyrir skuldum, skal því, er á vant-
ar, skifta á fjelaga að rjettri tiltölu við fjelagsgjöld hvers um sig, eins og þau
hafa verið ákveðin samkvæmt gjaldskrá eða öðru lögmætu fjelagsákvæði. Fjelagi
hver ábyrgist einungis sinn hluta.
3. Um skiftin fer annars samkvæmt ákvæðum skiftalaganna.
4. Að loknum skiftum skal skjölum fjelaga og bókum skilað í Þjóð-
skjalasafnið.
5. Jafnskjótt sem fjelag er tekið til skifta, skal fjelagsstjórn, ef hún fer
með skifti, en ella skiftanefnd eða skiftaráðandi, tilkynna til fjelagaskrár, að
fjelag sje tekið til skifta. Þegar skiftum er lokið, skal og tilkynna það með sama

15 hætti. Skal gera athugasemdir um þessi atriði í fjelagaskrá og birta tilkynn-
 20. jóni ingar eða ágríp þeirra í Lögbirtingablaðinu á kostnað fjelags.

114. gr.

Ákvæði þessa kafla skulu ekki taka til fjelaga, sem stofnuð eru og sam-
 þyktir þeirra staðfestar áður en lög þessi koma til framkvæmdar. Þó skulu
 slík fjelög fullnægja ákvæðum laga þessara, þeim er hjer segir:

- a. Tilkynningu skulu þau senda mánuði eftir að lög þessi ganga í gildi um
 þau atriði, er í 104. gr. 4. lið segir, og skal þegar birta hana í Lögbirt-
 ingablaðinu og á fjelagsins kostnað og skrá hana í fjelagaskrá.
- b. Ef breyta á samþyktum eða gjaldskrá eldri fjelaga, skal fara eftir 105. gr.
 laga þessara, eftir því sem við á.
- c. Ákvæðum 109.—113. gr. laga þessara skal beita um eldri fjelög, nema þau
 brjóti bág við staðfestar samþyktir þeirra.

XII. KAFLI.

Um almenna umferð um vötn.

115. gr.

Öllum er rjett að fara á bátum og skipum um öll skipgeng vötn. Sama
 er um vötn, sem hjer eftir verða skurðuð eða gerð umferðarhæf með öðrum
 hætti. Þó getur ráðherra bannað almennungi umferð um skurð eða vatn, ef
 nauðsynlegt þykir vegna mannvirkja í eða við vatn.

116. gr.

1. Rjett er ríkinu og hjeruðum þeim, er vegamál hafa með höndum,
 að gera hverskonar mannvirki í vatni og við vatn í því skyni að gera vatn
 skipgengt eða til að gera færa ísaleið um vötn.

2. Ráðherra getur veitt fjelögum og einstaklingum leyfi til að gera
 mannvirki með þeim hætti og í þeim tilgangi, sem í 1. lið greinir.

3. Þeir, sem framkvæma fyrirtæki samkvæmt 1. og 2. lið, hafa sama rjett
 til eignarnáms á landi og mannvirkjum og afnota af landi í þarfir fyrirtækj-
 anna sem ákveðinn er í lögum um vegagerðir ríkis og hjeraða.

117. gr.

Eigendur og notendur landareigna eiga rjett til bóta, eftir mati, nema
 um semji, fyrir tjón, sem umferð á vatni veldur beinlínis á landi við vatnið
 eða á löglega gjörðum og vel viðhöldnum mannvirkjum í vatni eða við það,
 svo og á löglega settum veiðitækjum, enda þótt tjónið sje hvorki að kenna
 ásetningi nje ógætnei. Bætur greiðast ekki fyrir tjón af því, þótt mannvirki þau,
 er fyrir skemdum hafa orðið, verði eigi notuð, nema tjón beri að bæta sam-
 kvæmt almennum skaðabótareglum.

118. gr.

15

1. Ákvæði 115.—117. gr. taka og til viðarfleytingar, sem framkvæmd 20. júní er að ráðstöfun stjórnarvalda og undir eftirliti þeirra.

2. Ráðherra getur veitt leyfi til að ákvæði 115.—117. gr. megi einnig taka til annarar viðarfleytingar en slíkrar sem í 1. lið segir.

119. gr.

1. Öllum, sem nota vötn til umferðar eða fleytingar, er skylt að gæta þess að gera sem minstar skemdir á landi, mannvirkjum eða veiðitækjum í vatni eða við það.

2. Þeir, sem vötn nota til umferðar eða fleytingar samkvæmt löglegri heimild, hafa rjett til þeirrar umferðar um vatnsbakkana og þeirra afnota af þeim, sem nauðsynleg er vegna umferðarinnar um vatnið eða fleytingarinnar, en gera skulu þeir svo lítið tjón á landi og mannvirkjum sem unt er og bæta skemdir að fullu, eftir mati, nema samkomulag verði.

120. gr.

Nú er vatn gert skipgengt eða aðrar ráðstafanir gerðar til fyrirgreiðslu umferðar um vatn, og getur þá ráðherra ákveðið, að gjald verði lagt á báta þá eða skip, er fara um vatnið, til þess að standa straum af kostnaði af þeim ráðstöfunum.

XIII. KAFLI. 1)

XIV. KAFLI.

Almenn ákvæði um vatnsvirki.

131. gr.

1. Mannvirki öll, sem í vatn eru sett, við það eða yfir því, eða gerð eru til að geyma vatn eða veita því, skulu að gerð, undirstöðum, efni og verki fullnægja þeim kröfum, er verða með sanngirni settar til þess að afstýra hættu fyrir líf manna, hagsmuni ríkis eða almennings, tjóni á eignum eða rjettindum einstakra manna eða óhagræði fyrir þá.

2. Önnur verk í vatni skal og vinna svo, að sæmileg trygging sje gegn slíkri hættu, tjóni og óhagræði.

132. gr.

1. Eigandi mannvirkja þeirra, er í 131. gr. segir, skal halda þeim óaðfinnanlega við, ef spjöll á þeim geta valdið tjóni, hættu eða óhagræði.

2. Heimta má, að brýr, stíflur og önnur vatnsvirki verði endurbygð eða þeim breytt, ef það þykir nauðsýlegt vegna umferðar, fleytingar eða fiskgöngu, enda sje því eigi samfara stórkostlegt óhagræði eða notagildi mannvirkis rýrni að mun, en bæta skal virkiseiganda allan kostnað. Matsnefnd úrskurðar ágreining.

1) Almenn ákvæði um veiði í vötnum (gr. 121.-130.); nú lög um lax- og silungsveiði, nr. 53/1957.

15

90. jáni

133. gr.

1. Áður byrjað sje að gera ráðstafanir þær, er nú skal greina, skal tilkynna ráðherra það og fá leyfi hans, enda sje ekki leyfis eða samþykkis krafist samkvæmt öðrum fyrirmælum laga þessara:

- a. Ef gera á mannvirki eða vinna önnur verk, er breytingu valda á vatnsborð, straumstefnu eða straummagn, svo sem stíflur, dýpkun eða grynkun farvegjar eða rjetting, nema sýnt sje, að ekki hljótist af hætta, tjón eða óhagræði samkvæmt 131. gr.
- b. Ef gera á mannvirki, er tálma mundu umferð um vatn, enda hafi ráðherra auglýst áður í Lögbirtingablaðinu þrisvar sinnum bann við mannvirkjagerð í því vatni, við það eða yfir því, með þeim hætti, að hún yrði umferð eða fleytingu til trafala.
- c. Ef setja á mannvirki í vatn, sem tálma myndi fiskför í því, nema heimilt sje samkvæmt veiðilögum eða samþykktum, settum með heimild í þeim.
- d. Ef þurka á vatn, enda nemi þurkunin 50000 fermetrum.
- e. Ef rífa á eða taka burtu mannvirki, breyta þeim eða endurbyggja þau, og svo er ástætt sem í stafl. a—d segir.

2. Leyfi má binda þeim skilyrðum, sem nauðsynleg þykja til verndar hagsmunum ríkis, almennings eða einstakra manna og að fyrirtækið komi að almenningsnotum, ef því er að skifta, svo og að bætur fyrir tjón af fyrirtæki sjeu fyrirfram greiddar eða trygging sett. Ef talið er, að fyrirtæki muni valda hættu, óhagræði eða tjóni, má ekki leyfa það, nema ætla megi, að hagur af því verði mun meiri en sem hættu, tjóni eða óhagræði nemi. Leyfishafi ábyrgist ekki óhagræði, sem almenningsur eða ríkið kann að verða fyrir af leyfðu fyrirtæki, nema það sje tilskilið í leyfi.

3. Leyfi er því ekki til fyrirstöðu, að síðar megi krefjast nauðsynlegra breytinga á mannvirkjum, leyfishafa að kostnaðarlausu, ef sýnt verður, að þeirra sje þörf.

4. Ef leyfi er veitt til að hækka eða lækka vatnsborð, skal venjulega taka það fram, hversu mikið það megi vera, og ef hækkun er leyfð, þá skal setja vatnshæðarmerki á kostnað leyfisbeiðanda.

5. Ráðherra getur ákveðið, að vatnsvirki skuli tilkynna, enda þótt eigi þurfi leyfi til þeirra.

134. gr.

1. Rjett er hverjum þeim, er telur hættu, tjón eða óhagræði munu verða af fyrirhuguðu mannvirki, slíku sem í 131. gr. segir, að láta fara fram matsgerð um það, hvort og hvernig verkið verði unnið án þess.

2. Nú verður metið, að hvorki verði tjón, hætta nje óhagræði af verkinu, og má þá þegar vinna það, en bæta skal þá tjón það, er síðar kemur í ljós, enda sje bóta krafist innan 5 ára frá lokum þess almanaksárs, er verkið var fullgert.

135. gr.

15

Nú byrjar maður verk, sem leyfis eða samþykkis þarf til lögum þess. 20. júní
um samkvæmt, vinnur verk ver en lög, leyfi eða samþykki tilskilja, heldur
mannvirkjum ver við en skyldi, rífur þau eða tekur þau ólöglega á brott, og
er ráðherra þá rjett að banna framhald verksins, fyrirskipa endurbætur eða
láta vinna þær, eða rífa mannvirki, alt á kostnað eiganda, og eftir því sem
við þykir eiga hverju sinni, enda verði það nauðsynlegt talið vegna hagsmuna
ríkis, almennings eða einstakra manna.

136. gr.

1. Sá, er framkvæmir eða lætur framkvæma verk án leyfis eða samþykkis, sem áskilið er í lögum þessum, ábyrgist alt tjón, sem af verkinu hlýst, enda þótt eigi sje um að kenna göllum eða misfellum á verkinu eða gáleysi hans eða manna hans.

2. Eigandi mannvirkis og sá, er annars lætur vinna verk í vatni, ábyrgist tjón af því, enda þótt eigi verði gáleysi um kent:

- a. Ef mannvirkið er ekki svo úr garði gjört sem í 131. gr. segir eða áskilið er í leyfi eða samþykki.
- b. Ef brestur verður á viðhaldi þess.
- c. Ef maður vinnur annars eða lætur vinna verk í vatni án þess að fara svo með sem tilskilið er í 131. gr. 2. lið eða til er tekið í leyfi eða samþykki.

3. Ábyrgð samkvæmt 1. og 2. lið tekur einnig til síðari eigenda.

4. Nú er mannvirki löglega rífið eða tekið burt eða hætt að halda því við, og skal þá eigandi bæta eftir mati, ef ekki semur, tjón það, er af þeirri ráðstöfun hlýst. Eigi skal þó bæta tjón eða óhagræði, sem annar maður verður fyrir vegna missis þess hagnaðar, er hann hafði af mannvirkinu, nema hann hafi beinlínis eða óbeinlínis goldið fyrir þann hagnað.

5. Ríkið ábyrgist ekki tjón af mannvirkjum eða verkum, er leyft er að vinna.

137. gr.

1. Ráðherra eða umboðsmaður hans hefir eftirlit með meiri háttar vatnsvirkjum og verkum. Er umráðamönnum skylt að veita eftirlitsmanni allar nauðsynlegar upplýsingar vegna eftirlitsins og aðgang að mannvirkjum og verkum til að rannsaka þau.

2. Ef mannhætta eða eignatjón að ráði getur stafað af vatnsvirki eða vatnsverki, getur ráðherra skipað sjerstakan eftirlitsmann eða forstöðumann fyrir verkinu á kostnað eiganda, og skal eftirlitsmaður eða forstöðumaður gæta þess, að verkið sje unnið samkvæmt því, er samþykkt hefir verið í leyfi eða samþykki eða mælt í lögum.

3. Ef fyrirmælum eftirlitsmanns er ekki hlýtt, getur hann bannað framhald verksins þar til úrskurður ráðherra er fenginn.

15

20. júní

138. gr.

1. Eiganda lands og notanda er skylt að þola það, að hallamælingar og önnur undirbúningsstörf og rannsóknir, sem nauðsynleg eru til framkvæmda fyrirhugaðra vatnsvirkja, fari fram á landi hans, enda sje honum bætt tjón, sem af því hlýst, eftir mati, ef ekki semur.

2. Nú láta aðrir en ríkið, hjeruð eða vatnafjelög með staðfestri samþykkt slík undirbúningsstörf fara fram, og er þá skylda landeiganda og notanda því skilyrði bundin, að áður sje fengin heimild lögreglustjóra og trygging sett fyrir tjóni, ef honum þykir þess þörf. Vottorð lögreglustjóra um þessi atriði skal sýna, ef krafist er.

XV. KAFLI.

Um skaðabætur.

139. gr.

1. Um bætur fyrir lögnám skal svo fara sem hjer greinir, nema öðruvísi sje mælt í einstökum fyrirmælum laga þessara:

- a. Ef eign manns eða rjettindi eru af honum tekin eða rýrð svo, að matsmenn telji honum rjett að heinta, að hún eða þau verði bætt að fullu, skal hann fá bætur í peningum eitt skifti fyrir öll, nema aðiljar verði á annað sáttir.
- b. Ef kvaðir eru á eign manns lagðar eða rjettindi skert án þess að ákvæðin í a. komi til greina, þá má ákveða bætur til árgjalds, ef sá krefst þess, sem við bótum tekur, svo og ef það þykir sanngjarnt eða hentugt vegna þess, hvernig á stendur, enda sje þá sett trygging fyrir greiðslu árgjalds.

2. Bætur, þar undir fyrsta árgjald samkvæmt 1. lið b., skulu kræfar jafnskjótt sem úrslitamat hefir fram farið, enda er lögnema þá heimilt að neyta rjettar síns samkvæmt lögnámagjörð, gegn greiðslu bóta eða lögmætu framboði á þeim eða gegn tryggingu samkvæmt 1. lið b. í þessari grein eða 141. gr.

3. Rjett er, að fógeti veiti lögnema aðstoð sína, ef með þarf, til að neyta þess rjettar, sem hann hefir fengið fyrir lögnámið.

140. gr.

1. Þegar meta skal bætur fyrir lögnám á eignarhluta eða álagningu kvaða eða skerðingu rjettinda, þá skal láta koma til frádráttar sjerhag þann, er eigninni verður að fyrirtæki því, sem fyrirhugað er að koma upp, enda komi ekki tillagsskylda á eignina eða endurgjald annað til fyrirtækisins samkvæmt lögum þessum.

2. Bætur fyrir lögnumið land eða rjettindi yfir landi skal aldrei hærri meta en þær bætur, sem metnar yrðu fyrir önnur lönd þar í grend, jöfnum kostum búin, eða samskonar jafnverðmæt rjettindi yfir slíkum löndum, enda

skal að engu hækka mat, þótt land kunni að hækka í verði eða rjettindi að 15
 verða verðmeiri sakir þess fyrirtækis eða þeirra fyrirtækja, sem lögnám á því 20. júní
 landi eða þeim rjettindum er framkvæmt fyrir, eða vegna hagnaðar af því
 fyrirtæki eða fyrirtækjum.

141. gr.

1. Nú telur matsnefnd sjer ófært að meta það þegar, hvert tjón muni hljótask af fyrirtæki, og er henni þá rjett að fresta mati um það eða þau at-
 riði, er eigi verður afráðið um, enda er þeim, er tjón bíður, þá rjett að æskja
 mats, þegar atvik hafa breyst svo, að telja má fært að meta. Ef matsnefnd
 telur sennilegt, að tjón hljótask af fyrirtæki, er bæta beri, en ákveður þó að
 fresta mati, þá getur eigandi þeirrar eignar eða rjettinda, sem skaðinn kemur
 niður á, krafist tryggingar af lögnámsbeiðanda, ef hann vill neyta lögnáms-
 rjettar síns áður en tjónið er metið, og skulu matsmenn ákveða hana, ef
 ekki semur.

2. Nú verður tjón af fyrirtæki, sem ekki hafa verið metnar bætur fyrir,
 þegar lögnám fór fram eða bætur voru metnar samkvæmt 1. lið þessarar grein-
 ar og er þeim, er tjónið bíður, þá rjett að krefjast bóta fyrir það samkvæmt
 140. gr. innan 5 ára frá því er mannvirki eru fullgerð og tekin til notkunar.

3. Krafa um bætur samkvæmt 1. og 2. lið fellur niður, ef ekki er krafist
 matsgerðar áður ár sje liðið frá því er tjónið kom í ljós.

142. gr.

Þegar bætur eru goldnar í orku, getur ráðherra sett almennar reglur
 um skifti aðilja innan takmarka ákvæða laga þessara og almennra grundvallar-
 reglna löggjafarinnar.

XVI. KAFLI.

Um meðferð vatnamála.

143. gr.

1. Umsóknir um leyfi, samþykki, staðfestingar eða aðrar ákvarðanir,
 sem í lögum þessum greinir, skulu vera skriflegar, enda fylgi þeim nauðsyn-
 legar skýrslur og upplýsingar um þau efni, sem við er átt. Ráðherra setur
 reglur um þessi efni, að því leyti sem ekki er sjerstaklega kveðið á í lögum
 þessum eða sjerleyfislögum.

2. Ef mál er svo vaxið, að þörf þykir rækilegri greinargerðar með um-
 sókn en ákveðið kann að verða í reglum þeim, er í 1. lið getur, þá er ráð-
 herra eða öðrum, sem umsókn á að senda, rjett að krefjast slíkrar greinar-
 gerðar.

15

20. júní

144. gr.

1. Nú hefir stjórnarvaldi borist umsókn um einhver þau atriði, sem í 143. gr. segir, og ekki þykir sýnt, að synja beri þegar í stað, og skal þá með fara sem hjer segir:

- a. Leyfi til lögnáms samkvæmt 32. gr. 2. lið, 50. gr. 3. lið, 52., 60., 65. gr. 1. og 2. lið, 75. gr. 2. lið og 81. gr. má venjulega ekki veita fyrr en sá hefir átt kost á að láta uppi athugasemdir sínar, er taka á eignir hans eða rjettindi.
- b. Ákvörðun um verð á orku samkvæmt 49. gr. 3. lið, sbr. 65. gr. 3. lið, má ekki gera fyrr en orkusali annarsvegar og hjeradsstjórn eða orkukaupandi hins vegar hafa fengið færi á að láta uppi álit sitt.
- c. Áður en ákvörðun er tekin um málefni þau, er í 68. gr. 4. lið, 69., 70., 72., 74., 75. gr. 1.—3. lið, 81., 83. gr. 2.—3. lið og 133. gr. 1. lið segir, skal leita álits þeirra manna, er ákvörðun kann að varða hag þeirra. Ef ætla má, að hjeradsstjórn muni varða ráðstöfun sú, sem í ráði er að gera, skal ráðherra senda henni sjerstaka tilkynningu, svo og þeim mönnum öllum, er ætla má að ráðstöfun skifti máli. Ef ekki verður vitað, hversu marga ráðstöfun muni varða, þá má í þess stað birta auglýsingu þrisvar sinnum í Lögbirtingablaðinu, og skal fyrirtæki eða ráðstöfun glögt greind og skorað á þá, er kynnu að telja sig málið skifta, að koma fram með athugasemdir sínar áður tiltekinn, hæfilegur tími sje liðinn. Jafnframt skal leggja skjölin fram á tilteknum stað, og skal þeim, er hagsmuna eiga að gæta, heimilt að kynna sjer þau þar, enda skal framlagningar skjalanna geta í auglýsingu. Opinbera auglýsingu þarf ekki að birta, þegar ráðstöfun eða mannvirki er lítils um vert að dómi ráðherra.

2. Kostnað allan af ráðstöfunum samkvæmt 1. lið ber sá, er æskir ákvörðunar um þær.

145. gr.

Ef nauðsyn þykir á vera, er ráðherra rjett að láta fara fram skoðun á staðháttum, þar sem gera á eða leggja niður mannvirki eða vinna verk í vatni, og skal sá, er heimildar beiðist, greiða kostnað af slíkri skoðun.

146. gr.

1. Hvarvetna þess, er lögnám er heimilað samkvæmt lögum þessum og menn skilur á um það, hvaða eignir eða rjettindi þurfi að taka, hvaða eignarkvaðir, óhagræði o. s. frv. þurfi á að leggja, þá skal skera úr með mati.

2. Nú er leyfi veitt til lögnáms samkvæmt 144. gr. 1. lið, stafl. a., eða matsnefnd hefir heimilað lögnám samkvæmt 39., 41., 96. eða 97. gr. 2. lið, og skal þá leyfishafi hafa gert ráðstafanir til að framkvæma lögnám áður en ár er liðið frá því að leyfi var veitt eða matsgerð var lokið, Annars kostar þarf nýja heimild.

147. gr.

15
20. júní

1. Matsgerðir lögum þessum samkvæmt skulu framkvæma:

- a. Úttektarmenn í þinghá, þar sem mat fer fram samkvæmt 6., 9. gr. 3. lið, 10., 12. gr. 3. lið, 18. gr. 2. lið, 25. gr. 4. lið, 31., 37., 38., 39. gr. 2. lið, 40., 41. gr. 2. lið, 43., 44., 45., 48. gr. 2. lið, sbr. 82. gr. 1. lið, 78., 80., 81., 111. gr. 1. lið b., 112., 121. gr. 1. lið og 122., sbr. 124. og 126. gr. 2. lið.
- b. Dómkvaddir menn alstaðar annarstaðar, nema öðruvísi sje sjerstaklega ummælt í lögum þessum.

2. Úttektarmenn meta þó ekki, ef:

- a. Matsbeiðandi krefst þess, að dómkvaddir menn meti, eða matsþolandi, ef hann skuldbindur sig til að greiða aukakostnað þann af matinu, sem af kröfu hans stafar.
- b. Úttektarmenn treysta sjer ekki til að meta vegna þekkingarskorts á matsatriðum.
- c. Ekki eru lögskipaðir úttektarmenn í þinghá, þar sem mat fer fram.
- d. Svo er matsatriðum farið, að ekki verður talið, að mat fari fram í neinni ákveðinni þinghá.

3. Mat samkvæmt 146. gr. 1. lið skulu úttektarmenn framkvæma, enda sje eigi svo ástatt sem í 2. lið greinar þessarar segir, ef þeir hafa heimilað lögnámið, en dómkvaddir menn ella.

4. Hjeraðsdómari, þar sem mannvirki, land eða rjettindi eru, þau er krafa um mat er af risin, dómkveður tvo matsmenn, en rjett er honum að kveðja menn, þótt heimilisfastir sjeu utan lögsagnarumdæmis hans. Nú skal mat fara fram um sama atriði í fleirum þinghám en einni, eða svo er farið sem í 2. lið stafl. d. segir, og ákveður þá ráðherra, hvar matsmenn skuli dómkvaddir.

5. Rjett er matsmönnum að kveðja kunnáttumenn sjer til aðstoðar, ef þörf þykir, og telst kostnaður af því til matskostnaðar.

148. gr.

1. Mati má skjóta til yfirmats innan 6 vikna frá lokum matsgerðar.

2. Yfirmat til þess að skera úr því, hvort lögnám skuli heimila, hvað lögnema skuli, um heimild manna eða skyldu til að vinna verk, eða til að taka ákvörðun um annað en upphæð bóta eða endurgjalds, skulu framkvæma 3 menn, dómkvaddir samkvæmt 147. gr. 4. lið. Ef matsnefnd hefir neitað beiðni eða kröfu matsbeiðanda, en yfirmatsmenn telja, að taka beri hana til greina, þá skulu þeir einnig framkvæma þær matsgerðir, er matsmönnum hefði annars borið. Ef bóta er jafnframt krafist, má þó skjóta mati á þeim eftir þessum lið til sjerstaks yfirmats samkvæmt lögum um framkvæmd eignarnáms.

3. Þegar ákveða skal einungis endurgjald eða bætur, skal yfirmatsnefnd skipuð, sem segir í lögum um framkvæmd eignarnáms. Ef hjeraðsdómari nefnir

15 matsmenn, er honum þó rjett að nefna menn heimilisfasta utan lögsagnar-
20. júní umdæmis síns.

4. Ákvæði 147. gr. 5. liðs tekur og til yfirmats.

149. gr.

1. Sá, sem þarf að fá ráðstöfun gerða, og mat er nauðsynlegt skilyrði til þess lögum þessum samkvæmt, eða sá, sem lögskylt er að greiða bætur eða endurgjald fyrir lögnám eða notkun á eign annars manns, skal greiða kostnað allan af mati. Ef bætur hafa verið boðnar svo ríflegar sem metnar verða, getur matsnefnd þó skift kostnaði milli aðilja.

2. Um kostnað af yfirmati skal svo fara:

a. Sá, sem beiðist yfirmats eftir 148. gr. 1. lið, greiði kostnað af því, ef matsgerð breytist eigi. Verði henni breytt, skal yfirmatsnefnd skifta kostnaði eftir því, sem henni þykir sanngjarnt, hvort sem bætur eru metnar eða ekki.

b. Um kostnað af yfirmati samkvæmt 148. gr. 3. lið fer samkvæmt lögum um framkvæmd eignarnáms.

3. Til matskostnaðar má telja útgjöld aðilja til lögfræðilegra og verkfræðilegra aðstoðarmanna. Ef 2 aðiljar eða fleiri standa sama megin og hagsmunir þeirra mega saman fara, og nota þeir ekki báðir eða allir sama aðstoðarmann, skal þó venjulega ekki bæta þeim til samans meiri kostnað fyrir þessar sakir en telja má þá mundu hafa haft, ef þeir hefðu notað sama aðstoðarmanninn.

150. gr.

Að því leyti sem eigi er hjer kveðið á um matsgerðir, fer um þær eftir lögum um framkvæmd eignarnáms og öðrum gildandi rjettarákvæðum.

XVII. KAFLI.

Um stjórn vatnamála.

151. gr.

Atvinnumálaráðherra hefir yfirstjórn vatnamála á hendi. Verkfræðilegur ráðunautur hans um þau mál er vegamálastjóri.

152. gr.

1. Sýslumenn og bæjarfógetar skulu halda löggiltar vatnabækur, og skal í þær rita:

- Skrár yfir ár og vötn í umdæminu.
- Samninga um þau, er sendir verða til innritunar eða þinglýsingar.
- Skýrslur um vatnsvirki og önnur vatnsverk, sem leyfis eða samþykkis þarf

til lögum samkvæmt, og matsgerðir, sem heimila lögnám eða háðar eru **15**
samkvæmt 71. og 134. gr. **20. júní**

2. Ráðherra getur ákveðið, að fleira skuli rita í bækur þessar, svo og sett reglur um bókhald, svo sem þurfa þykir.

3. Láta skal í tje eftirrit af vatnabókum, gegn lögmæltum ritlaunum.

XVIII. KAFLI.

Ákvæði um refsingar.

153. gr.

1. Fyrir brot á lögum þessum skal refsa sem hjer segir, nema brot sje svo vaxið, að þyngri refsing liggi við að öðrum lögum, eða refsing við því sje sjerstaklega ákveðin annarsstaðar í lögum þessum: ¹⁾

- a. Hver sem byrjar á fyrirtæki, sem leyfi eða samþykki þarf til samkvæmt lögum þessum, eða ef matsgerð þarf til þess, svo og ef maður vinnur verk ver en í skilyrðum í leyfi, samþykki eða matsgerð felst, eða bregður að öðru leyti út af fyrirmælum slíkra heimilda, skal sæta sektum eða einföldu fangelsi.
- b. Sá er brýtur boð eða bann, reglugerð eða önnur fyrirmæli, er hjeraðs-stjórn eða ráðherra setur samkvæmt lögum þessum, enda heyri brotið ekki undir stafl. a., skal sæta sektum eða alt að 4 mánaða einföldu fangelsi.

2. Sektir samkvæmt 1. lið má taka fjárnámi.

154. gr.

1. Mál út af brotum samkvæmt 153. gr. skulu fara að hætti almennra lögreglumála.

2. Mál skal ekki höfða, nema sá, sem misgjört er við, eða viðkomandi stjórnarvald krefjist þess.

3. Sektir samkvæmt lögum þessum renna í ríkissjóð, nema öðruvísi sje í þeim mælt.

1) Sjá nánar Lög nr. 19, 12. febr. 1940, gr. 268, um refsíákvæði.

29. apríl 1967.

Nr. 58.

ORKULÖG.

I. KAFLI

Um Orkustofnun.

1. gr.

Orkustofnun starfar undir yfirstjórn ráðherra þess, sem fer með raforkumál. Stofnunin tekur við öllum eignum og tekur á sig efndir á skuldbindingum embættis raforkumálastjóra að undanskildum þeim, er um ræðir í 56. gr.

2. gr.

Hlutverk Orkustofnunar er:

1. Að vera ríkisstjórninni til ráðuneytis um orkumál.
2. Að annast:
Yfirlitsrannsóknir á orkulindum landsins, eðli þeirra og skilyrðum til hagnýtingar þeirra;
Yfirlitsrannsóknir í orkubúskap þjóðarinnar, er miði að því, að unnt sé að tryggja, að orkuþörf þjóðarinnar sé fullnægt og orkulindir landsins hagnýttar á sem hagkvæmasta hátt á hverjum tíma;
aðrar rannsóknir á sviði orkumála, eftir því sem tilefni gefast, og ef við á gegn greiðslu.
3. Að halda skrá um orkulindir landsins. Skulu tilgreindar í skránni allar þær upplýsingar, sem máli skipta, eins og þær eru bezt vitaðar á hverjum tíma.
4. Að vinna að áætlunargerð til langs tíma um orkubúskap þjóðarinnar og hagnýtingu orkulinda landsins. Um þetta skal Orkustofnun hafa samvinnu við aðrar ríkisstofnanir og aðila, sem vinna að áætlunargerð til langs tíma.

5. Að safna skýrslum um orkuvinnslu, orkuinnflutning og útflutning og um orkunotkun þjóðarinnar, vinna úr þeim og gefa út. Að semja ár hvert og gefa út yfirlit um rekstur orkumannvirkja og um orkumál landsins í heild.
 6. Að fylgjast í umboði ráðherra með rekstri rafmagnsveitna, hitaveitna, orkuvera, jarðhitasvæða og annarra meiri háttar orkumannvirkja.
 7. Að stuðla að samvinnu allra aðila, sem að orkumálum starfa, og vinna að samræmingu í rannsóknum, framkvæmdum og rekstri á sviði orkumála.
 8. Að hafa af hálfu ríkisins yfirumsjón með eftirliti með raforkuvirkjum og jarðhitavirkjum til varnar hættu og tjóni af þeim.
 9. Að hafa umsjón með öllum fallvötnum og jarðhitasvæðum í eigu ríkisins, halda skrá yfir þau með greinargerð fyrir skilyrðum til hagnýtingar þeirra, eins og bezt er vitað á hverjum tíma, og láta ríkisstjórninni í té vitneskju um þetta.
- Ráðherra kveður með reglugerð nánar á um hlutverk og starfshætti Orkustofnunar, þar á meðal skiptingu hennar í deildir, að fengnum tillögum stofnunarinnar.

3. gr.

Ráðherra skipar framkvæmdastjóra Orkustofnunar. Nefnist hann orkumálastjóri. Hann skal hafa verkfræðilega menntun. Ráðherra setur orkumálastjóra erindisbréf.

4. gr.

Ráðherra skipar Tækninefnd Orkustofnunar, orkumálastjóra til ráðuneytis í tæknilegum og fjárhagslegum efnum, svo og til að auðvelda samvinnu allra hlutaðeigandi aðila.

Í nefndinni skulu eiga sæti:

- a. Orkumálastjóri, sem jafnframt er formaður Tækninefndar.
 - b. Tæknimenntaðir fulltrúar tilnefndir af Landsvirkjun, Sambandi ísl. rafveitna, Sambandi ísl. hitaveitna, Rafmagnsveitum ríkisins, Rannsóknaráði ríkisins og hagfræðimenntaður fulltrúi Efnahagsstofnunarinnar. Þar til samband hitaveitna á Íslandi verður stofnað, tilnefnir Hitaveita Reykjavíkur fulltrúa í þess stað. Varamenn skulu skipaðir á sama hátt. Tækninefnd getur kallað fleiri menn til starfa, þegar nauðsyn ber til vegna þeirra verkefna, sem þar eru til meðferðar hverju sinni.
- Nánari ákvæði um starfssvið og starfshætti Tækninefndar Orkustofnunar skulu sett í reglugerð. Ráðherra ákveður starfskjör tækninefndarmanna.

5. gr.

Ráðherra skipar fasta starfsmenn Orkustofnunar að fengnum tillögum orkumálastjóra. Fast starfsfólk Orkustofnunar skal taka laun samkvæmt ákvæðum laga um kjarasamninga opinberra starfsmanna nr. 55/1962.

6. gr.

Orkustofnun lætur sveitarfélögum og öðrum aðilum í té leiðbeiningar og upplýsingar um orkumál, þegar þess er óskað og eftir því sem við verður komið, gegn hæfilegu endurgjaldi.

II. KAFLI

Um vinnslu raforku.

7. gr.

Til að reisa og reka raforkuver stærra en 2000 kw þarf leyfi Alþingis.

Til að reisa og reka raforkuver 200—2000 kw þarf leyfi ráðherra raforkumála.

29. apríl 1967.

Nr. 58.

Þá er heimilt að reisa og reka varastöð allt að 1000 kw án sérstaks leyfis.

Þeir, sem við gildistöku þessara laga hafa rétt til að eiga, reisa eða reka raforkuver, halda þeim rétti áfram.

8. gr.

Umsóknir um leyfi til að reisa og reka raforkuver eða stækka skulu sendar ráðherra raforkumála, ásamt uppdráttum, kostnaðar- og rekstraráætlun hins fyrirhugaða raforkuvers. Ráðherra sendir gögn þessi Orkustofnun til umsagnar, áður en hann afgreiðir málið endanlega, eða fær það Alþingi til meðferðar.

III. KAFLI

Um vinnslu jarðhita.

9. gr.

Landareign hverri fylgir réttur til umráða og hagnýtingar jarðhita úr landareigninni, þó með takmörkunum þeim, sem lög þessi tilgreina.

10. gr.

Landeiganda er rétt að hagnýta sér jarðhita, eins og honum þykir best henta, til heimilisþarfa, framleiðslu og iðnaðar, sbr. þó ákvæði þessa kafla og VII. kafla laganna. Hann hefur rétt til að stífla frárennsli frá jarðhitasvæðum, hlaða bakka eða garða um þau, ræsa fram ofanjarðar eða neðan, ef ekki stafar hættu af eða veruleg óþægindi fyrir umferð eða spjöll á eign annars manns, sem ekki er skylt að hlíta samkvæmt sérstakri heimild. Landeiganda er einnig rétt að bora á landareign sinni eftir jarðhita og vinna hann til hvers konar nota.

11. gr.

Nú liggja landamerki um jarðhitasvæði, þannig að einhver hluti jarðhitans liggur svo í landareign tveggja eða fleiri landeigenda, að ekki verður aðskilið, þegar hagnýtt er, og skal þá með mati skorið úr því, hvern hlutfallslegan rétt hver jörð hefur til jarðhitans.

Ef landeigendur verða ekki ásáttir að öðru leyti um rétt til hagnýtingar, skal mat skera úr.

12. gr.

Nú vill jarðeigandi ekki leggja neinn kostnað fram til hagnýtingar jarðhita á jörðinni, og er þá ábúanda heimilt að hagnýta hann á sinn kostnað, þó þannig, að hann spilli ekki jörð að neinu leyti. Má því ekki byrja á verkinu fyrr en það hefur verið skoðað af matsmönnum og þeir talið það réttmætt. Ekki er jarðeigandi skyldur til, þegar svo stendur á sem í grein þessari segir, við brottför landseta að innleysa þau mannvirki, er ábúandi hefur gert til hagnýtingar jarðhita, önnur en þau, sem gerð hafa verið til heimilis- og búþarfa.

13. gr.

Landeigandi má ekki undanskilja landareign sinni jarðhitaréttindi, nema með sérstöku leyfi ráðherra. Um kaup á slíkum réttindum fer sem um landkaup.

Um sölu jarða, er jarðhitaréttindi fylgja, fer eftir ákvæðum laga nr. 40 5. apríl 1948, þó þannig, að ríkissjóður skal hafa forkaupsrétt, að þeim aðilum frágengnum, sem hann er veittur með þeim lögum.

Nú hefur sveitar- eða bæjarfélag notað forkaupsrétt sinn til slíkra jarðeigna, en selur aftur innan 5 ára frá því er kaup voru gerð, og skal þá ríkissjóður eiga forkaupsrétt, er svo stendur á.

14. gr.

Pegar almenningshagsmunir krefjast þess, er ríkisstjórninni heimilt að taka jarðhita eignarnámi í vinnsluskyni eða til að afstýra því, að borun á jarðhitasvæði spilli verðmæti hagnýtingar, sem hafin er á jarðhita í námunda við svæðið.

15. gr.

Ríkið hefur rétt til að láta rannsaka jarðhita með borun eða á annan hátt, hvar sem er á landi hér. Er landeigandi eða umráðamaður skyldur að leyfa mönnum þeim, er ríkið gerir út í þeim tilgangi, óhindraðan aðgang að landareigninni. Verði landið fyrir einhverjum skemmdum við rannsóknina, eða bíði landeigandi eitthvert tjón af henni, skal það bætt að fullu eftir mati, náist ekki samkomulag.

16. gr.

Nú er jarðhiti tekinn eignarnámi, og eru þá landeigendur og leiguliðar á því svæði, þar sem hann á að koma til afnota, skyldir að þola öll mannvirki, er af notkun leiðir, á löndum sínum og lóðum, svo og láta af hendi land og mannvirki. Þeim er einnig skylt að þola hvers konar afnot af landi, takmarkanir á umráðarétti og óþægindi, sem nauðsynleg eru vegna framkvæmdar verksins, viðhalds þess og starfrækslu. Fullt endurgjald skal koma fyrir. Náist ekki samkomulag, skal það ákveðið með mati.

17. gr.

Um hagnýtingu og hvers konar ráðstöfun jarðhita, sem er í eigu ríkisins, skal leita umsagnar Orkustofnunar, áður en til ráðstöfunar kemur.

IV. KAFLI

Um héraðsrafmagnsveitur.

18. gr.

Héraðsrafmagnsveita veitir raforku um tiltekið orkuveitusvæði og selur hana neytendum innan takmarka þess.

Ráðherra sá, sem fer með raforkumál, ákveður orkuveitusvæði hvernar héraðsrafmagnsveitu, að fenginni umsögn viðkomandi sveitarfélags.

Ráðherra getur veitt einkarétt til að reka héraðsrafmagnsveitu á tilteknu orkuveitusvæði, veita raforku um orkuveitusvæðið og selja hana neytendum innan takmarka þess. Veitingu einkaréttar getur ráðherra bundið þeim skilyrðum, sem nauðsynleg þykja til að tryggja jafnrétti notenda og hagkvæma og fullnægjandi dreifingu raforkunnar um orkuveitusvæðið.

Þrátt fyrir einkarétt skv. þessari gr., getur ráðherra veitt Landsvirkjun leyfi til orkusölu til stórra notenda skv. 2. mgr. 11. gr. laga nr. 59/1965, um Landsvirkjun.

19. gr.

Taki orkuveitusvæði, sem ráðherra hefur ákveðið, aðeins yfir einn kaupstað eða einn hrepp eða hluta úr hreppi, eða íbúatala kaupstaðarins eða hreppsins er $\frac{3}{4}$ af íbúatölu alls orkuveitusvæðisins a. m. k., hefur bæjarstjórn eða sveitarstjórn forgangsrétt til að reka héraðsveitu á því orkuveitusvæði og að hljóta til þess einkarétt samkv. 18. gr.

20. gr.

Alls staðar annars staðar en um getur í 19. gr. og þar sem bæjar- eða sveitarstjórn neytir eigi réttar síns samkv. þeirri grein, hafa Rafmagnsveitur ríkisins forgangsrétt til að reka héraðsrafmagnsveitu og hljóta til þess einkarétt samkvæmt 18. gr.

29. apríl 1967.

Nr. 58.

21. gr.

Nú óskar einstakur maður eða félag að reka héraðsrafmagnsveitu á tilteknu orkuveitusvæði og hljóta til þess einkarétt samkv. 18. gr., og skal ráðherra þá tilkynna það hlutaðeigandi sveitar- eða bæjarstjórn og Rafmagnsveitum ríkisins, eins og við á, og veita þeim hæfilegan frest til að ákveða, hvort þær vilja nota rétt sinn samkv. 19. og 20. gr. Hafi þær eigi innan þess frests, sem þeim var settur, tilkynnt ráðherra, að þær ætli að nota rétt sinn samkv. 19. og 20. gr., getur ráðherra veitt umsækjanda einkaréttinn, enda sé að öðru leyti fullnægt ákvæðum laga og reglugerða þar að lútandi. Einkarétturinn veitist um tiltekið áráðil.

22. gr.

Áður en einkaréttur er veittur, auglýsir ráðherra þrisvar sinnum í Lögbirtinga- blaðinu ákvörðun um veitingu einkaréttarins og um takmörk orkuveitusvæðisins.

Nú eiga einstakir menn, félög eða héruð rafmagnsveitur á því svæði, sem auglýsing samkv. 1. málsgrein nær til, og skulu þá eigendur þeirra skýra ráðherra frá því innan þriggja mánaða frá síðustu birtingu auglýsingarinnar, ef þeir óska að halda starfrækslunni áfram, og ákveður hann þá staðartakmörk þess fyrirtækis, um leið og hann veitir því leyfi til að starfa áfram. Þetta leyfi veitir engan frekari rétt en þeir höfðu áður og er því ekki til fyrirstöðu, að einkaréttarhafi stofnsetji og starfræki orkuveitu innan takmarka fyrirtækisins.

23. gr.

Héraðsrafmagnsveitu, sem hlotið hefur einkarétt samkv. 18. gr., er skylt að selja raforku öllum, sem þess óska, innan takmarka orkuveitusvæðis hennar, með þeim skilyrðum, sem nánar eru ákveðin í lögum þessum og í reglugerðum, sem settar verða samkvæmt þeim.

24. gr.

Um héraðsrafmagnsveitu, sem hlýtur einkarétt samkv. 18. gr., skal setja reglugerð, sem stjórn veitunnar semur og ráðherra staðfestir, og skal þar m. a. setja ákvæði um stjórn og rekstur veitunnar, orkuveitusvæði hennar, skilmála fyrir raforkusölunni, löggildingu rafvirkja og sektir fyrir brot á reglugerðinni.

25. gr.

Gjald fyrir raforku frá héraðsrafmagnsveitu, sem fellur undir ákvæði 24. gr., skal ákveða í gjaldskrá, sem stjórn veitunnar semur og ráðherra staðfestir. Í gjaldskrá má ákveða sérstakt heimtaugargjald, sem greiðist þegar heimtaug er lögð. Gjaldskrá skal endurskoða eigi sjaldnar en fimmta hvert ár.

26. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að ábyrgjast lán allt að 80% stofnkostnaðar héraðsrafmagnsveitna, að fenginni umsögn Orkustofnunar.

V. KAFLI**Um hitaveitur.****27. gr.**

Ráðherra er heimilt að veita sveitarfélögum eða samtökum þeirra einkaleyfi, með þeim skilyrðum, sem lög þessi ákveða, til þess að starfrækja hitaveitur, sem annist dreifingu eða sölu heits vatns eða gufu til almenningsþarfa á tilteknu veitusvæði, frá jarðhitastöðvum eða hitunarstöðvum með öðrum orkugjafa. Þeir aðilar, sem nú hafa einkaleyfi til að starfrækja hitaveitu, skulu halda þeim rétti.

28. gr.

Einkaleyfi það, sem um ræðir í 27. gr., getur sveitarfélag, með samþykki ráðherra, framselt einstaklingum eða félögum að einhverju eða öllu leyti um ákveðið tímabil í senn með þeim skilyrðum og kvöðum, sem ástæður þykja til.

29. gr.

Einkaleyfisumsókn samkvæmt 27. og 28. gr. skulu fylgja fullnægjandi uppdrættir að fyrirhugaðri hitaveitu, kostnaðaráætlun og rekstraráætlun.

Einkaleyfi skal því aðeins veita, að ráðherra telji, að fengnu álit Orkustofnunar, að uppdrættir og áætlanir séu tæknilega réttar, hitaveitan verði þjóðhagslega hagkvæmt fyrirtæki, fullnægi hitaþörf svæðisins og að tryggður sé eðlilegur og truflaalaus rekstur, eftir því sem ástæður leyfa.

Nú hefur einkaleyfi verið veitt til þess að starfrækja hitaveitu samkvæmt lögum þessum, og skal þá, áður en veitan tekur til starfa, setja henni gjaldskrá, er ráðherra staðfestir.

Í gjaldskrá má ákveða sérstakt heimæðargjald.

Gjaldskrána ber að endurskoða eigi sjaldnar en fimmta hvert ár.

30. gr.

Heimilt er ríkisstjórninni að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs nauðsynleg lán, er aðilar þeir, sem um ræðir í 27. og 28. gr., kunna að taka til að koma upp hitaveitu samkvæmt ákvæðum þessara laga. Má ábyrgðin þó aldrei fara fram úr 80% upphaflegs stofnkostnaðar hitaveitunnar. Í tryggingu fyrir ábyrgðinni getur ríkissjóður krafist 1. veðréttar í hitaveitunni, svo og árlegum tekjum hennar, ef aðrar tryggingar eru ekki fyrir hendi, er ríkisstjórnin metur gildar.

31. gr.

Jarðeigendur, sem eiga land, þar sem leiðslur hitaveitu sveitarfélags verða lagðar, svo og lóðareigendur og lóðarleigjendur í hlutaðeigandi umdæmi, eru skyldir til að láta af hendi land, landsafnot og mannvirki, sem þarf til þess að veita megi vatninu um veitusvæðið. Þeim er einnig skylt að þola grjóttak, malartekju og aðra jarðefnatöku, svo og eignarkvaðir, óhagræði og takmörkun á afnotarétti, sem bygging og rekstur hitaveitunnar kann að hafa í för með sér. Fullar bætur komi fyrir eftir mati, ef samkomulag næst ekki.

32. gr.

Bæjarstjórn eða hreppsnefnd hefur rétt til þess að löggilda menn, er hún telur hæfa, til að annast pípulagningavinnu við veituna, og skulu þeir í starfi sínu fara eftir reglum, er sveitarstjórn setur.

Nú hefur sveitarfélag notfært sér framangreinda heimild, og mega þá engir aðrir en þeir, sem fengið hafa slíka löggildingu, taka að sér pípulagnir við hitaveituna.

33. gr.

Nú vill sveitarfélag — eða samtök þeirra — koma upp hitaveitu samkvæmt 27. gr. og telur fjárhagslega afkomu fyrirtækisins ekki tryggða, nema öll hús innan veitusvæðisins verði hituð frá veitunni, og getur ráðherra þá, að fenginni umsögn Orkustofnunar, ákveðið, að öll hús innan veitusvæðisins skuli hituð frá hitaveitunni, og einnig heimilað eignarnám á utanhúspípulögnum samhitunarkerfa, sem einkaleyfisheimild samkv. 27. gr. náði ekki til. Fer um eignarnám það að lögum. Nauðsynlegar breytingar á innanhússlögnum vegna tengingar við hitaveituna skulu kostaðar af húseigendum.

29. apríl 1967.

Nr. 58.

34. gr.

Nú hafa einstaklingar eða félög komið upp hitaveitu með leyfi hlutaðeigandi bæjarstjórnar eða hreppsnefndar samkvæmt 28. gr., og getur ráðherra þá, við lok leyfistíma, heimilað eignarnám á eignum hitaveitunnar, ef sveitarstjórn óskar þess og ekki næst samkomulag um yfirtöku einkaleyfisins og eignanna. Fer um slíkt eignarnám að lögum.

35. gr.

Nú hefur félag komið á hitaveitu í þágu almennings fyrir gildistöku laga þessara og annast rekstur hennar, og hefur félagið þá sömu réttindi og skyldur samkvæmt þessum lögum sem sveitarfélag væri.

Rétt á bæjarstjórn eða hreppsnefnd að kaupa slíka hitaveitu eftir mati, ef samkomulag næst ekki um verð mannvirkisins.

VI. KAFLI

Um varnir gegn hættu og tjóni af raforkuvirkjum og eftirlit með þeim.

36. gr.

Raforkuvirki, hvort heldur til vinnslu, umbreytingar, flutnings eða nýtingar raforku, með svo hárrí spennu, þeim straumstyrk eða þeirri tíðni, að lífshætta eða hætta á heilsutjóni eða eignatjóni geti stafað af, skulu vera þannig úr garði gerð, þannig notuð, þannig við haldið og þannig eftir þeim lítið, að hætta af þeim verði svo lítil sem við verður komið.

37. gr.

Raforkuvirki mega ekki hafa í för með sér hættu fyrir eignir annarra manna eða hættu á truflunum á starfrækslu virkja, sem fyrir eru. Sé unnt að afstýra slíkum truflunum með öryggisráðstöfunum, skulu þær gerðar á kostnað eiganda hinna nýju virkja. Þó má skylda eiganda hinna eldri virkja til að bera nokkurn hluta kostnaðarins, ef framkvæmd öryggisráðstafana er til verulegra hagsbóta fyrir starfrækslu þeirra framvegis. Svo má og ákveða, að eigandi eldri virkja skuli kosta að nokkru eða öllu leyti þær öryggisráðstafanir, sem framvegis verða hluti af hans virkjum og hans eign, en þær eru nauðsynlegar sökum þess, að hin eldri virki hafa verið ófullkomnari eða miður trygg en venja er til eða krafizt verður um ný virki á þeim tíma, þegar ráðstafanirnar koma til framkvæmda.

Ráðherra sker úr öllum ágreiningi um það:

- hvort raforkuvirki hafa í för með sér hættu á truflunum við starfrækslu eldri virkja;
- hvaða öryggisráðstafanir skuli framkvæma til að afstýra slíkum truflunum;
- hver eigi að koma þeim í verk, og
- hvort og að hve miklu leyti eigandi hinna eldri virkja skuli taka þátt í kostnaðinum við þær.

38. gr.

Orkustofnun hefur í umboði ríkisstjórnarinnar yfirumsjón með eftirliti af hálfu ríkisins með því, að fullnægt sé ákvæðum þessara laga og reglugerða, sem settar eru samkvæmt þeim, um varnir gegn hættu og tjóni af raforkuvirkjum.

Nefnist eftirlitsstarfsemin Rafmagnseftirlit ríkisins.

Rafmagnseftirlit ríkisins skal rekið sem fjárhagslega sjálfstæð stofnun með sérstöku reikningshaldi.

39. gr.

Ráðherra skipar, að fengnum tillögum Orkustofnunar, framkvæmdastjóra Rafmagnseftirlits ríkisins. Nefnist hann rafmagnseftirlitsstjóri ríkisins. Ráðherra setur honum erindisbréf.

Ráðherra skipar og ræður aðra fasta starfsmenn Rafmagnseftirlits ríkisins, að fengnum tillögum rafmagnseftirlitsstjóra.

Fast starfsfólk Rafmagnseftirlits ríkisins skal taka laun samkvæmt ákvæðum laga um kjarasamninga opinberra starfsmanna nr. 55/1962.

40. gr.

Undanþegin eftirliti Rafmagnseftirlits ríkisins eru raforkuvirki í farartækjum, svo sem skipum, bifreiðum og flugvélum.

Ef ágreiningur verður um, hvort tiltekin raforkuvirki falla undir Rafmagnseftirlit ríkisins eða ekki, sker ráðherra úr.

41. gr.

Ráðherra setur í reglugerð um raforkuvirki ákvæði til varnar gegn hættu og tjóni af þeim og til varnar gegn truflunum á starfrækslu virkja, sem fyrir eru eða slíðar kunna að koma.

Í reglugerð skal setja ákvæði um:

- Gerð, setningu og starfrækslu raforkuvirkja og annarra virkja, sem sett eru eða notuð svo nálægt raforkuvirkjum, að tjón eða hættu getur stafað af.
- Takmörkun á eða bann við innflutningi, sölu og notkun tækja og annarra hluta raforkuvirkja, sem fullnægja ekki þessum skilyrðum.
- Skyldu til þess að gefa skýrslu um raforkuvirki, sem fyrir hendi eru, um ný virki og aukningu eldri virkja, svo og að hlíta fyrirmælum ráðherra um rannsókn á slíkum virkjum.
- Eftirlit með raforkuvirkjum af hálfu ríkisins, þar með talið eftirlit með innflutningi og sölu raforkuvirkja og hluta þeirra og með smíði þeirra innanlands. Má ákveða, að raforkuvirki, hlutar þeirra og efni til þeirra skuli merkt sérstöku viðurkenningarmerki. Er engum heimilt að nota merkið nema með leyfi Rafmagnseftirlits ríkisins og eftir þeim reglum, sem það setur um notkun þess.
- Löggildingu til rafvirkjunarstarfa og um menntun og hæfni eftirlitsmanna með raforkuvirkjum.
- Skyldu stjórna rafmagnsveitna að hafa eftirlit með því, að rafmagnslagnir og tæki, sem notuð eru í sambandi við raforkuveitur þeirra, brjóti eigi í bága við ákvæði settra reglugerða, og um heimild handa Rafmagnseftirliti ríkisins eða héraðsrafmagnsveitum í umboði þess að láta stöðva um stundarsakir starfrækslu raforkuvirkja og loka fyrir rafmagnsstrauminn hjá einstökum mönnum eða fyrirtækjum, sem hlíta ekki ákvæðum reglugerðarinnar, svo og að taka löggildingu um lengri eða skemmri tíma af þeim, sem hafa gerzt brotlegir við reglugerðina.
- Ábyrgð eigenda, umráðamanna og notenda raforkuvirkja á ástandi og meðferð þeirra. Í reglugerð má m. a. einnig setja ákvæði um, að raforkuvirki sé ekki til lýta.

42. gr.

Heimilt er ráðherra að ákveða með reglugerð, að eigendur raforkuvera og raforkuveitna skuli árlega greiða til Rafmagnseftirlits ríkisins gjald, sem má vera allt að 1% af heildartekjum þeirra af raforkusölu og leigu mælilækja, að frádregnu andvirði aðkeyptrar raforku og söluskatti.

Nú notar eigandi raforkuvers sjálfur alla þá orku, sem þar er unnin, eða verulegan hluta hennar og hún er ekki mæld eða verðlögð eða ekki er vitað um tekjur af raforkusölu, og má þá meðal annars miða gjaldið við stærð rafala í raforkuveri.

Fyrir eftirlit með uppsetningu nýrra raforkuvirkja skal eftirlitinu greiðast kostnaður þess eftir nánari fyrirmælum í reglugerð. Ráðherra getur einnig ákveðið í reglugerð, að þeir, sem flytja inn til landsins eftirlitsskyld rafföng og hluta þeirra

29. apríl 1967.

Nr. 58.

eða gera þau innanlands, greiði til eftirlitsins gjald, sem miðast við innkaupsverð þeirra eða söluverð þeirra frá innlendum framleiðanda. Má gjald þetta nema allt að ¾% af verðinu. Ráðherra er enn fremur heimilt að ákveða, að innheimta megi sérstök prófunar- og skrásetningargjöld af slíkum rafföngum.

Ráðherra setur ákvæði um innheimtu gjaldanna. Hann getur heimilað stöðvun á rekstri og notkun virkjanna, ef gjaldið er ekki greitt á réttum gjalddaga.

43. gr.

Rafmagnseftirlit ríkisins skal ætíð hafa óhindraðan aðgang að þeim raforkuvirkjum, sem það hefur eftirlit með, og rétt til að gera þær athuganir og rannsóknir, er það telur nauðsynlegar. Því er heimilt að kanna tæki og aðra hluta raforkuvirkja hjá verzlunum, framleiðendum og öðrum, er hafa þau til sölu eða leigu.

Rafmagnseftirlitið getur hvenær sem er tekið í sína vörzlu eða innsiglað viðurkenningarskyld tæki og aðra hluti raforkuvirkja, sem ekki eru færðir til prófunar í tæka tíð eða ástæða er til að ætla, að notaðir verði án heimildar rafmagnseftirlitsins.

44. gr.

Með dómi er heimilt að gera upptæk þau rafföng, sem framleidd eru, seld, afhent eða notuð andstætt öryggisfyrirmælum Rafmagnseftirlits ríkisins.

45. gr.

Starfsmenn Rafmagnseftirlits ríkisins eru bundnir þagnarskyldu um það, er þeir kunna að komast að í starfi sínu, um viðskiptaleyndarmál og annað, sem leynt á að fara.

VII. KAFLI

Um verndun jarðhitasvæða, jarðhitavirki og eftirlit með þeim.

46. gr.

Óheimilt er að spilla jarðhitasvæðum, hvort sem það er með ofanburði, framræslu eða með öðrum hætti, svo og að breyta farvegi þess vatns, er frá jarðhitasvæði rennur, nema talið sé nauðsynlegt samkvæmt matsgerð til varnar landi eða landsnytjum eða til þeirrar hagnýtingar jarðhita, sem heimil er að lögum.

47. gr.

Mannvirki öll til hagnýtingar jarðhita skulu þannig úr garði gerð, að af þeim stafi hvorki hættu né veruleg óþægindi fyrir umferð eða spjöll á eign annars manns, nema skylt sé að hlíta samkvæmt sérstakri heimild.

48. gr.

Skylt er umráðamanni að girða jarðhitasvæði, sem hættu stafar af.

49. gr.

Við allar jarðboranir dýpri en 10 metra skal halda dagbækur, er gefi upplýsingar um jarðlög, gerð þeirra og dýpi, hvenær vatn eða gufa kemur í holuna, hitastig og hvað annað, sem reglugerð ákveður eða Orkustofnun mælir fyrir um að færa í dagbók.

Skylt er að láta Orkustofnun í té afrit af dagbók, þegar hún óskar þess. Hún getur einnig krafist þess, að borkjarnar og berg- og jarðvegssýnishorn séu varðveitt.

Ef Orkustofnun mælir svo fyrir, er þeim, sem lætur bora, skylt að tilkynna henni þegar í stað, er heitt vatn eða gufa kemur eða vex í borholu.

50. gr.

Ráðherra getur sett í reglugerð nánari ákvæði til öryggis gegn hættu og tjóni af jarðhitasvæðum og jarðhitamannvirkjum og til varnar gegn spjöllum á hverum og laugum og á jarðhitasvæðum almennt.

51. gr.

Orkustofnun annast eftirlit af hálfu ríkisins með jarðhitasvæðum og jarðhitamannvirkjum, sbr. 50. gr.

VIII. KAFLI

Um jarðboranir ríkisins.

52. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að láta framkvæma jarðboranir eftir heiltu vatni og gufu í rannsóknarskyni og til vinnslu víðs vegar um landið til hagnýtingar jarðhitans í hitaveitum og til ræktunar og iðnaðar.

Ráðherra ákveður, að fengnum tillögum Orkustofnunar, hvar borað er, en jafnan skal láta sitja í fyrirrúmi borun á þeim stað eða þeim stöðum, þar sem vænta má, að verðmæti jarðhitans verði mest.

53. gr.

Með jarðborum ríkisins má jafnframt framkvæma jarðboranir fyrir sveitarfélög og aðra aðila, sem óska þess, eftir því sem við verður komið og gegn greiðslu borkostnaðar.

Um þetta skal gerður samningur hverju sinni.

54. gr.

Jarðborar ríkisins skulu reknir sem fjárhagslega sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi.

Ráðherra felur Orkustofnun eða öðrum aðila, ef hann telur það betur henta, að annast rekstur jarðbora ríkisins.

IX. KAFLI

Um Rafmagnsveitur ríkisins.

55. gr.

Ríkisstjórnin starfrækir rafmagnsveitur, sem eru eign ríkisins og reknar sem fjárhagslega sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi undir umsjón þess ráðherra, er fer með raforkumál. Stofnunin skal heita Rafmagnsveitur ríkisins.

56. gr.

Rafmagnsveitur ríkisins taka við eignum og rekstri Rafmagnsveitna ríkisins og Héraðsrafmagnsveitna ríkisins, sem stofnaðar voru með lögum nr. 12 2. apríl 1946, með þeim réttindum og skuldbindingum, sem því fylgir.

57. gr.

Ráðherra skipar forstjóra Rafmagnsveitna ríkisins. Nefnist hann rafmagnsveitustjóri ríkisins. Rafmagnsveitustjóri ríkisins hefur á hendi stjórn á rekstri fyrirtækisins og framkvæmdum þess undir umsjón þess ráðherra, sem fer með raforkumál.

Ráðherra ræður aðra fasta starfsmenn Rafmagnsveitna ríkisins, að fengnum tillögum forstjóra þeirra. Fast starfsfólk Rafmagnsveitna ríkisins skal taka laun

29. apríl 1967.

Nr. 58.

samkvæmt ákvæðum laga um kjarasamninga opinberra starfsmanna nr. 55/1962. Nánari ákvæði um starfssvið rafmagnsveitustjóra ríkisins skulu sett í reglugerð.

Ráðherra skipar rafmagnsveitustjóra til ráðuneytis nefnd þriggja manna og skal einn þeirra tilnefndur af Orkuráði, en tveir af Sambandi íslenskra sveitarfélaga, annar þeirra sem fulltrúi strjálbýlis, en hinn þéttbýlis. Um starfssvið nefndarinnar skal nánar ákveðið í reglugerð.

58. gr.

Rafmagnsveitur ríkisins skulu hafa það verkefni — annaðhvort einar sér eða í samvinnu við önnur fyrirtæki — að framleiða, dreifa og selja raforku, hvort heldur er í heildsölu eða í smásölu á tilteknu orkuveitusvæði, enda gegni önnur héraðsrafmagnsveita eigi því hlutverki.

Til þess að ná tilgangi þessum hafa Rafmagnsveitur ríkisins heimild til hvers konar samninga við aðra aðila, enda sé í öllu fylgt fyrirmælum laga þessara við gerð þeirra.

59. gr.

Rafmagnsveitur ríkisins afla fjár til nýrra mannvirkja með heimtaugargjöldum neytenda, með lántökum og ráðstöfun fjár úr fyrninga- og varasjóði rafmagnsveitnanna.

Rafmagnsveitur ríkisins fá enn fremur stofntillag, eftir því sem fé er veitt í fjárlögum, til byggingar veitna í strjálbýli, þegar áætlanir sýna, að tekjur af veitunni muni ekki nægja til að standa straum af tilkostnaði hennar.

60. gr.

Áður en hafizt er handa um að reisa, kaupa eða leigja orkuver eða orkuveitu á vegum Rafmagnsveitna ríkisins, skal rafmagnsveitustjóri hafa í samvinnu við Orkustofnun athugað, á hvern hátt verði heppilegast fullnægt raforkuþörf þeirra notenda, sem hinni fyrirhuguðu orkuveitu er ætlað að ná til.

Að lokinni þeirri athugun sendir rafmagnsveitustjóri ráðherra tillögur sínar um hinar fyrirhuguðu framkvæmdir.

Tillögum sínum lætur rafmagnsveitustjóri fylgja fullnægjandi kostnaðaráætlanir, greinargerð um skilyrði til orkuvinnslu eða orkukaupa og orkusölu og nákvæmar áætlanir um tekjur og gjöld af virkjunum, svo og tillögur um fjáröflun til framkvæmda.

Ef ráðizt er í framkvæmdir, skal þessi undirbúningskostnaður talinn með stofnkostnaði þeirra.

61. gr.

Nú telur ráðherra, að fengnum tillögum rafmagnsveitustjóra, rétt að reisa ný orkuver eða koma upp nýjum orkuveitum eða auka við hin fyrri orkuver eða orkuveitur á vegum Rafmagnsveitna ríkisins eða festa kaup á slíkum mannvirkjum, og leitar hann þá til þessa samþykkis Alþingis og gerir jafnframt tillögur um það, á hvern hátt fjár til þeirra framkvæmda skuli aflað. Tillögum sínum til Alþingis lætur ráðherra fylgja nákvæmar áætlanir um tekjur og gjöld af þessum virkjunum.

Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. þessarar gr. getur rafmagnsveitustjóri látið gera minni háttar aukningu á orkuveri og orkuveitu, er hann telur þess brýna þörf, áður en samþykki Alþingis er fengið, og tekið til þess bráðabirgðalán, að fengnu samþykki ráðherra.

62. gr.

Ráðherra setur, að fengnum tillögum rafmagnsveitustjóra og umsögn Efnahagsstofnunarinnar, gjaldskrá fyrir Rafmagnsveitur ríkisins.

Í gjaldskrá skal tilgreina:

1. Verð í heildsölu fyrir orku, sem seld er héraðsrafmagnsveitum.
2. Verð fyrir orku, selda beint til notenda.
3. Heimtaugargjöld notenda.
4. Önnur gjöld.

63. gr.

Tekjum Rafmagnsveitna ríkisins af raforkusölu skal varið til að mæta rekstrar-kostnaði þeirra og óhjákvæmilegri eignaaukningu, þar með talin orkukaup, stjórn, gæzla, viðhald, vaxtagreiðslur, fyrning eigna. Enn fremur er heimilt að leggja allt að 10% í varasjóð.

Tekjuafgangur sá, sem eftir verður, þegar fé hefur verið lagt í varasjóð, skal renna í Orkusjóð.

64. gr.

Rafmagnsveitustjóri skal árlega senda ráðherra efnahags- og rekstrarreikning rafmagnsveitnanna. Í reikningi þessum skal m. a. aðgreint, hvernig kostnaður skiptist á vinnslu, aðalorkuflutning og dreifingu raforkunnar.

Enn fremur sendir rafmagnsveitustjóri kostnaðarreikning yfir þau virki, sem eru í smíðum, og skýrslu um starfsemi. Hann skal og árlega gera fjárhagsáætlun fyrir næsta ár og senda ráðherra svo snemma, að fylgt geti fjárlagafrumvarpi til Alþingis. Í fjárhagsáætlun skal taka upp tillögur um nýjar framkvæmdir, lán-tökur og önnur fjárframlög.

65. gr.

Ráðherra setur með reglugerð nánari ákvæði um framkvæmd þessara laga að því er varðar Rafmagnsveitur ríkisins, þar á meðal um:

1. Stjórn og fjárreiður, reikningshald og fyrningar, um meðferð varasjóðs, svo og um skýrslugerðir.
2. Starfsmannahald og verkaskiptingu starfsmanna.
3. Skilyrði, sem Rafmagnsveitur ríkisins mega setja héraðsrafmagnsveitum, sem kaupa raforku frá þeim, um rekstrarfyrirkomulag og tilhögun veituvirkja til tryggingar öruggum rekstri, svo og til að tryggja Rafmagnsveitum ríkisins greiðslu fyrir þá orku, er þær selja, og til að stuðla að aukinni raforkunotkun og góðri hagnýtingu orkunnar.

X. KAFLI

Um Orkusjóð.

66. gr.

Orkusjóður er eign ríkisins og ber það ábyrgð á skuldbindingum hans.

67. gr.

Orkusjóður tekur við öllum eignum Raforkusjóðs og Jarðhitasjóðs, eins og þær eru við gildistöku þessara laga, og öllum skuldbindingum beggja sjóðanna.

68. gr.

Tekjur Orkusjóðs eru:

- a. Vextir af fé sjóðsins.
- b. Fé það, sem veitt er í fjárlögum hverju sinni.
- c. Rekstrarhagnaður af Rafmagnsveitum ríkisins og jarðborunum ríkisins.
- d. Endurgreiddur kostnaður af rannsóknnum, jarðhitaleit og jarðborunum, sbr. 73. gr.

29. apríl 1967.

Nr. 58.

Orkusjóður tekur auk þess lán til starfsemi sinnar, eftir því sem ákveðið er í fjárlögum eða með heimild í sérstökum lögum.

69. gr.

Stjórn Orkusjóðs er í höndum Orkuráðs, undir yfirstjórn ráðherra þess, sem fer með raforkumál. Sameinað Alþingi kys með hlutfallskosningu 5 menn í Orkuráð til fjögurra ára í senn. Ráðherra skipar formann úr hópi kjörinna ráðsmanna. Orkumálastjóri er framkvæmdastjóri Orkusjóðs.

Orkuráð semur árlega fjárhags- og greiðsluáætlun fyrir Orkusjóð og sendir ráðherra svo snemma, að fylgt geti fjárlagafrumvarpi til Alþingis.

Orkuráð gerir tillögur um lánveitingar og einstakar greiðslur úr Orkusjóði, samkvæmt fjárhags- og greiðsluáætlun sjóðsins, og leitar staðfestingar ráðherra á þeim tillögum. Orkuráð gerir enn fremur tillögur um ráðstöfun stofntillaga til lagningar rafmagnsveitna í strjálbýli, skv. 2. mgr. 59. gr.

70. gr.

Orkusjóður skal vera í vörzlu Seðlabanka Íslands, sem hefur á hendi daglegan rekstur hans og bókhald, ársuppgjör og skýrslugerð.

Seðlabankinn skal hafa lokið gerð reikninga Orkusjóðs fyrir 1. marz ár hvert og hafa afhent þá Orkuráði til úrskurðar.

Allur kostnaður við rekstur Orkusjóðs greiðist af tekjum sjóðsins.

71. gr.

Hlutverk Orkusjóðs er að stuðla að hagkvæmri nýtingu orkulinda Íslands með fjárhagslegum stuðningi við framkvæmdir á sviði orkumála.

Úr Orkusjóði er heimilt:

1. Að veita Rafmagnsveitum ríkisins og öðrum rafmagnsveitum til almenningsþarfa lán til að koma upp nýjum raforkumannvirkjum, og skulu þau veitt af því fé, sem Orkusjóði er veitt í fjárlögum í því skyni eða aflað með lántökum í þeim tilgangi.
2. Að veita einstökum bændum, sem einir eða fleiri saman reisa vatnsaflsstöðvar til heimilisnota utan þess svæðis, sem héraðsrafmagnsveitum er ætlað að ná til í náinni framtíð, lán að upphæð allt að $\frac{2}{3}$ stofnkostnaðar viðkomandi vatnsvirkjana og línulagna heim að bæjarvegg.
3. Að veita einstökum bændum, sem svo eru í sveit settir sem um getur í tölu-lið 2, lán til að koma upp mótorrafstöðvum á heimilum sínum, að upphæð allt að $\frac{4}{5}$ stofnkostnaðar rafstöðvarinnar.
4. Að veita einstaklingum og opinberum aðilum lán til leitar að jarðhita með jarðborunum og öðrum aðferðum.
5. Að veita Rafmagnsveitum ríkisins eða héraðsrafmagnsveitum af eigin fé sjóðsins eða fjárveitingum, er hann hlýtur í því skyni, styrk til að koma upp veitum í dreifbýli, enda sýni kostnaðaráætlanir, að veiturnar geti ekki borið sig fjárhagslega án sérstakra óendurkræfra fjárframlaga. Styrkinn skal veita sem stofntillag, er má nema allt að þeirri fjárhæð, sem byggingarkostnaður veitunnar er umfram það, er hún getur staðið undir.

72. gr.

Ráðherra ákveður, að fengnum tillögum Orkuráðs, vexti og önnur útlánskjör Orkusjóðs.

Lán, sem veitt eru samkvæmt 71. gr. 4. tl., skulu vera að fullu endurgreidd

sjóðnum eigi síðar en fimm árum eftir að hafizt er handa um framkvæmdir til hagnýtingar þess jarðhita, sem fundizt hefur við leitina.

Náist enginn árangur við borun á tilteknu svæði, fellur niður endurgreiðsluskylda lántaka skv. 71. gr. 4. tl.

73. gr.

Ef ráðizt er í framkvæmdir, sem undirbúnar hafa verið með rannsóknum og áætlanagerðum á vegum Orkustofnunar, skal þessi rannsóknar- og undirbúningskostnaður talinn með stofnkostnaði þeirra og endurgreiðast Orkusjóði. Endurgreiðslu skal að fullu lokið eigi síðar en fimm árum eftir að hafizt er handa um hagnýtingu framkvæmdanna.

74. gr.

Orkustofnun getur haft eftirlit með þeim framkvæmdum, sem Orkusjóður veitir fé til.

Er skylt að láta stofnuninni fyrirfram í té fullnægjandi upplýsingar um hið fyrirhugaða verk og gefa henni kost á að fylgjast í hvívetna með framkvæmd þess. Orkustofnun getur sett þau skilyrði um framkvæmd verksins, er hún telur þörf á til að stuðla að sem bestum árangri. Ber að hlýða fyrirmælum hennar í þessum efnum. Ber að stöðva greiðslur úr Orkusjóði til verksins, ef út af er brugðið og Orkustofnun óskar þess.

XI. KAFLI

Almenn ákvæði.

75. gr.

Matsgerðir samkvæmt lögum þessum skulu dómkvaddir inenn framkvæma. Um matsgerðir fer að öðru leyti eftir ákvæðum vatnalaga nr. 15 frá 1923, nema annað sé fram tekið í lögum þessum.

76. gr.

Öll gjöld samkvæmt lögum þessum eða reglugerðum og gjaldskrá, sem settar verða samkvæmt þeim, má taka lögtaki á kostnað gjaldanda og stöðva afhendingu rafmagns og hitaorku, ef ekki er staðið í skilum á greiðslu fyrir þau á settum gjalddaga.

77. gr.

Orkustofnun, Rafmagnsveitur ríkisins, Rafmagnseftirlit ríkisins, Orkusjóður og jarðboranir ríkisins eru undanþegin tekjuskatti, útsvari, aðstöðugjaldi, stimpilgjaldi og öðrum sköttum til ríkis, sveitar- og bæjarfélaga.

78. gr.

Brot gegn lögum þessum varða sektum.

79. gr.

Nánari ákvæði um framkvæmd þessara laga skal setja í reglugerð, þar á meðal ákvæði um skyldu einstaklinga, fyrirtækja og stofnana til að láta Orkustofnun í té skýrslur um atriði, er orkumál varða og Orkustofnun þarf á að halda til að geta sinnt hlutverki sínu; um skyldu til samningsgerðar um samrekstur orkuvera, þar sem tveir eða fleiri aðilar annast vinnslu raforku inn á samtengt kerfi.

80. gr.

Með mál út af brotum á lögum þessum og reglugerðum samkvæmt þeim skal farið að hætti opinberra mála.

1954

L Ö G

53

21. apríl

um viðauka við raforkulög, nr. 12 2. apríl 1946.

1. gr.

- Á árunum 1954—1963 skal verja 250 milljón krónum að minnsta kosti til:
1. að koma upp raforkuverum rafmagnsveitna ríkisins utan orkuveitusvæðis Sogs- og Laxárvirkjananna;
 2. að gera aðalorkuveitur og dreifiveitur rafmagnsveitna ríkisins og héraðsrafmagnsveitna ríkisins fyrir kaupstaði, kaupsbýlaráðgjafi og sveitir viðs vegar um landið;
 3. að veita bændum lán til að koma upp smárafstöðvum, vatnsafls- og mótörstöðvum;
 4. til virkjunarrannsókna og undirbúnings rafveitna, og
 5. að lækka raforkuverð, þar sem það er hæst.

2. gr.

Raforkumálastjóri og raforkuráð gera á árinu 1954 áætlun, sem ráðherra staðfestir, um raforkuframkvæmdir á árunum 1954—1963, samkvæmt þessum lögum. Skal áætlunin við það miðuð, að varið verði til framkvæmdanna — auk framlags úr hlutaðeigandi héruðum — eftirtöldum upphæðum a. m. k.:

Árin 1954—56	35 millj. kr. árlega.
— 1957—59	25 — — —
— 1960—61	20 — — —
— 1962—63	15 — — —

3. gr.

Til þeirra framkvæmda, er um ræðir í 1. og 2. gr., skal fjár aflað á þann hátt er hér segir:

- a. með fjárframlögum úr ríkissjóði til raforkusjóðs samkvæmt c-lið 33. gr. raforkulaganna, eigi undir 5 milljónum króna á ári hverju;
- b. með framlögum úr ríkissjóði til héraðsrafmagnsveitna ríkisins samkvæmt b-lið 26. gr. raforkulaganna, eigi undir 6 milljónum króna ár hvert;
- c. með notkun vaxtatekna raforkusjóðs;
- d. með notkun afborgana af útlánum raforkusjóðs af eigin fé sjóðsins, og
- e. með lántökum handa raforkusjóði eða rafmagnsveitum ríkisins og er fjármálaráðherra heimilt að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs greiðslu lánanna, allt að kr. 350 000 000.00. ¹⁾

4. gr.

Lánveitingum raforkusjóðs til einkarafstöðva í sveitum skal hagað þannig, að tala þeirra býla, sem fá rafmagn frá einkarafstöðvum, verði, ef eftirapurn eftir lánum gefur tilefni til, hlutfallslega sem jöfnust tölu þeirra býla, sem fá rafmagn frá samveitum, sbr. 7. gr. Stjórn raforkumála ákveður hlutfallið með hliðsjón af athugunum, sem gerðar eru um raforkuvinnslu fyrir sveitabýli.

1) Lög nr. 65, 29. marz 1961, gr. 1.

1954

53

21. apríl

5. gr.

Heimilt er að verja allt að 500 þús. kr. að fengnum tillögum raforkumálastjóra og raforkuráðs af ríkisframlagi samkv. b-lið 3. gr. til að lækka verð raforku til almenningsnota frá dísilstöðvum, þar sem það er hæst. Skulu þeir raforku-notendur sitja fyrir framlögum í þessu skyni, sem lengst þurfa að bíða eftir raforkuframkvæmdum samkvæmt þessum lögum.

6. gr.

Ráðherra skal, að fengnum tillögum raforkuráðs, fela raforkumálastjóra að annast leiðbeiningar um tilhögun og rekstur vatnsafls-, vindaflls- og dísilrafstöðva fyrir sveitahélmili utan þess svæðis, sem héraðsrafmagnsveitum er ætlað að ná til í náninni framtíð. Leiðbeiningar um val á stöðvum skulu miða að því m. a. að tryggja útvegum varahluta og að viðgerðir verði auðveldar.

7. gr.

Stuðla skal að því, að öllum atriðum 1. gr. verði fullnægt samtímis, eftir því sem við verður komið og hagkvæmt getur talist.

20. apríl.

Nr. 54.

L Ö G

um heimild til lántöku fyrir raforkusjóð. ¹⁾

1. gr.

Raforkumálastjóra er heimilt fyrir hönd raforkusjóðs að taka lán til raforkuframkvæmda allt að kr. 150 000 000 — eitt hundrað og fimmtíu milljónir króna — eða tilsvarendi fjárhæð í erlendum gjaldeyri og er ríkisstjórninni heimilt að ábyrgjast lánin fyrir hönd ríkissjóðs.

1) Nú orkusjóður (sbr. Orkulög).

30. júní 1942

45

L Ö G

um sérleyfi til þess að veita raforku frá Sogsvirkjuninni til Selfoss, Eyrarbakka og Stokkseyrar.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að veita sérleyfi til þess að veita raforku frá Sogstöðinni til Selfoss, Eyrarbakka, Stokkseyrar og til þeirra fyrirtækja og sveitabýla í Árnessýslu, sem þannig eru sett, að unnt er kostnaðar vegna að veita rafmagni til þeirra, og einkarétt til sölu á þessu svæði.

Sérleyfistíminn sé 20 ár frá því rafveitan er komin til ofanefndra kauptúna (sbr. þó 4. tölul. 3. gr.).

2. gr.

Nú berast óskir um raforkuveitu til Hveragerðis, og samkomulag tekst við sérleyfishafa um lagningu hennar og raforkusölu á þetta svæði, og nær þá sérleyfið einnig til lagningar þeirrar veitu.

3. gr.

Skilyrði fyrir sérleyfi og hlunnindi sérleyfishafa til handa eru þau, er nú skal greina:

1. Að stofnað verði félag til að veita rafmagni og reka fyrirtækið, sem hafi hæfilegt stofnfé, að dómi ráðuneytisins, og ráði yfir að minnsta kosti 900000 kr. til framkvæmdanna.
2. Að gerð veitunnar sé þannig, að öruggt sé, að hún geti fullnægt þeim byggðarlögum, sem ætlað er til, að fái rafmagn frá veitu þessari í framtíðinni.
3. Að ríkisstjórnin gefi út reglugerð um rekstur veitunnar. Má þar ákveða sektir fyrir brot gegn reglugerðinni.
4. Að ríkið eigi, að sérleyfistímanum liðnum, kauparétt á veitunni fyrir matsverð dómkvaddra manna. Nú telur ríkisstjórnin nauðsynlegt, vegna hagsmuna almennings, að kaupa orkuveituna fyrr, og er það þá heimilt, enda fellur þá sérleyfið niður. Kaupverðið skal ákveða með mati dómkvaddra manna.
5. Að byrjað verði á veitunni þegar er ástæður leyfa og efni til hennar fæst, að dómi ráðuneytisins. Verði sérleyfið ekki notað næstu 5 árin eftir að það er veitt, fellur það niður.

Sérleyfið er ekki framseljanlegt.

6. Að sérleyfishafi hlíti þeim skilyrðum öðrum, er ríkisstjórnin telur rétt að setja, þar á meðal viðurlögum.

Ríkisstjórninni er heimilað að ákveða í leyfisbréfinu:

- a. Að engum sé heimilt að vinna raforku til eigin nota á svæðinu nema með leyfi ráðuneytis.
- b. Að leyfishafi skuli vera undanþeginn tekju- og eignarskatti til ríkissjóðs og útsvari til sveitar. Enn fremur skal hann undanþeginn að greiða innflutningsgjöld af efni og tækjum, sem þarf til stofnunar veitunnar.

4. gr.

Ríkisstjórnin skal veita alla þá aðstoð, sem auðið er, við útvegum á efni til veitunnar og flutning á því til landsins.

5. gr.

Um stofnun félagsins, sérleyfisveitingu og önnur atriði, er lúta að fyrirtæki þessu, skal farið eftir ákvæðum laga nr. 15 20. júní 1923 (vatnalaga) og l. nr. 83 23. júní 1932 (um raforkuvirki) ¹⁾ að svo miklu leyti sem hér er ekki sérstaklega kveðið á um.

1) Nú orkulög, lög nr. 58, 29. apríl 1967.

L Ö G

um ný orkuver og nýjar orkuveitur rafmagnsveitna ríkisins.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að fela rafmagnsveitum ríkisins:

1. að reisa 2400 ha. raforkuver við Fossá í Fróðárhreppi og leggja háspennulínu þaðan til Ólafsvíkur og Sands;
2. að reisa 1500 ha. raforkuver við Gönguskarðsá við Sauðárkrók, og
3. að koma upp aðalspennistöð fyrir Voga og Vatnsleysuströnd á Reykjanesi.

2. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að taka lán fyrir hönd ríkissjóðs, að upphæð allt að sex milljónir króna, til greiðslu stofnkostnaðar þeirra mannvirkja, er um getur í 1. gr. Af þeirri upphæð má taka sem lán úr raforkusjóði samkvæmt 1. lið 35. gr. raforkulaganna allt að tveim milljónum króna, þó eigi meira en sem nemur $\frac{1}{3}$ hluta af stofnkostnaði mannvirkjanna.

3. gr.

Um stofnun og rekstur orkuvera þeirra og orkuveitna, sem um ræðir í 1. gr., fer að öðru leyti eftir ákvæðum raforkulaga, nr. 12 2. apríl 1946. ¹⁾

L Ö G

um ný orkuver og nýjar orkuveitur rafmagnsveitna ríkisins.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að fela rafmagnsveitum ríkisins:

1. að virkja Laxá fremri í Austur-Húnavatnssýslu til raforkuvinnslu í 1900 hestafla orkuveri og leggja þaðan aðalorkuveitu til Blönduóss og Skagastrandar;
2. að virkja Þverá úr Þiðriksvallavatni í Strandasýslu í allt að 1400 hestafla orkuveri og leggja aðalorkuveitu þaðan til Hólmavíkur;
3. að virkja vatnsfallið Þrándargil í Laxárdal í allt að 700 hestafla orkuveri og leggja þaðan aðalorkuveitu til Búðardals.

2. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að taka lán fyrir hönd ríkissjóðs eða ábyrgjast lán, sem rafmagnsveitur ríkisins taka, að upphæð allt að 11 milljónum króna, til greiðslu stofnkostnaðar þeirra mannvirkja, sem um getur í 1. gr. Af þeirri upphæð má taka sem lán úr raforkusjóði samkv. 1. lið 35. gr. raforkulaganna allt að $3\frac{1}{2}$ milljón króna, þó eigi meira en sem nemur $\frac{1}{3}$ hluta af stofnkostnaði mannvirkjanna.

3. gr.

Framkvæmdir samkv. 1. gr. mega ekki hefjast nema fyrir liggja nákvæmar kostnaðaráætlanir um virkjanirnar og tryggt hafi verið nægilegt fé til framkvæmdanna.

4. gr.

Um stofnun og rekstur orkuvera þeirra og orkuveitna, sem um ræðir í 1. og 2. gr., fer að öðru leyti eftir ákvæðum raforkulaga, nr. 12 2. apríl 1946. ¹⁾

1) Nú orkulög, lög nr. 58, 29. apríl 1967.

9. febr. 1951

12

L Ö G

um ný orkuver og nýja orkuveitu rafmagnsveitna ríkisins.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að fela rafmagnsveitum ríkisins:

1. að virkja Fossá í Hólshreppi í Norður-Ísafjarðarsýslu til raforkuvinnslu í allt að 700 hestafla orkuveri og leggja þaðan aðalorkuveitu til Bolungarvíkur;
2. að virkja Grímsá í Skriðdal í Suður-Múlasýslu til raforkuvinnslu í allt að 750 hestafla orkuveri fyrir Egilsstaði, Eiða og nágrenni.

2. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að taka lán fyrir hönd ríkissjóðs eða ábyrgjast lán, sem rafmagnsveitur ríkisins taka, að upphæð allt að 5 milljónir króna, til greiðslu stofnkostnaðar þeirra mannvirkja, sem um getur í 1. gr. Af þeirri upphæð má taka sem lán úr raforkusjóði skv. 1. lið 35. gr. raforkulaganna allt að 1.0 milljónir króna, þó eigi meira en sem nemur $\frac{1}{3}$ hluta af stofnkostnaði mannvirkjanna.

3. gr.

Framkvæmdir skv. 1. gr. mega ekki hefjast nema fyrir liggi nákvæmar áætlanir um orkuverin og orkuveituna og tryggt hafi verið nægilegt fé til framkvæmdanna.

4. gr.

Um stofnun og rekstur orkuvera þeirra og orkuveitu, sem um ræðir í 1.—3. gr., fer að öðru leyti eftir ákvæðum raforkulaga, nr. 12 2. apríl 1946. 1)

20. apríl 1954,

54

L Ö G

um orkuver Vestfjarða.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að fela rafmagnsveitum ríkisins að virkja Dynjandísá eða Mjólká í Arnarfirði til raforkuvinnslu í allt að 7000 hestafla orkuveri og leggja þaðan aðalorkuveitu vestur á bóginn til Bíldudals, Tálknafjarðar og Patreksfjarðar og norður á bóginn til Þingeyrar, Flateyrar, Suðureyrar, Bolungavíkur, Súðavíkur og Hnífsdals og Ísafjarðar.

2. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að taka lán fyrir hönd ríkissjóðs eða ábyrgjast lán, sem rafmagnsveitur ríkisins taka, allt að 60 milljónum króna, eða jafngildi þeirrar upphæðar í erlendri mynt, til greiðslu stofnkostnaðar þeirra mannvirkja, sem um getur í 1. gr. Af þeirri upphæð má taka sem lán úr raforkusjóði samkvæmt 1. lið 35. gr. raforkulaganna allt að 20 milljónum króna, þó eigi meira en nemur $\frac{1}{3}$ hluta af stofnkostnaði mannvirkjanna.

3. gr.

Framkvæmdir samkv. 1. gr. mega ekki hefjast, nema fyrir liggi nákvæmar kostnaðaráætlanir um virkjunarframkvæmdir samkv. ákvæðum raforkulaga.

4. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að festa kaup á vatnsréttindum í ánum fyrir botni Arnarfjarðar, ef viðunandi kjör fást.

5. gr.

Heimilt er að endurgreiða kostnað þann, sem sveitarfélögin á Vestfjörðum hafa greitt vegna undirbúnings Vestfjarðavirkjunar, og telja með stofnkostnaði, enda öðlist rafmagnsveitur ríkisins þá eignarrétt á öllum uppdráttum og áetlunum um Dynjandisvirkjun, sem Orkuver Vestfjarða h/f lét gera.

6. gr.

Heimild sú, sem veitt er í lögum þessum, skal þó ekki tefja byggingu þeirra orkuvera á Vestfjörðum, sem þegar eru tekin upp í heimildarlög, ef þær virkjanir þæltu hagkvæmari, enda verði teknar um það ákvarðanir svo fljótt sem verða má.

1) Nú orkulög, lög nr. 58, 29. apríl 1967.

L Ö G

um ný orkuver og nýjar orkuveitur rafmagnsveitna ríkisins.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að fela rafmagnsveitum ríkisins:

1. að virkja Grímsá á Völlum til raforkuvinnslu í allt að 4000 hestafla orkuveri og leggja frá orkuverinu aðalorkuveitu til Egilsstaða, Seyðisfjarðarkaupstaðar, Neskaupstaðar, Eskifjarðarkauptúns, Búðareyrar í Reyðarfirði og Búðakaup-
túns. Enn fremur frá Búðakaupþúni til Stöðvarfjarðar og frá Egilsstöðum um
Eiða að Lagarfossi;
2. að virkja Hvammsá eða Selá í Vopnafirði til raforkuvinnslu í allt að 500 hest-
afla orkuveri og leggja aðalorkuveitu frá orkuveri til Vopnafjarðarkauptúns;
3. að virkja eftirfarandi ár í Vestur-Barðastrandarsýslu:
 - a. Fossá í Suðurfjörðum eða Seljadalsá við Bíldudal í allt að 450 hestafla orku-
veri,
 - b. Suðurfossá á Rauðasandi í allt að 850 hestafla orkuveri,
og leggja frá orkuverunum aðalorkuveitur til Bíldudals, Patreksfjarðar og um
nálægar byggðir;
4. að virkja Sandá í Þistilfirði til raforkuvinnslu í allt að 2000 hestafla orku-
veri og leggja frá því aðalorkuveitur til Þórshafnar og Raufarhafnar, eða leggja
aðalorkuveitu frá Laxárvirkjuninni um Norður-Þingeyjarsýslu;
5. að virkja Smyrlabjargaá í Austur-Skaftafellssýslu til raforkuvinnslu í allt
að 1500 hestafla orkuveri og leggja frá því aðalorkuveitur til Hafnarkauptúns
og um nálægar byggðir;
6. að virkja Viðidalsá eða Bergsá í Vestur-Húnavatnssýslu til raforkuvinnslu í
allt að 1800 hestafla orkuveri og leggja frá því aðalorkuveitu til Hvamma-
tanga;
7. að leggja aðalorkuveitu frá Hvolsvelli til Vestmannaeyja;
8. að leggja háspennulínu frá væntanlegu raforkuveri við Fossá í Fróðárhreppi,
um Fróðárhrepp og Eyrarsveit, um Helgafellssveit að Hrisum og niður Þórsnes
til Stykkishólms;
9. að virkja Lagarfoss á Fljótsdalshéraði í allt að 5300 hestafla orkuveri og
leggja frá orkuverinu aðalorkuveitu til Egilsstaða, Seyðisfjarðarkaupstaðar,
Neskaupstaðar, Eskifjarðarkauptúns, Búðareyrar í Reyðarfirði og Búðakaup-
túns;
10. að virkja Haukadalsá í Dalasýslu í allt að 500 hestafla orkuveri til vinnslu
raforku handa fimm syðstu hreppum Dalasýslu;
11. að virkja Múlaá í Geiradalshreppi í allt að 500 hestafla orkuveri til vinnslu
raforku handa nálægum hreppum eða leggja aðalorkuveitu frá orkuverinu við
Þverá í Steingrímsfirði til Króksfjarðarness, til þess að veita þaðan raforku
um nálæga hreppa og suður um Dalasýslu, enda sé tryggt, að eftir sem áður
sé nægileg raforka fyrir orkusvæði Þverár í Strandasýslu;
12. að leggja aðalorkuveitu frá Laxárvirkjun í Suður-Þingeyjarsýslu til Fljótsdals-
héraðs til að tengja saman orkuveitusvæði Norðurlands og Austurlands;
13. að leggja aðalorkuveitu um Gönguskörð til Húnavatnssýslu til að tengja saman
Gönguskarðsárvirkjunina og Laxárvatnsvirkjunina;
14. að leggja aðalorkuveitu frá Hvolsvelli að Skógaskóla;
15. að gera ráðstafanir til að auka flutningsgetu eldri aðalorkuveitna.

2. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að taka lán fyrir hönd ríkissjóðs eða ábyrgjast lán, sem
rafmagnsveitur ríkisins taka, að upphæð allt að 130 millj. kr., til greiðslu kostnaðar
þeirra mannvirkja, sem um getur í 1. gr. laga nr. 22/1952, með síðari breytingum.
Af þeirri upphæð má taka nokkurn hluta eða hana alla sem lán úr raforkusjóði,
samkvæmt 1. lið 35. gr. raforkulaganna.

3. gr.

Framkvæmdir samkvæmt 1. gr. mega ekki hefjast, nema fyrir liggi nákvæmar
kostnaðaráætlanir um virkjanirnar og tryggt hafi verið nægilegt fé til framkvæmd-
anna.

4. gr.

Um stofnun og rekstur þessara orkuvera og þeirra orkuveitna, sem um ræðir í
lögum þessum, fer að öðru leyti eftir ákvæðum raforkulaga, nr. 12 2. apríl 1946. 1)

1) Nú orkulög, lög nr. 58, 29. apríl 1967.

22. desember 1965.

L Ö G

Nr. 96.

um ráðstafanir til að bæta fjárhag rafmagnsveitna ríkisins.**1. gr.**

Ríkisstjórninni er heimilt að veita rafmagnsveitum ríkisins eftirgjöf á greiðslu höfuðstóls og áfallinna vaxta af lánum, sem þeim hafa verið veitt úr ríkissjóði samkvæmt heimildum í 22. gr. fjárlaga ársins 1965 og undanfarinna ára.

2. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að breyta lánum Raforkusjóðs til rafmagnsveitna ríkisins, sem veitt hafa verið af eigin fé sjóðsins, í vaxta- og afborganalaus lán fyrst um sinn. Ríkisstjórninni er heimilt að ákveða síðar, að lánin skuli endurgreiðast með þeim kjörum, sem hún telur rafmagnsveitum ríkisins fært að standa undir.

3. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að veita rafmagnsveitum ríkisins eftirgjöf á greiðslu höfuðstóls og áfallinna vaxta af skuld þeirra við Ríkisábyrgðasjóð eins og hún er við lok árs 1965.

4. gr.

Þeir aðilar, sem selja raforku í heildsölu til dreifiveitu eða selja raforku beint til notenda frá aðalorkuveitu, skulu greiða verðjöfnunargjald til rafmagnsveitna ríkisins.

Dreifiveita, sem vinnur raforku sína að einhverju eða öllu leyti í eigin orkuveri, skal greiða verðjöfnunargjald á sama hátt.

Verðjöfnunargjald samkvæmt 1. mgr. þessarar greinar miðast við það magn afls og orku, sem hlutaðeigandi aðili hefur til sölumeðferðar.

Verðjöfnunargjald samkvæmt þessari grein miðast við mesta afhent afl hvers almanaksárs, mælt sem mesta meðalafli á 30 mínútum, og afhenta orku, hvort tveggja eins og það mælist við afhendingu til kaupanda samkvæmt 1. mgr. eða úr orkuveri samkvæmt 2. mgr. þessarar greinar.

Fái dreifiveita raforku bæði frá eigin orkuveri og keypta frá öðrum aðilum, miðast gjaldskylda við mesta álag veitunnar að frádregnu aðkeyptu afli.

5. gr.

Verðjöfnunargjald samkvæmt 4. gr. skal vera, sbr. þó 2. mgr. þessarar greinar:

Aflgjald: 200.00 kr. fyrir hvert kW.

Orkugjald: 2 aurar fyrir hverja kWst.

Fyrir fyrsta dag septembermánaðar ár hvert lætur ráðherra áætla tekjur af verðjöfnunargjaldi næsta almanaksár. Skal verðjöfnunargjald endurskoðað til lækkunar í samræmi við þessa áætlun og við það miðað, að heildarfjárhæð gjaldsins verði 35 millj. króna.

Við lækkun verðjöfnunargjalds, samkvæmt 2. mgr. þessarar greinar, ákveður ráðherra, hvernig sú lækkun deilist milli aflgjalds og orkugjalds.

6. gr.

Raforkusala til Áburðarverksmiðjunnar h/f skal ekki vera gjaldstofn til greiðslu verðjöfnunargjalds samkvæmt lögum þessum.

Aflgjald vegna sérstaks umframálags að nóttu til vegna hitunar, á orkuveitu- svæði Laxárvirkjunar, skal vera 50 krónur á kW á ári.

7. gr.

Heimilt er seljendum raforku að hækka söluverð raforku í heildsölu og til notenda sem gjaldinu nemur.

Nr. 96.

22. desember 1965.

8. gr.

Verðjöfnunargjald greiðist mánaðarlega eftir á með gjalddaga 15. hvers mánaðar.

Orkugjaldið miðast við mælaálestur seljanda og útreikning, sem sendur skal Rafmagnsveitum ríkisins strax að álestri loknum.

Aflgjald miðast við áætlun um gjaldskyldu afl, sem seljandi eða Rafmagnsveitur ríkisins áætla eigi sjaldnar en hálfárslega fyrirfram. Mismunur á áætluðu og afhentu afli hvers almanaksárs gerist upp eigi síðar en 1. febrúar næsta árs, með gjalddaga 15. sama mánaðar.

Gjaldendum verðjöfnunargjalds er skylt að hafa fullnægjandi mælitæki til að mæla afl og orku til ákvörðunar á gjaldskyldu. Þeim er einnig skylt að veita Rafmagnsveitum ríkisins allar upplýsingar og aðgang að mælitækjum og skjölum, sem rafmagnsveiturnar telja sig þurfa til þess að ákveða verðjöfnunargjald.

9. gr.

Verði greiðsludráttur á verðjöfnunargjaldi samkvæmt lögum þessum, falla dráttarvextir á skuldina, 1% fyrir hvern mánuð eða brot úr mánuði, sem greiðsla dregst fram yfir gjalddaga.

10. gr.

Rísi ágreiningur um mælingu eða útreikning gjaldstofns samkvæmt lögum þessum, skal þeim ágreiningi skotið til gerðardóms, þar sem hvor aðili tilnefnir einn gerðardómsmann.

Komist dómurinn þannig skipaður að sameiginlegri niðurstöðu um málalok, skal sú niðurstaða gilda og hvor aðili bera sinn helming kostnaðar við dóminn.

Komi gerðardómsmenn aðila sér ekki saman um niðurstöðu eða annar hvor aðila tilnefnir ekki gerðardómsmann, skal yfirborgardómurinn í Reykjavík tilnefna einn mann í dóminn, og ræður atkvæði hans úrslitum, ef atkvæði eru jöfn, en ella meiri hluti.

Gerðardómurinn setur sér sjálfur starfsreglur.

Niðurstaða gerðardómsins þannig skipaðs skal vera endanleg fyrir báða aðila. Í niðurstöðum skal kveðið á um greiðslu kostnaðar við gerðardóminn eftir málsatvikum.

11. gr.

Ráðherra er heimilt að setja í reglugerð nánari ákvæði um verðjöfnunargjald samkvæmt lögum þessum, að fengnum tillögum Sambands íslenskra rafveitna.

52

L Ö G

3. marz 1945.

um byggingu nokkurra raforkuveitna.

1. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að koma upp á árinu 1945 rafveitu, aðalorkuveitu, frá Hafnarfirði til Keflavíkur og Njarðvíkur, Grindavíkur, Gerða-, Miðnes- og Hafnahreppa og annast rekstur hennar fyrst um sinn. Einnig er ríkisstjórninni heimilt að koma upp á árinu 1945 eða 1946 rafveitu, aðalorkuveitu, frá Sogsvirkjuninni til Selfoss, Hveragerðis, Eyrarbakka og Stokkseyrar í Árnessýslu og Þykkvabæjar í Rangárvallasýslu svo og að annast rekstur þeirrar veitu fyrst um sinn. Enn fremur er ríkisstjórninni heimilt að koma upp á árunum 1945—1946 orkuveitum frá Akureyri til Dalvíkur með línu til Hríseyjar og frá Laxárvirkjuninni til Húsavíkur og Reykjavíkur. Ríkisstjórninni heimilast að annast rekstur á þessum veitum fyrst um sinn.

Rekstur á raforkuveitum þessum getur ríkisstjórnin falið rafmagnseftirliti ríkisins eða öðrum opinberum aðila, bæjarfélagi eða hreppsfélagi.

2. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að taka allt að 12 millj. króna lán til framkvæmda þeirra, er um ræðir í 1. gr.

20. maí 1965.

Nr. 59.

L Ö G

um Landsvirkjun.

1. gr.

Ríkisstjórnin og borgarstjórn Reykjavíkur setja á stofn virkjanafyrirtæki, er nefnist Landsvirkjun. Fyrirtækið er sjálfstæður réttaraðili, er hefur sjálfstæðan fjárhag og reikningshald. Heimili þess og varnarþing er í Reykjavík.

Landsvirkjun er sameignarfyrtæki ríkisins og Reykjavíkurborgar og á hvor aðili um sig helming fyrirtækisins. Hvor aðili um sig er í einfaldri ábyrgð fyrir öllum skuldbindingum fyrirtækisins, en um innbyrðis ábyrgð þeirra fer eftir eignarhlutföllum. Hvorugum aðila er heimilt að ganga úr fyrirtækinu án samþykkis hins.

2. gr.

Tilgangur Landsvirkjunar er:

1. Að byggja og starfrækja mannvirki til vinnslu og flutnings á raforku til almenningsnota og iðnaðar.
2. Að selja raforku í heildsölu til rafmagnsveitna sveitarfélaga, rafmagnsveitna ríkisins og iðjufyrirtækja, að svo miklu leyti sem héraðsrafmagnsveitur eða rafmagnsveitur ríkisins hafa ekki milligöngu um raforkusölu til slíkra iðjufyrirtækja.
3. Að annast í samvinnu við raforkumálastjóra áætlanagerð um nýjar aflstöðvar og aðalorkuveitur á orkuveitusvæði Landsvirkjunar.

3. gr.

Starfsemi Landsvirkjunar skal í upphafi beinast að öflun raforku fyrir þau orkuveitusvæði, sem nú eru tengd Sogsvirkjun. Sýni áætlanir, að hagkvæmt sé að leggja aðalorkuveitur frá orkuverum Landsvirkjunar til annarra orkuveitusvæða, skal einnig heimilt að tengja þau orkuverum fyrirtækisins. Áður en til framkvæmda kemur, skal hafa náðst samkomulag milli hlutaðeigandi aðila um raforkuverð og sölusamningar gerðir.

Landsvirkjun er heimilt með samningum að kaupa orkuver og aðalorkuveitur frá öðrum aðilum og starfrækja þessi mannvirki.

Verkefni og orkuveitusvæði Landsvirkjunar skal nánar tilgreint í reglugerð.

4. gr.

Landsvirkjun tekur við öllum eignum Sogsvirkjunar og eimhverfilsstöð Reykjavíkurborgar við Elliðaár ásamt áhvilandi skuldum svo og rekstri þessara mannvirkja með öllum réttindum og skyldum, er honum fylgja. Jafnframt tekur Landsvirkjun við öllum vatnsréttindum og réttindum ríkisins og Reykjavíkurborgar til virkjana í Sogi og í Þjórsá við Búrfell, sbr. 6. gr., svo og öllum áætlunum og undirbúningsframkvæmdum ríkisins vegna virkjunar við Búrfell.

5. gr.

Ríkið og Reykjavíkurborg leggja Landsvirkjun til sem endurgjaldslaust stofnframlag eignir þær og réttindi, sem greinir í 4. gr. Í sameignarsamningi aðilanna um Landsvirkjun skal gerð nánari grein fyrir þessum framlögum og endurskoðuðu bókfærðu verðmæti þeirra.

Ríkisstjórninni er heimilt að ákveða, að ríkissjóður leggi Landsvirkjun til sem höfuðstól allt að 50 millj. kr. gegn jöfnu framlagi frá Reykjavíkurborg. Af höfuðstól þessum greiðir Landsvirkjun aðilum arð frá sjöunda rekstursári að telja, skv. nánari ákvörðun í reglugerð.

6. gr.

Landsvirkjun er heimilt að reisa allt að 210 þús. kW raforkuver í Þjórsá við Búrfell ásamt aðalorkuveitum og gera nauðsynlegar ráðstafanir á vatnasvæði Þjórsár ofan virkjunarinnar til þess að tryggja rekstur hennar.

Enn fremur er Landsvirkjun heimilt að reisa eldsneytisafstöðvar þær, sem fyrirtækið telur rétt að koma upp.

7. gr.

Til byggingar nýrra aflstöðva og aðalorkuveitna þarf Landsvirkjun leyfi ráðherra þess, sem fer með raforkumál. Áður en byrjað er á nýjum mannvirkjum, hvort heldur er aflstöðvar eða aðalorkuveitur, skal Landsvirkjun senda ráðherra þeim, sem fer með raforkumál, uppdætti af hinum fyrirhuguðu mannvirkjum, ásamt lýsingu á þeim. Getur ráðherra krafist þeirra breytinga á fyrirhugaðri tilhögun mannvirkjanna, sem nauðsynlegar kunna að þykja vegna almenningshagsmuna.

8. gr.

Stjórn Landsvirkjunar skal skipuð sjö mönnum. Sameinað Alþingi kýs þrjá stjórnarmenn hlutfallskosningu og borgarstjórn Reykjavíkur kýs þrjá. Ríkisstjórnin og borgarstjórn Reykjavíkur skipa sameiginlega sjöunda manninn, og skal hann vera formaður. Nái eignaraðilar ekki samkomulagi um skipun oddamannsins, skal hann skipaður af Hæstarétti.

Varamenn jafnmargir skulu kosnir og skipaðir á sama hátt.

Kjörtími stjórnarinnar skal vera 6 ár í senn. Heimilt er að endurskipa stjórnarmenn.

Nánari ákvæði um starfshætti stjórnarinnar og starfskjör stjórnarmanna skulu sett í reglugerð.

9. gr.

Stjórn Landsvirkjunar hefur á hendi yfirstjórn á rekstri fyrirtækisins, framkvæmdum þess og undirbúningi þeirra.

Stjórn Landsvirkjunar ræður framkvæmdastjóra, er veitir fyrirtækinu forstöðu. Framkvæmdastjóri skal annast allan daglegan rekstur fyrirtækisins, og skal hann eiga sæti á stjórnarfundum.

20. maí 1965.

Nr. 59

Stjórnarmenn og fastráðnir starfsmenn Landsvirkjunar hafa réttindi og skyldur opinberra sýslunarmanna.

Nánari ákvæði um starfssvið stjórnar og framkvæmdastjóra skulu sett í reglugerð.

10. gr.

Stjórn Landsvirkjunar ræður löggiltan endurskoðanda til að endurskoða og staðfesta reikninga fyrirtækisins. Enn fremur er eignaraðilum hvorum um sig heimilt að tilnefna endurskoðanda til að endurskoða reikningana. Ársskýrsla fyrirtækisins skal lögð fyrir eignaraðila til staðfestingar innan þriggja mánaða frá lokum hvers reikningsárs.

Nánari ákvæði um reikningshald og endurskoðun skal setja í reglugerð.

11. gr.

Stjórn Landsvirkjunar ákveður, að fengnum tillögum Efnahagsstofnunarinnar, heildsöluverð Landsvirkjunar á raforku. Skal raforkuverðið við það miðað, að eðlilegur afrakstur fái af því fjármagni, sem á hverjum tíma er bundið í rekstri fyrirtækisins. Einnig skal að því stefnt, að fyrirtækið skili nægilegum greiðsluafgangi til þess að það geti jafnan með eigin fjármagni og hæfilegum lántökum tryggt notendum sínum næga raforku.

Landsvirkjun gerir orkusölusamninga við rafmagnsveitur ríkisins, héraðsrafmagnsveitur og iðjuver, innan þeirra marka sem segir í 2. gr. Til orkusölusamninga til langs tíma við iðjufyrirtæki, sem nota meira en 100 millj. kWst á ári, þarf Landsvirkjun leyfi ráðherra þess, er fer með raforkumál. Slíkir samningar mega ekki að dómi ráðherra valda hærra raforkuverði til almenningsrafveitna en ella hefði orðið.

12. gr.

Heimilt er Landsvirkjun að taka lán til þarfa fyrirtækisins og að taka ábyrgð á greiðslum og öðrum skuldbindingum í sama skyni. Fyrirtækið getur ekki skuldbundið eignaraðila að því er snertir greiðsluskuldbindingar og ábyrgð á lánum til framkvæmda og breytinga á mannvirkjum, nema að fengnu samþykki þeirra hvors um sig. Þó þarf Landsvirkjun ekki að leita slíks samþykkis, ef samanlagðar skuldbindingar og ábyrgðir eru minna en sem svarar 10 millj. kr. á ári að meðaltali á hverju 5 ára tímabili.

13. gr.

Við virkjun Landsvirkjunar í Þjórsá við Búrfell, sbr. 5. gr., skal fella niður aðflutningsgjöld og söluskatt af efni, tækjum og vélum til virkjunarinnar, svo og til eldsneytisafstöðva Landsvirkjunar.

Niðurfelling gjalda samkvæmt 1. mgr. nær ekki til vinnuvéla vegna framkvæmdanna. Fjármálaráðherra er þó heimilt að fresta innheimtu aðflutningsgjalda og söluskatts af þeim, eða hluta þeirra, gegn þeim tryggingum, sem hann metur gildar. Gjöld þessi falla niður, ef vélarnar og tækin eru flutt úr landi að loknum framkvæmdum. Að öðrum kosti skulu gjöldin miðast við matsverð véla og tækja.

14. gr.

Þegar hafin verður virkjun Landsvirkjunar við Búrfell í Þjórsá, sbr. 5. gr., er ríkisstjórninni heimilt að ákveða, að ríkissjóður láni Landsvirkjun allt að 100 millj.

kr. með þeim kjörum, sem fjármálaráðherra ákveður, enda standi slíkt lán að baki stofnlánum annarra aðila til þessara virkjunarframkvæmda.

15. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að ábyrgjast með sjálfskuldarábyrgð lán, er Landsvirkjun tekur til Búrfellsvirkjunar að fjárhæð allt að 1204 millj. króna (28 millj. dollara) eða jafnvirði þeirrar fjárhæðar í annarri erlendri mynt. Ábyrgðin skal vera með þeim kjörum og skilmálum, er ríkisstjórnin ákveður, og tekur hún jafnt til greiðslu afborgana, vaxta og annars kostnaðar.

Ríkisstjórninni er einnig heimilt að taka lán, er komi að hluta eða öllu leyti í stað ábyrgðar skv. 1. málsg. Lánið endurlánar hún Landsvirkjun með þeim kjörum og skilmálum, sem hún ákveður.

16. gr.

Landsvirkjun er undanþegin tekjuskatti, stimpilgjöldum, útsvari, aðstöðugjaldi og öðrum gjöldum til ríkis, sýslusjóða og sveitarfélaga. Þó skal Landsvirkjun greiða sýslusjóðum og sveitarsjóðum þau opinber gjöld, sem þeim er gert að greiða vegna húseigna Landsvirkjunar samkvæmt öðrum lagafyrirmælum.

17. gr.

Eigendum Laxárvirkjunar er heimilt að ákveða, að Laxárvirkjun sameinist Landsvirkjun. Náist ekki samkomulag milli eigenda Landsvirkjunar og Laxárvirkjunar um eignarhlutdeild aðila og nýjan sameignarsamning, skulu dómkvaddir menn meta eignir hvors fyrirtækis fyrir sig og fer þá eignarhlutdeildin eftir því mati. Verði eignarhlutur ríkisins samkvæmt þessu undir helmingi, er ríkisstjórninni heimilt að ákveða, að ríkissjóður leggi Landsvirkjun til nýtt fjárframlag eða taki að sér greiðslu skulda, þannig að tryggð verði helmingseign af hálfu ríkisins.

Eftir sameiningu Laxárvirkjunar við Landsvirkjun skulu aðilar skipa sjö menn í stjórn fyrirtækisins í hlutfalli við eignarhlutdeild, þó þannig, að allir aðilar eigi a. m. k. einn mann í stjórn þess. Ráðherra skipar formann úr hópi þingkjörinna fulltrúa og fer hann með tvö atkvæði við atkvæðagreiðslur stjórnarinnar, ef heimild í 1. mgr. til að tryggja ríkissjóði helmingseign hefur verið notuð, en ella með eitt atkvæði.

18. gr.

Ráðherra getur heimilað Landsvirkjun að taka eignarnámi vatnsréttindi, lönd, mannvirki og önnur réttindi, sem nauðsynleg eru til framkvæmda samkv. lögum þessum. Um framkvæmd eignarnámsins fari eftir lögum nr. 61/1917, um framkvæmd eignarnáms.

19. gr.

Mál, er varða framkvæmd laga þessara og aðild ríkisins að Landsvirkjun, falla undir ráðherra þann, er fer með raforkumál.

20. gr.

Við gildistöku laga þessara skal stjórn fyrirtækisins skipuð og sameignarsamningur gerður milli aðila. Skal þessu hvoru tveggja lokið fyrir 1. júlí 1965. Frá þeim tíma fellur niður núverandi umboð stjórnar Sogsvirkjunar, en hin nýja stjórn Landsvirkjunar kemur að öllu leyti í hennar stað.

Stjórn Landsvirkjunar undirbýr í samráði við eignaraðila reglugerð fyrir fyrirtækið, þar sem setja skal nánari ákvæði um framkvæmd laga þessara. Reglugerðina setur ráðherra sá, sem fer með raforkumál. Setningu reglugerðar og yfirfærslu allra eigna og skuldbindinga í hendur hins nýja fyrirtækis skal lokið fyrir 31. desember 1965.

25. maí 1950

L Ö G

63

um heimild fyrir ríkisstjórnina til lánveitinga til Sogs- og Laxárvirkjana og til lántöku vegna sömu fyrirtækja.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að lána Sogsvirkjuninni og Laxárvirkjuninni í Þingeyjarsýslu allt að 2 millj. Bandaríkjadollara af framlögum frá efnahagssamvinnustjórninni í Washington með þeim skilmálum, sem ríkisstjórnin telur nauðsynlega, og gegn þeim tryggingum, er hún tekur gildar.

2. gr. 1)

Ríkisstjórninni er heimilt að taka allt að 26 millj. króna lán eða jafnvirði þeirrar fjárhæðar í erlendri mynt og endurlána Sogsvirkjuninni og Laxárvirkjuninni, allt með þeim kjörum, er ríkisstjórnin ákveður, og gegn þeim tryggingum, er ríkisstjórnin tekur gildar.

25. nóv. 1952

L Ö G

74

um heimild fyrir ríkisstjórnina til lántöku í Alþjóðabankanum í Washington vegna Sogs- og Laxárvirkjana.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að taka lán allt að jafnvirði 40 millj. kr. í erlendri mynt hjá Alþjóðabankanum í Washington og endurlána Sogsvirkjuninni og Laxárvirkjuninni, allt með þeim kjörum, er ríkisstjórnin ákveður, og gegn þeim tryggingum, er ríkisstjórnin metur gildar.

23. maí 1959.

L Ö G

83

um viðauka við lög nr. 28 23. apríl 1946, um virkjun Sogsins. 2)

1. gr.

Stjórn Sogsvirkjunarinnar er heimilt að taka skuldabréfalán til virkjunar Efra-Sogs, allt að kr. 30000000.00 — þrjátíu milljónum króna — enda komi samþykki ríkisstjórnarinnar til.

Ákveða má, að skilmálar bréfanna séu þannig, að upphæð endurgreiðslu og vaxta eða annars hvors breytist í hlutfalli við breytingu rafmagnsverðs til neytenda í Reykjavík frá útgáfudegi bréfanna til gjalddaga. Þessa verðtryggingu má miða hvort sem er við einstaka rafmagnstaxta eða vísitölu nokkurra rafmagnstaxta.

Ríkissjóður og bæjarsjóður Reykjavíkur bera sameiginlega, báðir fyrir annan og annar fyrir báða, ábyrgð á skuldbindingum Sogsvirkjunarinnar samkv. lögum þessum, en innbyrðis er ábyrgð hvors aðila takmörkuð við eignarhluta hans í Sogsvirkjuninni á hverjum tíma, sbr. sameignarsamning, dags. 30. júlí 1949.

20. apríl 1963.

L Ö G

51.

um viðauka við lög nr. 28 23. apríl 1946, um virkjun Sogsins. 2)

1. gr.

Stjórn Sogsvirkjunarinnar er heimilt að taka lán til stækkunar á aflstöðinni við Írafoss í Sogi, allt að kr. 65000000.00 — sextíu og fimm milljónir króna — eða tilsvareandi fjárhæð í erlendum gjaldeyri, og er ríkisstjórninni heimilt að ábyrgjast lánið f. h. ríkissjóðs.

1) Lög nr. 74, 25. nóv. 1952.

2) Nú Landsvirkjunarlög, lög nr. 59, 20. maí 1965.

**heimild handa landsstjórninni til framkvæmda á rannsóknum til undirbúnings
virkjunar Sogsfossanna.**

1. gr.

Landsstjórninni er heimilað að gera eða láta gera mælingar, uppdætti, útreikninga, lýsingar, kostnaðaráætlanir og aðrar rannsóknir, er þarf til fullnaðar-dráttu að virkjun Sogsfossanna til orkunýtingar og veitu orkunnar til notkunarstaðanna, þar á meðal orkuveitur til almenningsþarfa. Í sambandi við þær er henni og heimilað að láta gera samskonar rannsóknir um lagningu járnbrautar frá Reykjavík til Sogsfossanna og um Suðurlandsundirlendið svo langt austur eftir, sem henni þykir ástæða til.

2. gr.

Ef landsstjórnin felur öðrum rannsókni þessar, þannig, að þeir menn, sem framkvæma þær, eru ekki í þjónustu hennar beinlínis, skal hún láta vinna allt rannsóknarstarfið í samráði við og undir eftirliti verkfræðings eða verkfræðinga, er hún skipar til þess, og mega þeir ekkert starf hafa á hendi fyrir þann eða þá, sem hafa tekið að sér framkvæmd rannsóknarinnar, meðan hún stendur yfir. Verði vatnastjórn skipuð áður en rannsóknin kemur til framkvæmda, má landsstjórnin fela henni eftirlit þuð, er um ræðir í þessari grein.

3. gr.

Landsstjórninni er heimilað að greiða kostnað allan við störf þau, er getur í 1. og 2. gr., úr landssjóði til bráðabirgða, en allur kostnaðurinn skal á sinum tíma, ef virkjun fossanna kemst í framkvæmd, teljast með virkjunarkostnaði þeirra, og endurgreiðast landssjóði af þeim, er heimild fær til virkjunarinnar, ef heimild verður veitt til að framkvæma hana á kostnað annara en landssjóðs, og skal greiðslan áskilin í heimildinni.

20. maí 1965.

Nr. 60.

L Ö G

um Laxárvirkjun.

1. gr.

Laxárvirkjun er sameignarfyrtæki ríkisins og Akureyrarkaupstaðar. Eign ríkisins er 35 hundraðshlutar og Akureyrarkaupstaðar 65 hundraðshlutar. Þegar hafin verður næsta aukning vatnsaflsstöðvanna, á ríkið rétt á að gerast eigandi að 50 hundraðshlutum og kaupir þá tiltölulegan hluta af þeim mannvirkjum, sem fyrir eru í fyrirtækinu. Kaupverðið eða hluta þess má ríkið inna af hendi með því að taka að sér greiðslu á tilsvarendi hluta lána og annarra greiðsluskuldbindinga fyrirtækisins. Kaupverð mannvirkja, sem fyrir eru, þegar lög þessi ganga í gildi, skal, ef samkomulag næst ekki, ákveðið með mati samkvæmt lögum um framkvæmd eignarnáms, en kaupverð þeirra mannvirkja, sem gerð eru eftir þann tíma, skal vera kostnaðarverð þeirra að fráðreginni eðlilegri fyrningu.

Eignir Laxárvirkjunar eru núverandi vatnsaflsstöðvar í Laxá í Laxárgljúfrum við Brúar í Suður-Þingeyjarsýslu og aukningar þeirra allt að fullvirkjun árinna, svo og miðlunarmannvirki við Mývatnsósa. Enn fremur núverandi aðalorkuveita til Akureyrar, eldsneytisafstöð þar og aukningar þessara mannvirkja.

Laxárvirkjun skal rekin sem sjálfstætt fyrirtæki með sjálfstæðum fjárhag og reikningshaldi.

Helmili Laxárvirkjunar og varnarþing er á Akureyri.

2. gr.

Tilgangur Laxárvirkjunar er að vinna raforku fyrir núverandi orkuveitusvæði virkjunarinnar með eigin aflstöðvum eða afla hennar á annan hátt og selja raforkuna í heildsölu til rafmagnsveitna ríkisins og héraðsrafmagnsveitna frá aðalorkuveitu eða aflstöð.

Þegar tímabært er, að dómi ríkisstjórnarinnar, að leggja aðalorkuveitur frá Laxárvirkjun til Norðvesturlands, Skeiðfossvirkjunar og Austurlands, er Laxár-

virkjun heimilt, með nánara samkomulagi við ríkisstjórnina í hvert sinn, að leggja þessar aðalorkuveitur og selja raforkuna í heildsölu til rafmagnsveitna ríkisins og héraðsrafmagnsveitna í þessum landshlutum. Áður en til framkvæmda kemur, skal hafa náðst samkomulag við hlutaðeigandi aðila um raforkuverð og sölusamningar verið gerðir.

3. gr.

Eignaraðilar Laxárvirkjunar, sbr. 1. gr., eru hvor um sig í einfaldri ábyrgð fyrir öllum skuldbindingum hennar.

4. gr.

Laxárvirkjun er heimilt að reisa allt að 12 þús. kW raforkuver í Laxá við Brúar.

Enn fremur er Laxárvirkjun heimilt að reisa eldsneytisstöðvar þær, sem fyrirtækið telur rétt að koma upp.

5. gr.

Til byggingar nýrra aflstöðva og aðalorkuveitna þarf Laxárvirkjun leyfi ráðherra þess, sem fer með raforkumál.

Áður en byrjað er á nýjum mannvirkjum, hvort heldur eru aflstöðvar eða aðalorkuveitur, skal Laxárvirkjun senda ráðherra þeim, sem fer með raforkumál, uppdraetti að hinum fyrirhuguðu mannvirkjum og lýsingu á þeim. Getur ráðherra krafist þeirra breytinga á fyrirhugaðri tilhögun mannvirkjanna, sem nauðsynlegar kunna að þykja vegna almenningshagsmuna.

6. gr.

Stjórn Laxárvirkjunar skal skipuð fimm mönnum. Þar til ríkið er orðið eigandi að helmingi Laxárvirkjunar, skipar bæjarstjórn Akureyrar 3 menn, þar af einn sem formann stjórnarinnar, en ríkisstjórnin 2. Þegar ríkið er orðið eigandi að hálfu fyrirtækinu, skipar bæjarstjórnin tvo menn í stjórnina, ríkisstjórnin tvo menn, en eignaraðilar skipa sameiginlega fimmta manninn, og skal hann vera formaður. Nái eignaraðilar ekki samkomulagi um skipun oddamannsins, skal hann skipaður af Hæstarétti.

Varamenn skulu skipaðir á sama hátt.

Kjörtími stjórnarinnar skal vera 6 ár.

Stjórn Laxárvirkjunar ræður framkvæmdastjóra, er veitir fyrirtækinu forstöðu, og ákveður verksvið hans.

Stjórnarmenn og fastráðnir starfsmenn Laxárvirkjunar hafa réttindi og skyldur opinberra sýslunarmanna.

Stjórn Laxárvirkjunar ræður löggiltan endurskoðanda til að endurskoða reikninga virkjunarinnar. Heimilt er eignaraðilum að tilnefna að auki sinn endurskoðandann hvor til að endurskoða reikningana.

7. gr.

Stjórn Laxárvirkjunar hefur á hendi stjórn og rekstur fyrirtækisins, framkvæmdir þess og undirbúning þeirra. Hún getur ekki skuldbundið eigendurna að því er snertir greiðsluskuldbindingar og ábyrgð á lánum til aukinna framkvæmda og breytinga á mannvirkjum, nema að fengnu samþykki þeirra hvors um sig. Þó þarf stjórnin ekki að leita slíks samþykkis, ef samanlagðar skuldbindingar og

20. maí 1965.

Nr. 60.

ábyrgð eru minni en sem svarar 2 millj. krónum á ári að meðaltali á hverju fimm ára tímabili.

8. gr.

Stjórn Laxárvirkjunar ákveður, að fengnum tillögum Efnahagsstofnunarinnar, heildsöluverð Laxárvirkjunar á raforku. Skal raforkuverðið við það miðað, að eðlilegur afrakstur fáið af því fjármagni, sem á hverjum tíma er bundið í rekstri fyrirtækisins. Einnig skal að því stefnt, að fyrirtækið skili nægilegum greiðsluafgangi til þess, að það geti jafnan með eigin fjármagni og hæfilegum lántökum tryggt notendum sínum næga raforku.

9. gr.

Við næstu stækkun vatnsaflsstöðvanna í Laxá við Brúar er ríkisstjórninni heimilt að ákveða:

- a. Að ríkissjóður leggi Laxárvirkjun til óafturkræft framlag allt að 5 millj. króna gegn jöfnu framlagi frá Akureyrarkaupstað. Í framlagi ríkissjóðs skal talinn sá undirbúningskostnaður, sem ríkið hefur lagt fram, þegar framkvæmdir hefjast. Af höfuðstól þessum greiðir Laxárvirkjun eignaraðilum að frá sjöunda rekstursári að telja, samkvæmt nánari ákvörðun í reglugerð.
- b. Að ríkissjóður láni Laxárvirkjun 20 millj. króna með þeim kjörum, sem fjármálaráðherra ákveður.

10. gr.

Við virkjun Laxárvirkjunar í Laxá við Brúar, sbr. 4. gr., skal fella niður aðflutningsgjöld og söluskatt af efni, tækjum og vélum til virkjunarinnar, svo og til eldsneytisafstöðva Laxárvirkjunar á Akureyri.

Niðurfelling gjalda samkvæmt 1. mgr. nær ekki til vinnuvéla vegna framkvæmdanna. Fjármálaráðherra er þó heimilt að fresta innheimtu aðflutningsgjalda og söluskatts af þeim eða hluta þeirra, gegn þeim tryggingum, sem hann metur gildar. Gjöld þessi falla niður, ef vélarnar og tækin eu flutt úr landi að loknum framkvæmdum. Að öðrum kosti skulu gjöldin miðast við matsverð véla og tækja.

11. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að ákveða, að ríkissjóður taki lán að upphæð allt að 160 millj. kr. eða jafnvirði þeirra í erlendri mynt og endurláni Laxárvirkjun fjárhæðina til raforkuframkvæmda með þeim skilyrðum og gegn þeim tryggingum, sem ríkisstjórnin telur nauðsynlegar til þess að tryggja hag ríkissjóðs. Ef hentara þykir, er ríkisstjórninni heimilt að ákveða, að Laxárvirkjun sé lántakandi og að ríkissjóður taki á sig sjálfskuldarábyrgð á lánum hennar allt að sömu upphæð.

12. gr.

Laxárvirkjun er undanþegin tekjuskatti, stimpilgjöldum, útsvari, aðstöðugjaldi og öðrum gjöldum til ríkis, sýslusjóða og sveitarfélaga.

Þó skal Laxárvirkjun greiða sýslusjóðum og sveitarsjóðum þau opinber gjöld, sem þeim er gert að greiða vegna húseigna Laxárvirkjunar samkvæmt öðrum laga-fyrirmælum.

13. gr.

Ráðherra sá, sem fer með raforkumál, setur með reglugerð, að fengnum tillögum stjórnar Laxárvirkjunar, nánari ákvæði um framkvæmd þessara laga.

um

eignarnám á vatnsréttindum í Andakílsá o. fl.

1. gr.

Sýslunefndunum í Mýrasýslu og Borgarfjarðarsýslu er heimilað að taka eignarnámi vatnsréttindi í Andakílsá og Skoradalsvatni og landspildur við Andakílsá og Skoradalsvatn, svo sem þarf til virkjunar á Andakílsfossnum.

Heimild þessi kemur til framkvæmdar þegar sýslunefndirnar hafa ákveðið að koma upp vatnsorkuveri við fossana og raforkuveitu þaðan út um sýslurnar og fengið samþykki ráðherra til fyrirtækisins.

2. gr.

Heimild sú, er ræðir um í 1. gr., er takmörkuð á þann hátt, að enginn sé með virkjuninni sviftur vatni, sem hann þarf að nota til heimilis- og búspærfa eða til áveitu í ræktunarskyni, né neinum bakaðir óhæfilegir örðugleikar um slíka notkun, né vatni, er nota þarf með þeim hætti, spillt fyrir neinum, svo að til verulegra óþæginda hiorfi.

3. gr.

Þegar ráðherra hefir veitt samþykki samkv. 1. gr., eru landeigendur og leiguliðar á því svæði, sem mannvirkin eiga að ná yfir, skyldir að þola þau á löndum sínum og lóðum, svo og að láta af hendi land og mannvirki og að þola hverskonar afnot af landi, takmarkanir á umráðarétti og óþægindi, sem nauðsynleg eru vegna framkvæmdar verksins, viðhaldi þess og starfrækslu, gegn fullu endurgjaldi, sem skal ákveða með mati, ef samkomulag næst ekki.

4. gr.

Um framkvæmd eignarnámsins skal farið eftir ákvæðum laga nr. 61, 14. nóv. 1917.

3. maí 1935

L Ö G

98

um virkjun Fljótaár.

1. gr.

Bæjarstjórn Siglufjarðar heimilast að reisa og reka raforkustöð við Fljótaá í Skagafjarðarsýslu, til þess að vinna úr ánni raforku til almenningsþarfa, svo og að leggja háspennutaugar til Siglufjarðar og gera afspennistöð í Siglufirði og að framkvæma þau mannvirki, sem þarf til þess að koma orkunni til notenda.

2. gr.

Rétt sinn til virkjunar og rekstrar raforkustöðvarinnar og sölu rafmagns getur bæjarstjórnin afhent öðrum, með samþykki atvinnumálaráðherra, enda sé gætt ákvæða 27. og 28. gr. laga 46/1925,¹⁾ eftir því sem við getur átt.

3. gr.

Ef bærinn reisir og rekur raforkustöðina við Fljótaá, skal virkjunin rekin sem sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi, samkvæmt reglugerð, er atvinnumálaráðherra staðfestir.

4. gr.

Ef hreppsnefndir Holtshrepps og Haganeshrepps óska þess, er Siglufjarðarkaupstað skylt að veita þessum hreppum rétt til að taka þátt í virkjun Fljótaár, allt að 200 hö. fyrir hvorn hrepp un sig. Taka hrepparnir þá að sér hlutfallslegan hluta sameiginlegs virkjunarkostnaðar.

5. gr.

Óheimilt er Siglufjarðarkaupstað, unfram stofnkostnað og 6% vexti af útlögðum kostnaði, að torvelda eða leggja fjárhagslegar álögur eða kvaðir af nokkru tægi á rafmagn það, sem Holtshreppur og Haganeshreppur kunna að fá samkv. 4. gr. úr Fljótaá. Sama gildir um Holtshrepp og Haganeshrepp eða sýslufélagið um rafmagn það, er Siglufjarðarkaupstaður kann að virkja eða láta virkja úr Fljótaá, eða um mannvirki í sambandi við virkjunina.

6. gr. ²⁾

Ríkisstjórninni er heimilt, gegn þeim tryggingum, er hún metur gildar, að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs sex millj. króna lán fyrir Siglufjarðarkaupstað til virkjunar samkvæmt lögum þessum, þar með taldar háspennulinur og afspennistöðvar.

1) Nú orkulög, lög nr. 58, 29. apríl 1967.

2) Lög nr. 64, 25. maí 1950

um hitaveitu Reykjavíkur.

1. gr.

Bæjarstjórn Reykjavíkur rekur hitaveitu, sem hefir einkaleyfi til þess að leiða heitt vatn um lögsagnarumdæmið, þar sem bæjarstjórn ákveður, og einkarétt til þess að selja heitt vatn til upphitunar á húsum, sem ná til hitaveitunnar. Bæjarstjórn setur reglugerð um rekstur hitaveitunnar, sem ríkisstjórnin staðfestir.

2. gr.

Þegar bæjarstjórnin hefir leitt heitt vatn frá jarðhitasvæði jarðanna Reykja og Reykjahvols í Mosfellssveit, getur bæjarstjórnin bannað, að hús, sem ná til hitaveitunnar, verði hituð með öðrum hætti en með vatni frá hitaveitunni.

Vatnshitunarkerfi, sem nú eru, eða sett verða í ný hús eða gömul, skulu þannig gerð, eða breytt svo, að þau megi tengja við hitaveituna.

3. gr.

Bæjarstjórn ákveður, hvar vatnsæðar hitaveitunnar skuli lagðar um bæinn. Húseigendur kosta lagningu heimæða eftir gjaldskrá, sem bæjarstjórn setur, en ríkisstjórn staðfestir, og skal ákveða gjaldið með hliðsjón af hitaþörf húseignarinnar. Heimæðarnar verða eign hitaveitunnar, sem sér um viðhald þeirra húseigendum að kostnaðarlausu.

Bæjarstjórn sér um lagningu heimæða og getur samið við húseiganda um, að hann greiði heimæðagjaldið, auk 6% ársvaxta, með jöfnum afborgunum á allt að 5 árum, enda hefir bæjarstjórn þá veðrétt í húseigninni, er gengur fyrir öllum samningsveðskuldum í eitt ár frá gjalddaga, og þarf ekki að þinglýsa þeim veðrétti.

4. gr.

Bæjarstjórn hefir rétt til að löggilda nienn, er hún telur hæfa, og svo marga sem henni þykir þurfa, til þess að leggja vatnsæðar þær, sem húseigendur kosta, og tengja þær við kerfi hitaveitunnar, og skulu þeir fara eftir reglum, er bæjarstjórn setur.

Engir aðrir en þeir, sem þannig hafa fengið löggildingu, mega leggja vatnsæðar frá hitaveitunni inn í hús í bænum.

5. gr.

Hitaveita Reykjavíkur selur húseigendum heitt vatn til upphitunar húsa og annara nota eftir því, sem reglugerð ákveður, með verði, sem skal ákveðið í gjaldskrá, er bæjarstjórn setur og ríkisstjórnin staðfestir.

6. gr.

Jarðeigendur, sem eiga land þar, sem vatnsleiðslur hitaveitunnar verða lagðar, svo og lóðareigendur og lóðarleigjendur í lögsagnarumdæmi Reykjavíkur, eru skyldir til að láta af hendi land og landsafnot, sem með þarf til þess að veita megi vatninu til Reykjavíkur og um bæinn, þar með talið grjóttak, malartekja og rista svo og mannvirki, og að þola þær eignakvaðir, óhagræði og takmörkun á afnotarétti, sem hitaveitan kann að hafa í för með sér, gegn bótum fyrir landsþjöll eftir fyrirmælum vatnalaganna.

7. gr.

Til tryggingar skuldbindingun, sem bæjarstjórnin tekur á sig, með samþykki ríkisstjórnarinnar, í því skyni að lögð verði hitaveita til bæjarins frá jarðhitasvæðum Reykja og Reykjahvols, sem og til tryggingar lánum, sem bæjarstjórnin kann síðar að taka vegna þessara framkvæmda eða til rekstrar hitaveitunnar, getur bæjarstjórnin sett allt fyrirtækið að veði.

Nær slík veðsetning til allra réttinda fyrirtækisins, þ. á m. sérstaklega einkaréttinda samkvæmt 1. grein, svo og allra eigna, sem nauðsynlegar eru til þess að stofna fyrirtækið og starfrækja, sem eru: Vatn, vatnsréttindi og önnur hitaréttindi, land og réttindi til landsafnota, borholur, aðveituæðar til dælistöðva, dælistöð með öllum vélum, aðalleiðsla til Reykjavíkur, vatnsgeymar við Reykjavík, allar leiðslur um bæinn, þar á meðal heimæðar, mælar í húsum, bústaðir vélgæzlumanna

12. febr. 1940

38

við dælistöð og yfirleitt öll mannvirki, sem gerð eru vegna fyrirtækisins, með öllum endurbótum og viðaukum.

Veðsetningin öðlast fullt gildi við þinglestur í Reykjavík, hvar sem hinar veðsettu elgnir fyrirtækisins eru.

Vanefni bæjarstjórnin skyldur sínar samkvæmt veðskuldbindingunni, skal veðhafa heimilt að taka fyrirtækið í sínar hendur og reka það fyrir eiginna reikning, eða fá öðrum rekstur þess í hendur, með öllum skyldum og réttindum, sem bæjarstjórn rak það, þar til hann hefir fengið kröfur sínar greiddar að skaðlausu, en auk þess er veðhafa heimilt að ganga að veðinu, ef hann kys það heldur. Ef vanefndir stafa af óviðráðanlegum atvikum (force majeure) eða ófyrirsjáanlegum, afsakanlegum drætti, má bæta úr þeim með greiðslu svo fljótt sem verða má, og í síðasta lagi innan þriggja mánaða. Er svo stendur á, verður því ekki leitað fullnustu í hitaveitunni, né hún tekin í hendur veðhafa til rekstrar, fyrr en þrír mánuðir eru liðnir frá því vanefndir urðu.

Komi til þess, að veðhafi eða nýr eigandi taki fyrirtækið í sínar hendur, geta þeir rekið það með sama rétti, sem bæjarstjórnin hafði, og getur hvorki bæjarstjórnin né önnur stjórnarvöld torvelað reksturinn á nokkurn hátt, og má þá ekki heldur leggja á hann nokkurt afgang eða skatta, hvorki beint né óbeint.

Réttur veðhafa til að ganga að fyrirtækinu eða taka það í sínar hendur er þó bundinn því skilyrði, að hvenær sem er getur bæjarstjórnin leyst aftur til sín fyrirtækið með því að greiða veðhafanum eða hinum nýja eiganda veðskuldina að skaðlausu með vöxtum og kostnaði þeirra við yfirtökuna og reksturinn, þar á meðal rekstrartap þeirra.

8. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt, gegn þeim tryggingum, sem hún metur gildar, að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs allar skuldbindingar, sem bæjarstjórn Reykjavíkur tekst á hendur nú eða síðar vegna hitaveitu samkvæmt lögum þessum, allt að 9 milljónum danskra króna, eða jafngildi þeirrar upphæðar í annari mynt.

9. gr.

Öll gjöld samkvæmt lögum þessum eða reglugerðum og gjaldskrá, sem verða settar samkvæmt þeim, má taka lögtaki á kostnað gjaldanda.

23. des 1961

L Ö G

103

um heimild fyrir ríkisstjórnina til lántöku hjá Alþjóðabankanum í Washington.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að taka að láni hjá Alþjóðabankanum í Washington allt að 2 milljónum Bandaríkjadollara og endurlána þá fjárhæð Reykjavíkurborg til stækkunar hitaveitu gegn þeim tryggingum, sem ríkisstjórnin metur gildar.

um

samþykktir um mótak.

1. gr.

Heimilt er sýslunefnd að gera samþykkt um mótak fyrir hvern hrepp innan sýslu, þar sem hreppsnefnd óskar þess, til að koma í veg fyrir landsþjöll af mótakinu, óhagkvæma meðferð mótaks og hættu af mógröfum.

2. gr.

Nú vilja mótakseigendur í einhverjum hreppi koma þar á samþykkt um mótak, og hreppsnefndin vill styðja það, þá skal hún leggja frumvarp til samþykktar fyrir aðalfund sýslunefndar. Sýslunefndin tekur frumvarpið til íhugunar, og gerir þær breytingar, sem hún telur þörf á. Kveður sýslunefndin síðan til fundar í hreppi þeim, er samþykktin á að gilda fyrir, og eiga atkvæðisrjett á þeim fundi allir þeir, sem atkvæðisrjett eiga í sveitamálum, enda eigi þeir mótak eða hafi umráð yfir mótaki. Oddviti sýslunefndar, eða sá, sem sýslunefndin hefir kjörið til þess, ákveður fundardag og fundarstað, og stjórnar fundi. Skal hann hafa kjörskrá við hendina.

3. gr.

Á fundi þeim, er um getur í 2. grein, leggur fundarstjóri fram frumvarp það til samþykktar, sem sýslunefndin hefir áður samþykkt. Fallist fundurinn á frumvarpið óbreytt með $\frac{2}{3}$ atkvæða, sendir sýslumaður það stjórnarráðinu til staðfestingar. Eins fer um frumvarpið, þótt fundurinn geri við það breytingar, ef þær eru samþykktar með $\frac{2}{3}$ atkvæða og sýslunefnd fellast á þær, en vilji sýslunefndin ekki fallast á breytingartillögurnar, sem fundurinn hefir gert, skal kveðja til fundar af nýju. Fallist þá fundurinn á frumvarpið óbreytt með $\frac{2}{3}$ atkvæða, fer um það sem fyr segir.

Frumvarp til samþykktar, sem hefir eigi náð $\frac{2}{3}$ atkvæða á samþykktarfundi, er fallið, og má eigi bera það upp af nýju í sýslunefndinni fyr en á næsta aðalfundi hennar.

4. gr.

Nú er samþykkt gerð eins og fyrir er mælt og send stjórnarráðinu til staðfestingar, og stjórnarráðinu þykir hún koma í bág við grundvallarreglur laga eða rjettindi manna, er þá samþykktin endursend án staðfestingar, og synjunarástæður stjórnarráðsins látnar fylgja. Að öðrum kosti staðfestir stjórnarráðið samþykktina, skípar fyrir um hirting hennar og tiltekur hvenær hún öðlist gildi.

Samþykkt, sem stjórnarráðið hefir staðfest, má eigi breyta á annan hátt en þann, sem hún var stofnuð á.

5. gr.

Í samþykkt skal ávallt kveða á um eftirlit með því, að henni sje hlýtt, og hvernig greiða skuli kostnaðinn við eftirlitið.

6. gr.

Fyrir brot gegn samþykkt má ákveða sektir frá 5—50 kr., og skal í samþykktinni ákveða, í hvern sjóð sektirnar skuli renna.

7. gr.

Með brot gegn samþykkt skal farið sem almenn lögreglumál.

12. febr.
1940

L Ö G

um mótak.

16

1. gr.

Bæjar- og sveitarfélög geta eitt ár í senn öðlast rétt til þess að vinna mó í annara landi með þeim skilyrðum og takmörkunum, sem lög þessi ákveða.

2. gr.

Bæjarfélag eða sveitar, sem öðlast vill rétt þann, er í 1. gr. getur, skal senda skriflega umsókn um það til atvinnumálaráðuneytisins.

Í umsókn skal vera:

1. Greinargerð um legu mólandsins, nafn eiganda þess eða forráðamanns, atvinnu hans og heimilisfang, svo og nafn ábúanda landsins.
Nú er land í sameign, og skal þá greina alla eigendur. Ef land er eign félags eða stofnunar, nægir að greina formann eða forráðamann.
2. Lýsing á mólandinu og næsta umhverfi þess. Greint skal frá hverskonar mannvirkjum, skurðum og ræktunarástandi, hvaða not eigendur eða ábúendur hafa undanfarið haft af hinu umrædda svæði (heyskap, beit o. s. frv.). Umsókninni fylgi í 2 eintökum kort eða frumdráttur (riss) af svæði því, er um ræðir, þar sem sjálft mólandið er skýrt afmarkað.
3. Áætlun um mómagn það, sem umsækjandi ráðgerir, að tekið verði upp.
4. Hvort umsækjanda sé kunnugt um, að aðrir eigi rétt til mótaks á þessum stað, og þá hverjir.
5. Ástæður umsækjanda fyrir því, að hann telur sér nauðsynlegt að fá mótak á þeim stað, sem um er sótt. Skal þar tekið fram, hvort umsækjandi eigi eða hafi til afnota nothæft móland, eða hvort önnur mólönd gætu komið til greina.

Umráðendur landsins, sem nefndir eru í 1. tölul. þessarar greinar, eru skyldir til að veita umsækjanda nauðsynlegar upplýsingar, að því leyti sem þeim er unnt.

3. gr.

Nú hefir ráðuneytinu borizt umsókn samkvæmt 2. gr., og skal það þá tilkynna efni hennar réttum aðilum samkvæmt 1. tölul. 2. gr., svo og sýslumanni þeirrar sýslu, þar sem mólandið er, og ber honum að tilkynna það oddvitum annara bæjar- eða sveitarfélaga, sem ætla má, að hefðu hagsmuna að gæta í því sambandi. Æski þeir að fá mótak á sama stað, skulu þeir sækja um það innan mánaðar frá birtingu tilkynningarinnar.

4. gr.

Að loknum umsóknarfresti tekur ráðuneytið umsóknirnar til athugunar, og skal sá öðlast, að öðru jöfnu, rétt til mótaks, sem flutningur á mónum yrði kostnaðarminnstur, enda eigi hann ekki, svo kunnugt sé, kost mótaks á öðrum jafnhentugum eða hentugri stað, og metur ráðuneytið það. Skal tilkynna umsækjanda leyfisveitinguna, svo og aðilum samkvæmt 1. tölul. 2. gr.

5. gr.

Þegar lokið er undirbúningi þeim, sem í 2.—4. gr. segir, skal mæla út handa umsækjanda hæfilegt móland, þó aldrei stærra en svo, að eftir verði a. m. k. 5000 tenningsmetrar af mó í hverri landareign á hentugum stað handa ábúanda. Þá skal og velja heppilegt land til þurrkvallar og ákveða nauðsynlega framræsluskurði, vegi og önnur mannvirki vegna mótaksins utan mótakssvæðis. Gæta skal þess, að mótakssvæði megi að afloknu mótaki koma að sem fyllstu notum til ræktunar.

6. gr.

Gjald vegna mótaks samkvæmt lögum þessum skal ákveðið um land allt af 2 mönnum. Nefnir atvinnumálaráðuneytið annan og Búnaðarfélag Íslands hinn. Tveir varamenn skulu nefndir á sama hátt.

Matsmenn skulu tilkynna aðilum úrslit matsins þegar er verða má í ábyrgðarbréfi.

Skjóta má ákvörðun matsmanna til yfirmats. Yfirmatsmenn skulu vera þrir. Nefnir hæstiréttur formann yfirmatsnefndar og atvinnumálaráðherra og Búnaðarfélag Íslands sinn manninn hvort. Varamenn skulu nefndir með sama hætti.

Beiðni um yfirmat skal vera komin til yfirmatsmanna innan mánaðar frá því að aðilum varð kunnugt um matið. Ef einn eða annar aðila áfrýjar, er yfirmatsmönnum

skytt að úrskurða einnig kröfur hins eða hinna, þótt hann eða þeir hafi ekki áfrýjað á réttum tíma.

Hafi annar en eigandi afnot jarðar, ákveða matsmenn, hvort og hvernig gjaldinu skuli skipt með þeim.

7. gr.

Umsækjandi greiðir allan kostnað af útmælingu og undirmati, þar með talin þóknun matsmanna. Matsmenn ákveða þátttöku hvers umsækjanda í ferðakostnaði.

Yfirmatsmenn ákveða, hvernig aðilar bera kostnað af yfirmati.

8. gr.

Sýslumaður sýslu þeirrar, þar sem mólandið er, sér um útmælingu þess. Skal hann fá trúnaðarmann Búnaðarfélags Íslands til að annast útmælingu, ef unnt er.

Hefja má móvinnslna jafnskjótt sem útmæling hefir farið fram.

9. gr.

Þeim, er samkvæmt lögum þessum hefir öðlzt rétt til mótak, er skytt:

1. Að selja ekki unninn mó dýrar en við kostnaðarverði, að viðbættum 10%. Skulu haldnir reikningar yfir reksturinn. Við hann má ekki reikna hærra kaupgjald en goldið er eftir gildandi kauptaxta á staðnum.
2. Að hefja mótak innan tímabils, sem sýslumaður ákveður, þegar útmæling fer fram, enda getur annar umsækjandi krafzt þess að fá mótak á þeim stað, ef út af er brugðið, nema gildar ástæður séu til að dómi ráðuneytisins.
3. Að valda eigi ónauðsynlegum átroðningi og greiða þóknun fyrir notkun hreppsvega eftir ákvörðun sýslumanns, svo og ábyrgjast skaða, er verða kann á skepnum vegna vanrækslu á ákvæðum 5. tölul. þessarar greinar.
4. Að sjá um, að mórinn sé tekinn í samfelldum gröfum, og gæta þess, að sem minnst fari til spillis.
5. Að skila unnu mólandi samsumars framræstu, plægðu og herfuðu.

10. gr.

Allur unninn mór og annvirki skal flutt burt, ef þess er kostur, fyrir 1. maí næsta ár eftir að mótakið hefir farið fram, nema móvinnandi fái réttindi til mótak það ár eða öðruvísi semjst. Sé þessu ekki til að dreifa, getur aðili eftir þann tíma látið flytja þetta burt á kostnað móvinnanda, eða hirt mó þann, sem eftir kann að liggja. Jafnan verður mór og annvirki að hafa verið flutt burt innan 30. júní árið eftir móvinnslna.

11. gr.

Sæki sami móvinnandi aftur um mótekju á svæði samfelldu því landi, er honum var útmælt árið áður, á hann, meðan mótak er nóg, forgangsrétt að því.

UM MÆLIEININGAR AFLS OG ORKU

Í töflum þeim, er hér hafa birt, eru notaðar einingar þær og skammstafanir, er alþjóðlega raftækninefndin (International Electrotechnical Commission - IEC) mælir með, og notaðar hafa verið í flestum löndum heims, þar á meðal á Norðurlöndum um langan aldur.

Grundvallareining afls er watt (skammstafað: W; einingin er nefnd eftir James Watt, þeim er fann upp gufuvélina).

Grundvallareining orku er í rauninni wattsekúnda (skst. Ws; s er alþjóðleg skammstöfun fyrir sekúnda; dregið af latneska orðinu secunda = sekúnda), en sökum þess hve lítil eining það er fyrir flest hagnýt not, var mynduð einingin wattstund (skst. Wh; h er alþjóðleg skammstöfun fyrir klukkustund; dregin af latneska orðinu hora = klukkustund).

1 wattstund er orka sú, sem aflíð 1 watt gefur á einni klukkustund.

Grundvallareiningar þessar, W og Wh, eru í mörgum tilfellum óþægilega smáar, einkum ef um er að ræða afl og orku stórra raforkuvera, samanlagt afl eða orku raforkuvera í heilum landshlutum eða löndum. Af þeim sökum eru mjög notaðar aðrar stærri einingar, sem leiddar eru af grundvallareiningunum, á sama hátt og t. d. einingin kílómetri, km, er afleidd af grundvallareiningunni metri, m, eða kílógramm, kg, er leitt af gramm, g, o. s. frv.

Helztu afleiddar einingar afls og orku eru þessar :

Afl :

Kílowatt	kW				1 000 W
Megawatt	MW			1 000 kW	1 000 000 W
Gígawatt	GW		1 000 MW	1 000 000 kW	1 000 000 000 W
Terawatt	TW	1000 GW	1 000 000 MW	1 000 000 000 kW	1 000 000 000 000 W

Orka :

Kílowattstund	kWh				1 000 Wh
Megawattstund	MWh			1 000 kWh	1 000 000 Wh
Gígawattstund	GWh		1 000 MWh	1 000 000 kWh	1 000 000 000 Wh
Terawattstund	TWh	1000 GW	1 000 000 MWh	1 000 000 000 kWh	1 000 000 000 000 Wh

MERKING TAKNA

-	núll eða ekkert
0	minna en hálf eining
...	að upplýsingar séu ekki fyrir hendi
.	að ekki er tala skv. eðli málsins
x	að talan er að nokkru eða öllu leyti áætluð
()	að talan í sviganum er ekki með í summu
→	innifalið í annarri tölu eins og örin vísar til
1), 2), o. s. frv.	tilvísun til athugasemda

